Perioda Zon u Zagonê Kirmanc-Zazay

Tija Sodıri

Amor: 2Ê ❖ Serre: 2 Ê ❖ Asma Çelêya '96e Ê ❖ Cereme: 100.000

www.arsivakurdi.org

Perîoda Zon u Zagonê Kirmanc-Zazay

Tija Sodıri

Amor: 2
Serre: 2
Asma Çelêya '96e
(Hirê asmude reyê vêjina)

Cereme:
100.000 TL, 6 DM, 7SF,
25 FF, 3 GBP, 25 KR, 7 FL

REDAKSIYON

Sait Çiya
Hawar Tornêcengi
Mehmet Doğan
Uşen Laşer
K. Xamırpêt
X. Çelker

❖

ADRESE

Tija Sodıri
Postfach 70 12 40
D-60562 Frankfurt
Tel/Fax: 0.69-52 45 49

❖

HESAVÊ PANGA

Frankfurter Sparkasse
Kto.-Nr.: 886895
Blz.: 500 502 01

❖

ABONE KERDENE

(Serrê de çar amori vejinê)
40 DM, 400.000 TL, 36 SF
120 FF, 24 Found, 160 SEK

❖

(Zerekê Nustu wayir/e ra pers beno)

TEYESTEY

Qesê Verıi
Tija Sodıri Demokrasi, Serbestiye, Têdustên u Haştiye wazena....3-8
Mustafa Düzgün
Areyiz u Hunerê Xo....9-28
Faruk Eren
Korriye....29
Saît Çiya- Hawar Tornêcengi
Tarıx Tari de Nêmaneno!....30-31
Sabiha Gökçen
Herekiatê Dêrsımi u Çeko ke namusê mı sevekneno....32-41
Koyo Berz
Ma Kamiyê? / Ma Bermena (Kılame)/ Kel Kela(Kılame)....42-46
Berfin Jel
Bımuse(Bertolt Brecht ra çarnayiş) /Ju Welat Wazon (Cahit Sıtkı Tarancı ra çarnayiş) / Dêka mı Yêmose rê / Lazê Mı rê....47-48
Seydo Barihas
Çaê Na Zulum?, Kırmanciye (Kılame)....49-52
Memed Çapan
Kılami: Sewşê, Zımısto, Çê, Heserê Welati....52-53
M. Sandonato
Kılmek ra Zonê Hind-İrani (İngilizki ra çarnoğ: Dr. HüseyinÇağlayan)....54-60
Hasan Dewran
Zonê made Namey-II....61
Hawar Tornêcengi
Folklorê Dêrsımi de Caê Lawıku-2....62-65
H. Cansa
Sersevetê na Halê Ma Kamo?(Kılame)....66
Xamırpêt
Tenê Vaê Welati....67-70
Perê Sodir
İstasyon de (Kılame)....71
Asmeno Bêwayir
Zazaki(Kırmancki), Kırdaşki u Farski rê Qıyasê de Kılm....72-77
Hasan Dewran
Xojivê Sarı Vo-2(Kılame)....78-79
Selim Zel
Lazê Mı Hesen Tija na Welat vi (Reportaj)....80-81
Kemal Astare
Kılami: Vengê Zerrey, Dewres, Zıngılikê Zerrey....82
Saît Çiya
Ronesansê Dêrsımi....83-88
Kemal Kahraman
Thüye (Kılame)....88
Hawar Tornêcengi
Cemal Sureya rê (Kılame)....88
Ti xêyr ameya Tija Sodırii (Mektuva Kormışkan)....89
Heqiê Mergariji
Ap Momıd....90-93
Lazê Brûsk
Ju Cuavo de Mejburi (Tırki ra çarn. Sêtxan Zer)....94-96
Koyo Berz
Evdala (Kılame)....96
Xal Çelker
"Zülfikar" ê Destê Cilasuni ser ra Mucilie....97-99
H. Cansa
Sanıka Hesenek î (Sanıke)....100-103
Hewes Miro
Heş u Fate (Şanıke)....104-106
X. Çelker
Xo Vira Nêken (Kılame)....106
Veng u Vaz....107-111
Mektuvê Wendoğlu....112-114
Elifbayê Kirmancki-Zazaki....115

www.arsivakurdi.org

Tarixde ke niada, demoqrasi vijer ki çinê bi, ewru ki çino. Cumuriyetê Tırkiya ra nat miletê Kırmanc-Zazay riyê demoqrasi nêdiyo. Nu mılet bê demoqrasiyo, bê haq u hukukiyo. Mıletê ma seveta haq u hukukê xo sare dard we, seveta serbestiye u haqa ciraniye, seveta cematê xuyê haştiye eşt've hover, da've pêro. Çı fayde ke dısmenê koledari zor kerd, mıletê Kırmanc-Zazay rê 1921, 1925, 1938 de hêşiriya de pile arde. Mıletê ma kerd hêşir, ard bınê bandıra xo. Nıka bınê bandıra koledaru de naleno. Sistemê koledariye welatê made qışley sanıti pê. Qışla sistemê polês u cendermu bie. Wertê mıletê ma u qışla cendermu de şındoro de hirao gırs amey vi ontene.

Qışla pilan u projê koledariye vırastêne, vatene: Se bikeme ke na mıleti wertêra wedarime. Metodê cendermu kıfş bi: Sungi-, tufong-, bomba-, cop-, mılqi-, haqeret u surgın... bi.

Mektevê koledariyê ki tol nêvınetêne. Eyi ki hetê aqıli ra zincile sanay vi mezgê isonê ma. Yanê mektevê koledariye enstitüyê de asimilasiyon bi. Berfekê koledariye wast ke sungi u tufongê xo, mılqi u kulturê xuyo xerepiaye her çê kero. Wast ke zorbajiya xo hata zerê mezgê isonê ma bero. Hên kerd ke, welatê ma isonê marê kerd hepısxane. Ewru ju çêyê de ma çino ke, cıra juyê nêkisto, hepısunê xode nêpoyno, surgın nêkerdo!

Tırkiya de demoqrasi çino, coka uza tarix çewt amo nustene. Kamiya mıleti darda we, zon u kulturê mıleti ardo bınê deşti, namê mıleto ğelet ardo vatene.

Nêyrao ke Tija Sodıri:

- Sistemê koledariye ra, sistemê polês u cendermu ra vana: NÊ!
- Nêheqên, zorbajên u sistemê anti-demoqratiki ra vana: NÊ!
- Tija Sodıri DEMOQRASİ wazena. Tija Sodıri Demoqrasi ra têdustên, mordemên, ciranên, serbestiya fikiri, serbestiya gurê politika, serbestiya ciniyu famkena.
- Haq-hukukê komunê qızu wazena. Wazena ke her kes mıntıqa xode otonom bo. Qomo ke hetê zon u kulturi ra, hetê itiqati ra bındesto, haq-hukukê dey ravêr cêna.
- Tija Sodıri sistemê jêdekariye (puluralisti) u camatê de rengını wazena.
- Tija Sodıri her tur diktatorên u zorbajên redkena.

Ma tarıx de ke niadame, vêneme ke diktatorên her dayım biya belaê sarê qomu. Sistemê diktatorên kotide ke saniyo pê, uza de tariberên raver şiya. Sar gureto bınê bandıra xo, haq u hukuk nas nêkerdo, eve zulm u zorbajiye idare no ro. Hama peyniye de rejimê diktatorên her ca de rıjiyo. Azê isoni hazar serriyo ke Jerva demoqrasi lez keno. Wazeno ke seveta qomu her çi serbest bo, idarê dine gereke destê dine de bo. Na serrunê peyênu de rejimê diktatorên taê welatu de rıjiya, çıke fikır u leza demoqrasi tenêna hover da biye qewetın coka.

Tija Sodıri ki leza demoqrasi de caê xo wertê qomê xo u bergê demoqrasiyê dina de cêna.

TİJA SODIRİ ÇAÊ SERBESTİYE WAZENA?

Riyê na dina de her mılet wazeno ke qederê xo eve xo tayinkero. Na haqe, haqa

www.arsivakurdi.org

Tija Sodıri

DEMOQRASİ, SERBESTİYE, TÊDUSTÊN U HAŞTİYE WAZENA:

TİJA SODIRİ SENE DEMOKRASİ WAZENA?

Domano sawe ke maa xora bi, rut-rupal, bê kınc-kol, bê mal u mılk yeno dina. Domano sawe hona dewletên, feqirên çıka nêzoneno. Na hal de, ne koleo, ne ki hukumdaro. O ju cano. Domano sawe kamji sistem de, kamji duzene de amo dina pê nêzoneno. Hona nêzoneno ke kamji formê dewlete ey sero hukum keno. Taê filozofu ra gore ison tabiat de juo, têdust rao. Tainêra gore ki, ison biyêna xora nat tabiat de ju niyo...

Hêya, ma ki jê her keşi eve dı çım u ju fek ameyme riyê na dina.

Ma doman bime, ma u piyê ma mara has kerd, zon u torê xo, itiqat u adaletê xo musna ma. Domanêna xode belka tenê feqır bime, hama rınd bime, sa bime. Kaykerdêne rê davançê ma çinê bi, hama kemerêkê maê kay, çemê ma, ağwa ma deyra biye. Ma mırd tey kay kerdêne. Ma halê xora sa, tabiatê xora raji bime. Lewê ma u piyê xode, wertê ciranunê xode, yelqomê xode bime. Bime pil, ma u piyê ma ma rusnayme mektev. Bime sa. Hama çı bi ke mektevu de zon u kulturê ma tomete bi. Zonê xode qeseykerdêne tomete biye.

Juo ke tomete (yasax) gosnêdêne, zonê xo qeseykerdêne; maylim sanêne uşuru ver. Ju ke fikrê xo vatêne, zonê xo qesey kerdêne; şilpağı werdêne. No şılpağê maylimi, şilpağê koledariye bi.

Tenêna ke bime pil, şime mektevunê berzu, wast ke eve wendene fikirunê newu bımuşime, hama oncia her çi tomete bi, dızdiya bi. Qas've mısawre kerdene tomete biye. Politika de têlewe-amayêne, konferans u kongrê politiki tomete bi. Zonê xode qezeta, perlode vetene tomete biye.

Yanê çığaş ke ma serbest u jê isonê bini têdust ameyme dina, her het ra zıncıle ra gıredaye bime. Çımê xo kerdi ra, ra nêkerdi; verva xo polês u cendermey di. Sistemê şilpağı di. Şime mektev, uşire diye, zopêy di. Mılet zor ra berdene eskeriye, eskeri dêne pıro. Maylim dêne pıro, poles-cendermu dêne pıro. Faşistu dêne pıro. Yanê Tırkiya de her ca de zorbajên biye. Sis- temê mektevi ki jê sistemê cendermunê koledariye, sistemo de zorbaz bi. Ma ki eve zıncıla koledariye girêdaye bime. Ebe fizik u fıkr ameyme girêdayêne.

Niadame ke, mileto ke dormê madero, eve dinera têdust de nime; binê lungu derime. Jê dine serbest nime.

www.arsivakurdi.org

mı'demiya, haqa isoniya. Ju haqa de biyêna. Yanê ita de gereke haqa ison bıbo, serbestiya ison bıbo. İson, kami de wazeno ciranên bıkero, eve kami piya roniso, kami de piya idarê xo rono, gereke wayirê na haqe bo. Serê hardi de xêyle mılet, xêyle zon u kulturi estê. Tayê serbestê, taye ki binê destu derê. Xêyle tenu ki verva bindestên ceng do, do pêro, hetê politika ra, hetê zon u kulturi ra bio serbest.

Niade: Hindistan se-serruna avê verva İngiltere vejiya, koledariye darde we, bi serbest. Cezayir verva Fransa ame, eskerê koledariye pêyser pıskıt, bi serbest. Vietnam verva dewleta Hemılka ame, eskerê zorbaji kerd tever, bi serbest. Çığaş ke haqa Yahudi i hardu sero esta ki, dewleta İsrail qomê Filistin welatê Filistin ra est tever, welatê Filistin işgal kerd. Mıletê Filistin tey da pêro, nıka haqa xo gurete. Hona çıqaş ke problemê xo estê ki, ewro haê qederê xo eve xo tayin kenê, xo've xo, xo idare kenê.

Ewro ki Kırdaşi, Tamil'i, Çeçen'i seveta serbestiye, seveta tayinkerdena qederê xo ceng danê. Mıletê Bosniya bile jê mıletê Xırvatu, jê mıletê Sırpu ju zon qesey keno, wazeno ke qederê xo ine ra cia, teyna tayinkero. Çıke nêwazeno ke kamiya xo wertêra wedariyo.

Mıletê Kırmanc-Zazay ki tarıx de seveta tayinkerdena qederê xo dopêro, lez do. Mıletê Kırmanc-Zazay tarıx te ciranê Hermeniyu biyo, ciranê Kırdasu biyo. Na lezê xo ge teyna, gegane ki eve dine piya do. Mesela, Kırmancu tertelê Hermeni de eve hazaru Hermeni xelesnê. Kırmanc-Zazay tarıxê xode cengo de hewl do. 1921, 1925, 1938 de dopêro. Mejilê xo, ne mıletê bin rê haqaret bi, nê ki wast ke kesê bini bijerê binê bandıra xo. İne wast ke, haqa huya ke ama guretene, ayê pêyser bijerê. Seveta serbestiye, seveta qederê xo tayinkerdene dapêro.

Dewleta Tırki, eve zorbajên u hilekariye serbestiya na mıleti kerde tomere, no mılet've xu ki kerd've binê destu.

Coka, Tija Sodıri usılê na zorbajên u hilekariye vênena:

- Sistemê koledariye u bınedestên rê vana: NÊ!
- Mıletê xo Kırmanc-Zazay rê SERBESTİYE wazena.

Tija Sodıri, dewleta de nasiyonalista korre nêwazena. SERBESTİYE wazena. Wastêna SERBESTİYE ra nayine famkena:

- Gereke Kırmanc-Zaza qederê xo eve xo besêbıkero tayinkero. Yanê kamji cirani de, kamji mıleti de piya niseno ro, roniso; eve xo qarar bido cı.
- Tija Sodıri wazena ke, zon u kulturê xode, radon u televizyonê xode, qanun u adeletê xode, parlament u camatê xode serbest bo. Serbest bo ke, lewê mıletê bini de, lewê kulturê bini de, eve riwayis, têdust u têhet de ronisê.

  Yanê SERBESTİYA ma bırayên, ciranên u haştiya.

Coka vame, gereke vırende eskerê dewlete teverbo ke, welatê ma serbest bo. Qomê ma kami de eve sene qeyde wazeno weşiya xo bıramo, ayê eve xo tayin kero. İdareo de hoser, federasyon ya ki otonomi wazeno, çıke wazeno o waxt beno araze.

www.erşvarduri.org

TİJA SODIRİ ÇAÊ TÊDUSTÊN WAZENA?

Ma de ju qesa esta, vanê: "Mırd ke weno, vêsan têy niadano, Xızır çê dey rızneno!". Çıke welatê made ki ju weno, ju tey niadano. Ju hukum keno, ju onceno. Ju zorbajên keno, dano pıro, ju yeno pırodayêne. Ju erzeno hepıs, ju hepıs beno. Ju kiseno, ju kişino. Ju besekeno zonê xo keseykero, iyê bini rê tometa. Ju wayirê radon, televiziyon u qezetao, o bin cırê wayir niyo. Ju wayirê hukmatiyo, ju bêwayiro. Ju koledaro, teko bin koleo. Ju zof zof dewletiyo, ju ki honde ke vazê, honde feqıro.

Halê welatê ma hetê kultur u sosyali ra niaro.

Esker u poles qeleviyo cı, emır dano; hetêra rızneno, hetêra vêsneno. İsonê ma zorbajên u zorê çekê cendermu ra amo bınê deşti, kerdo hêsır. Zon u kulturê xo amo tometekerdene. Camatê xo amo ağmekerdene. Na raste de têdustên qe çına.

Coka:

- Tija Sodıri, lewê zovina qomu de TÊDUSTÊNA zon u kulturê qomê xo wazena.
- Hetê politika ra, hetê qanuni ra, hetê haqa mordemên u sosyali ra TÊDUSTÊN wazena.

Wastêna mawa têdustên rovilesnayêna zovina zon u kulturu niya. Welatê xode tometebiayêna zonê xo nêwazeme. Wazena ke neqiye wertêra wedariyo.

TİJA SODIRİ ÇAÊ HAŞTİYE WAZENA?

Welatê made haştiye nê, postalê cendermu, sungiyê cendermu hukum kenê. İmparatorê Osmani verva haqa mıletê Balkan'i vêjiya, verva serbestiya dine ame. Pê besenêkerd. Dewlata Osmani serrunê peyenu de verva Hermenu amê, ine ra zof ison qırrkerd. Cumuriyetê Tırkiya na politika dewleta Osmani ramıte, waxtê cengê huyê milli de Hermeni qırrkerdi. Hetêra qırrkerdi, hetêra ki inkar kerdi. Hermenu ra têpiya Kırmanc-Zazay u Kırdaşi koti era haq-hukukê xo dıme. Hukmatê Cumuriyeti vake, "dawa mına milliye de mirê ardımkerê, ez haqa sıma danu sıma". İne (Sarê Dêrşımi tey niyo) dest da ve cı, hama peyniye de haqa nine nêamê werte. 1921, 1925, 1929-1930, 1938 de Kırmanc- Zazay ve Kırdasu ra haqa serbestiye, haqa xuya tedustên, haqa demoqrasi waste. Seveta na haqa xo, amey prodayên u qırrkerdene.

Yanê kılmek ra, tarıxê dewleta Osmani ra nat, Tırkiya de Haştiye nê, herb esto. Verva Kırmanc-Zazay u verva Kırdasu herb esto. Welatê Kırmanc-Zazay u welatê Kurdu amo işgalkerdene. Polês u cendermunê koledariye isonê Kırmanc-Zazay u Kırdaşi kerdo hêsır, welatê inê gureto bınê bandıra xo. Na qomu ra taê isoni qırrkerdê, taê rusnê surginê peyê welatu. İson kerdo pêrsan, welat u tabiat kerdo xırave.

Tija Sordiri verva na politika xıravine, verva na politika nasiyonaliste, verva na politika herb u cengi vındena, coka HAŞTİYE wazena.

KILMEK RA:

Tija Sodıri zonena ke, welatê ma de koledariye hukum kena. Demoqrasi çino, sebestiye, têdustên u haştiye çına.

www.arsivakurd.org

Tija Sodıri seveta demoqrasi, têdustên u serbestiya mıletê Kırmanc-Zazay wazena hover bıdo.
Zoneme ke Tırkiya de demoqrasi qe çino. Verêcoy Tırkiyade weçin bi, hama na weçin weçino de demokratik nêbi. Çêverê meclişi Kırmanc-Zazay rê, Kırdaşii, Elewi, Yezidi u Asuri rê cadaye bi. Temsildarê qomê ma qe çinê bi. Tırkiya de çıqaşi parti u hereketi estê, têdepiya ki serva qomê ma xamê. Cematê mara düriyê. İ, yê ma niyê, ma temsil nêkenê. Weçin ra ravêr honde juri kerdi, serva mıletê ma kêş qesê -çığa Jur bo ki- nêvake. Coka vame, qe ju parti u hereket ma têmsil nêkeno, çıke i weşiya qomê ma nêwazenê.

Na weçin de mıletê Kırmanc-Zazay u mıletê Kırdaşi rê serbestiya propaganda, serbestiya politika çinê biye. Coka mıleti besnêkerd ke temsildarunê xo vezo werte, bırusno parlamento.

Parlamentê Tırk'i, parlamento de demokratik niyo. Çıke na parlameto de heqa mıletê Kırmanc-Zazay de, heqa Kırdasu sero, heqa Alewi sero, haqa Yezidu u Asuru sero, tertelê Hermenu sero qesey nêbeno. Hukmê Tivarê Konseyê Milli (Milli Güvenlik Konseyi) parlamentê Tırk'i sero gırano. Bızonê ke, hata ke meselê na qomu hal nêbi, Tırkiya de demoqrasi nino.

Komunist u sosyalistunê Tırkude ki xelefe esta. İne hetêra vatene, "ma seveta demoqrasi u têdustên, seveta haqa mordemên u haq-hukukê mıletê bındeşti damepêro", heto binra ki hukmatê nuyo nasyonalo milli, yanê harekетê kemalisti phoşt dê've cı, mıletê bındeşti kerd pêrsan. Nıka ki, komunist, sosyalist, devrimci u roştberê Tırkiya qusurde niamedê, zof gırs qeseymekerê, kamiya ma çıka, ma kamime, tarıxê ma çıko, ma memusnê.
Zon u kulturê mıletê bındeşti rê tenê ki hurmet bıkerê. Gos dê, hala problemê ine çıko, -çı niyo, kamiya xo çıka. Ma phoşt-dariye dame dawa dina sosyale, iki gereke kamiya ma bımusê, bızonê u phoşt ma dê.
Ewru Tırkiya de verva Kırmanc-Zazay, verva Kırdasu ju herb esto. Tija Sodıri verva na herbi yena, ey naloti kena. Haqa haq-hukukê Kırmanc-Zazay u Kırdasu mudafa kena. Verva na herbê xıravini temsildariya politika Kırdasu esta, hama yê Kırmanc-Zazay çina.

Na rivat ra, Kırmanc-Zazay:

- Wazenê ke zon u zagonê xo, camatê xuyo siyasiyo demokrat pêsanê.
- Eve haştiye, bergê demoqrasi de têdustên u camato de serbest wazenê.
- Wazenê ke xeyle kultur lewê juvini de, reng ve reng bêrê 'ra zon. Kes haqa keşi rê herresan mekero.

Zoneme ke pêyniya zorbajên paga. Politika ma rast u rakerdiya. Çı hêf ke têde nia niyê.
Niadame ke Kırdasu ra, komelunê Kırdasu ra ki taê nasiyonalisti verva Kırmanc-Zazay qesunê çewtu vanê.
Qesu sanenê Kırmanc-Zazau, verva perlodunê dine yenê. Nêwazenê ke i zon u kulturê xode avêr şêrê. Na politika nianene politika de rınde niya, nêşikinaro mıletê bındeşti. Çıke Kırdaşi eve xo bınê destu derê, wazenê ke verva koledariye, verva eskerê Tırk'i qewğa serbestêni bıdê. Coka, makul niyo ke, Kırdaşi verva

www.arsivakurdi.org

Kırmanc-Zazau qesu vazê. İ hurênda na qesunê çewtu de gereke dest bıdê Kırmanc-Zazau. Verva koledariye, verva sistemê eskerê Tırk'i bergê demoqrasi de caê xo bijêrê, ni bergêy hira u gırs kerê. Demokrat, roştber u newdarê Kırdasu gereke verva politika nasyonalistunê xo bêrê. Çıke raa nasyonalimzi, raa de xıravına, isoni bena teng u tari.

- Mejilê Tija Sodıri, nosyonalizmo korr nê, politika de hira u toleranse wazeno.
- A zorbajên nê, demoqrasi, têdustên, serbestiye u haştiye wazena.

Tija Sodiri na politika xode rasta, wazena na raa raştiye de şêro.

Amorê Tija Sodıriyo vıren ke vêjiya, mıletê Kırmanc-Zazay bi sa. Vejiayêna Tija Sodıri rê iyê ke demoqrat u avêrberê, wazenê ke qomê xo bınê çapolu ra raxeleşiyo, jêde yi bi sa. Ma niada ke saêke tija welati riyê mıleti ro newe vêjiya. Saêke roşta tiji çımunê mıletê made berreqina. Tayine Tija Sodıri qomê marê xêr kerde. Tayinê ki wast ke emegê xo tey bıbo, nayine fırra bojunê ma jêdnê. Ma zona ke, demake sarê ma motazê qılawuzê de demoqrat u newdariyo.
Têl-tuki ki qariay, sarê xo da kemer u kuçu ro, hewnê xo rema. U taê ki dayna ravêr şi, vake "Kırmanc-Zazay rê serbestiye çıka? Çiyo henen çino!.. Zaza qomo de hoser niyo!.. Zonê xo doçıkê zonê Kırdaşi yo!.. uçb."
De, ma se vajime!, Vanê: Hora sıma qe sarê xo wemedarê, ma dıma kas bê, bınê destunê made bılawatiyê, şiya made bımanê, sımarê ki beso, marê ki...! Serva ma her çi bıwazê, hama serva xo qetya!..
Se vajime, demake vato "tarıx dekerrino" raşto. Kole ki xorê kole wazeno.
Ninu rê kılmekra nia vame:
Sa u sorra mewanê! Sıma ke serva xo çı wazenê, serva ma ki bıwazê ke piya bıgurime. Emegê mıletê ma na wertu ra heder mekerê! Serbestiya ke xorê wazenê, qomê marê nêwazenê; serva a serbestiya henêne çêl-çukê ma xo dıma kas mekerê. "Stran-mitran" ki welatê made nêvajinê. Mıletê ma wazeno ke welatê xode lawıkunê xo gosdo, "stran-mitran" nê. Politika rovilêşnayêna binê ki sıma mekerê! Qesa ma na gavar de nıka honde ra.

Çığaşi herêy mendê ki, haê endi kom u hereketê ma ki piya gurinê. Tija Sodıri, Ware, KormışkaN u Desmala Sure serva dare-estêna Seyid Rızay u alvozunê dêy ju beyanname vet u kard ağme. Gureo de nianen hona made neweo. Jubiayên u piya guriayiş çı hêf ke hona ravêr nêşiyo. Ma omid keme ke nara têpiya karo nianen dayna ravêr sono u gureo de hewl yeno werte.

Wendoğê delali,
Amoro vıren u na amorde kêmasiya ma çıka, çı niya; -beno ke esta- marê ke vazê, beme sa.

Wes u war bımanê!

Hata reyna.

Tija Sodıri

www.arsivakurdi.org

"Mordem gere zonê xo ra düri voznêdo. Düna de mordem be zonê xo beno mordem, yêno werte."

AREYİZ U HUNERÊ XO

Mustafa Düzgün

1. Areyiz Kam o, Koti ra wo?:

Areyiz leqema xu ya sayirêni ya; namê xu yo heq, kılam u şieronê xo de nêdekerneno. Naye ra têde eyi ebe na leqema xo, yanê ebe namê Areyiz'i nas kenê. Eke eyi ra pers kena, o na namê xo ra raji niyo. Vano belka tayê vanê "aşirtêni" keno, coka na name gureto. Çıke *Areyizo* (Areyizan, Areyizu) aşirada Dêrsımi ya kan a. Vatena Areyiz'i ra gore, wextê xo de, eyi necariye (marangojiye) kerda. Rivatê kar u gurê xo ra wertê dewonê Qızıl Kiliseyi de xêlê feteliyo. Hetê kar u şinata xo ra cıraamayê biyo, coka mıleti tım raa deyi pêyna u qedrê deyi gureto ra.
Eke hereyi mendo, nêşiyo wertê dewonê Qızıl Kiliseyi, sari zuvini ra pers kerdo, vato "Lawo Areyiz koti yo, kata şiyo, koti mend, ça nino?" Ebe na hal indi ebe namê xu yo xêr nê, ebe namê Areyiz'i wertê camati de amo nas kerdene.
Axırê coka eyi na leqema *Areyiz*'i şier u kılamonê xo de dekerna. Hetêra ki namewode kılm o, şiero de rehet vacino. A wa na wa *Areyiz* ke kılamêda xo vano ya şierade xo nusneno, na namê xo çeküyonê cayê pêyniye de tım dekerneno.
Areyiz Dêrsım ra wo. Dewade Qızıl Kiliseyi de amo dina. Jê jêderiyê sarê Dêrsımi, serra maye ra biyena *Areyiz*'i ki *nufuse* de rast qeyd nêkerda; raştiye de o serra 1940'i de amo dina, ama şinasnama xo de o serra 1944'i de amo nustene. Çım zuvini gınayinade mın u xo de *Areyiz*'i mı ra niya neqıl kerd. Coka wexto ke ma, tarıxê maye ra biyena *Areyiz*'i sero vındeme, gere serra 1940'i rast qevul keme.
Naye ra gore *Areyiz* nıka poncas u ponc serri der o. Sukır be Heqi ke hona wes u warr o; emrode wes, derg u pırr cı rê wazeme.
Dewa ke *Areyiz* tede amo dina beze biya, owa sımıtene tede çine biya. Seweta owa sımıtene, nêm sate şiyê u nêm sate amê -yanê satê- ke besebıkerê xo rê owe sımıtene biyarê bısımê.
Tavî hardo bez de bax-baxçe be zerzewati ra ki nêbenê. Se ke *Areyiz* vano, na rivat ra sarê dormeyi nêwasto ke

www.kirdkiwurdi.org

çênonê xo bıdê xortonê dewa Areyiz'i. Axırê rozê *Areyiz* be xo ki kuto vayê sewda ver, mılet rusno u çêneke maye ra da wastene; hama maa çêneke vato "Dewa ino bez a, owa sımıtene tede çına. Ez çêna xo nêdan xortonê a dewe." Yanê sarê na dewe ebe na zametê xo nêmendê, sero ki sarê dewonê dormi kutê mırodê xortonê na dewe ver.

Na dewe de, mektev, *Otuz Sekiz* [1] ra têpiya biyo ra. Wexto ke *Areyiz* şiyo mektev, hona howt-heşt serri de biyo. Malımê xo, malımo heq nêbiyo, "eğitmen" [2] biyo.

Jê têde domononê Kırmanciye, na mektev de *Areyiz*'i ki malımo ra xêlê papareyê werdê. Vano:

"Malımo, domoni kerdêne muxbir u fitêne zumini dıma. Kami ke tever ra ya çê xo de xêrca Tırki "zonode bin" [3] qesey kerd, i muxbiro amênê malımi de gerrê yi havalê xo kerdênê. Naye ser, malım ki cı ra herediyênê, perrnêne ser, hata dêne pı ro. O wext de malımi jêderi sarê Dêrsımi ra bi. Dewlete berdivi daivi wendene, kerdivi pil, peyser rusnayvi wertê mıleti. Cenci bi, wastêne ke Tırkiyode wes u rınd qesey bıkerê. Coka niya honde televo ser de şiyêne, zor dêne cı."

Na mektevo vırên de çiyode bin o ke diqetê *Areyiz*'i onto "Dısmenayina Yewnani" biya. Çıke mektev de malımo tım qalê na dısmenayine kerdo.

Areyiz ke hona domonê des u dı-des u hirê serri biyo, şiyo Estemol ke besebıkero bıgureyiyo, hal u dabarê (idarê) çê xo rê wayir bo. Uza Estemol de mordemêde xo beno, o cı rê wayirêni keno. *Areyiz* Estemol de karê kufa (küfeci) keno. Kufa xo poşti sero bena, xo rê nata bota sono yêno. Jü ke veng da, kar da cı keno; eke keşi venga cı nêda, hurendiya xo de vındeno. Nat u dotê eyi de domoni kenê hayleme, vanê "Küfeci! Küfeci!" ke xo rê kar pêyda bıkerê, o sermonê xo ver nêqireno, hurendiya xo de hen bêveng maneno. Axırê o hona jê domononê bino çımeroşt nêbeno. Tavi kar u qezencê xo ki rınd nêsono. Ebe na hal werte ra tayê wext vêreno ra. Rozê welat ra (seweta mordemê Areyiz'i) têl danê, vanê "Lawo kevaniya to nêwes a, mevınde bê!" Naye ser, mordemê Areyiz'i sono lêwê mısayivê xu yê Kurêsıji, vano "Mısayiv ez son welat, na lazek babokê tü yo. Eke besenêkena vaze, ke besenêkena bavok bê ez xo de ben". Mısayivo Kurêsız vano "Wertê ma de iqrarê Eli

---

[1] *Qesa "Otuz Sekiz"i qesade Tırki ya. Sarê Dêrsımi ki xora Tırki ra gureta. Sewta name kerdena Qırımê 1937- 38'i kar yêna. Tayê vanê, "Sıma ça na qesa Tırki tım kar anê"; tavi i yê ke niya vanê, ca u mana na qesa rınd nêzonenê. Na qese, qetliamo ke Dewleta Tırke, serronê* ***Hırıs u Hot- Hırıs u Heşti de*** *Dêrsım de kerdo, eyi ano ra zon.*

[2] *O wext tayê keso ke tenê senık wendis bi, berdêne "Köy Enstitüsü" de tenê qurs dêne cı, rusnênê dewo ke wendis domono musnê. Malımonê niyanêno rê Tırki de vatênê "Eğitmen".*

[3] *"Zonode bin" ra qesıt o vi ke, qesa Kürtçe/Zazaca/Kurmanci nêcêrê zonê xo ser. Hama se ke vatêne "Zono bin", indi têdine fam kerdêne ke malım se vano.*

yo, tı ça niya vana! Va lêwê mı de vındero!"
Mordemê Areyiz'i *Duzali*, saneno cı sono welat. 0iyina deyi ra hirê roji têpiya Mısayiv, çopola *Areyiz*'i de cêno çê ra erzeno tever. *Areyiz* orxanê xo pılosneno xo ro, kufa xo erzeno poştiya xo, kose be kose fetelino. Tever ra maneno, vêsan têsan maneno, hata qutiyonê çopi de çiyê werdene keno sayê. Jêde derg nêkeri, Areyiz be xo kılamade xo de na rozonê xu yê çetıno kılamade xo de wes ano ra zon, niya vano:

AMUNE ONDÊRÊ ESTEMOLİ DE VEJİNE[4]

Sowti[5] *verde sona kemera gırozıne*
Kewtu 'ra raye, serra poncas u seşine
Amune ondêrê Estemoli de vejine
Kerde ho ra kufa çarşi de feteline
Dızdu kufa mı tırta ez kerdu bê nune
Bine berdus çarşi de feteline
Xêlê dostê ma bi, mı ra vozda têdine

Lêwê mı de gureyino derezayê mı
Duzali yo
Ez berdo lêwê bavayê mınê Kurêsıji[6]
Vano "mısayiv[7] *ez sonu ondêrê welati*
Gunêka, na lazek domon o, babokê tü yo
Vano "mısayiv meterse
Wertê ma de iqrarê Eli[8] *yo!"*
Ewro hirê roji yo derezayê mı Duzali şiyo
Bavayê mın ê Kurêsıji ez esto verê çêveri
Vano "cayê piyê to ewro ita niyo!".

Tever ra serd o puk o aralıxê, asma Guzo
Kopriyê Qalata[9] *de fetelinu, nat u dotê ho ondêrê denızo*
Şine ondêrê xani tede fetelino jüyode qızo
Oda be oda bınê ho xeşir o, zerê ho çıxa hewasızo
Tede mılet zaf o, têde mıleto arsız o

---

[4] *Na kılame, ya ki kılamade niyanêne -ke zof cayê xo zuvini ra ciya yê- Piya (Axustos 1989, amor 8, riper 32) de çap biya. Se ke mı va, na kılamê ke mı ita de nusnê, Areyiz 'i be xo ke çıtur nusnê u mı rê rusnê heni jê xo amê nustene. Ne jêde ne kemi... Hama nusteyê Piya, nustena ma ra u yê sairê na kılamo ra (yanê yê Areyiz 'i ra, anagorê a nusxa wa ke ma rê rusna) xêlê ferq keno. Na ferqê ke ma qal keme, tayê ref û qesê çeküyo de xo keno eskera u tayê ki ferqê wertê zonê Piya be yê sairi ra yêno. Na ca de mecal çino ke ma na ferqê wertê hurdimêna çapo sero vınderime.*

[5] *Sowuto, mazrade Qızıl Kiliseyi (Nazmiya) ya.*

[6] *Kurêso/Kurêsan aşirade gırs u hira wa. Hem jê aşire say bena, hem ki jê qebilade Ehl-i Beyti hasavina. Aşirê Dêrsımê Kani jêderi talıbê Kurêsan ê. Coka sair vano "Bavayê Min ê Kurêsıji".*

[7] *Mısayiv: Mısayiv bırayê dinalıg u axırete wo. İqrarode gıran o. İson na dina de çıkê xo ke esto, mısaytivê xo bare keno. Mısayivi, xêr u şerê jüvini ra mesul ê. Piya urzenê ra çengeldariye u piya dare ra yênê warr... Coka cı ra vanê "İqrarê Eli" yo.*

[8] *İqrarê Eli: Vanê mısayivêni Eli u Mehemedi ra menda. Mısayiv/e gere coru mısayivê/a xo rê xiyanete nêkero.*

[9] *Kopriyê Qalata: Tırki vanê Galata Köprüsü, Estemol der o, Kırmancki de Pırdê Qalata vacino.*

www.zazaki.org

Ardo tenê dedete saneno ma ro jüyode vızo
Nê lalawo jü werte de fetelino jüyode ğızo
Sodır ustu ra ke wertê Tırku de bine pırrê aspızo.

Vanê ondêrê Estemoli hêni yo
Qurısê peri cevê mı de qediyo
Tari yo cayê rakutene mı nêdiyo
Vanê jüyode Laz [10] *denız de xeneqiyo*
Ez şine kewtune wertê taxtu, hedel u tavat ro mın ê feqiri bıriyo
Ewro hirê roz u hirê sewi yo, loqmê nu gula mı ro nêşiyo

Ewro roza des u poncine qediye
Amune ke ho rê şêri hetê Qadikoyiye [11]
Çêverê fırrıne de ho rê qutiya çopi mı diye
Şine kerde sayê tede veciye çıvıka somiye
Dota mı de veciye xanımade susliye [12]
Sana dormê çımonê ho tenê boya kewiye
Mı cı ra pers kerde raa Qadikoyiye
Vana "o dust de so ondêra Qerekoyiye [13].

Areyiz vano mı ra asena sarayiye
Amune Qerekoyiye mı diye
Mı va, "ez son hetê Qadikoyiye"
Va ke "sona ha vapura sıpiye"
Ez amune ke şêri ondêra gemiye
Jüyi mı ra waste bilêta kewiye
Estemol de dariya we din u islamiye
A roze aqıl ame ondêra Kırmanciye [14]

Se ke na kılama xo de ki qe nêdano we, *Areyiz*, zamet u pêrisaniya xo eskera eskera vano. Axırê *Areyiz*'i Estemol de zaf tenge diya. Hama se ke biyo biyo, sukır be Heqi ke pay ra mendo, na rozonê xo ra dersê hewli vetê. Yanê dest tol nêveciyo, sare u zerrê xo tım xêre ser kerdo pırr. Vano "A roze aqıl ame ondêra Kırmanciye". Na hal-mecal ra xêlê têpiya, *Areyiz* onceno sono welat.
Sono ke dewa dine de "Kesım" [15] esto, mılet sono mıtahidi rê koliyo bırrneno, onceno depo u xo rê qezenc keno. *Areyiz* ki kuno na kar, uza gureyino. Êndi xortek o, rozê hewnê vineno u na ri ra kuno sewda çênekade rındeke ver. Sairê ma na hewnê xo mı rê niya neqıl kerd:

---

[10] *Laz'i Qere Dengız de manemê. Ni jêderi karê dengıji kenê, vajime ke moşi cênê, şileciyo anê benê... Yanê karê serê deryayi u kelek u gemiyo ine ra pers beno. Laji ki mıletêde xo ser ê.*

[11] *Qadikoyiye: Estemol de yaxê Anadoliye rê vanê Kadıköy.*

[12] *Xanıma susliye, qesade Tırki ya; Kırmancki de vanê xanımade xemelnayiye. Tavi sair naye zoneno, hama qesa Tırki keno werte ra.*

[13] *Qerekoyiye: Estemol der a, vanê Karaköy.*

[14] *Kırmanciye: Welato ke mıleto Kırmanc, yanê sarê Dêrsımi sero mıqerım o.*

[15] *Kesım: Qesade Tırki ya, eslê xo de "kesim" o. Dewletê qerar dana ke bırê na ya ha mıntıqa bıbırriyo, koli bo, boncê biyarê falan depo u uza re sewq kerê caonê bino, nayê rê vanê "kesım". Yanê bırrnayis.*

"Hewn de, ez be jü çêneke ra şime cayê de vejiyayme. Şime huzırê piri, mekanê piri, çiyo henê. Yi kokımı tosê uwe kerde pırre dê a çêneke ke bıdo mı. Maa çêneke amê, a uwe gurete verdê de. Ayê de ez heşiyo pê ke mı hewn diyo. Adırê mı biyo berz. Şima a çêneke verê çımonê mı der a, mı ra düri nêkuna. A roze desında qere sewda kote ra mı."

Tavi na hewnê xo ra dıme, *Areyiz* o xortek yêle vurino. A çêneke tım verê çımo der a, sare u goyilê eyi ra qe nêvejina! Werdêne u kerdene ra bırrjno. Havalê xo sonê perrojiya xo wenê, o tey nêsono. Sono bınê darê de, ya verê kemerê de niseno ro, sarê xo cêno wertê destonê xo, xo rê berveno. Havalê xo merex kenê, cı ra pers kenê. Musenê ke hal mecal niya!.. Na havalo xortek kuto vayê sewda ver. Cêrenê vero, cêrenê sero, vanê lawo "No tenê hewno to diyo, ça ho honde pêrisan kena..." fayde nêkeno.

Kırmancîye de ki sairê camati, sairê mıleti, bê "destur" nêbenê. Gere ya hewnê xo de ya batınê xo de destê piri ra, destê kalode herdise sıpeyi ra, destê çênekade pore derge u ri jê asm u roji ra, ya soyê, ya fincıkê şerbet, ya mesrefê şerav, ya kundêzê owe bıjêrê bısımê ke verê çımonê xo rabo, heqiqete çıka jê vatena xo bivino. Gere perda verê çımo ra şêro ke xo rınd berzo vırara *sewda*. Sewda ke ser de guret, indi tomır dest de beno bılbıl; vırniya çeküyo u qeydo hata pêyniye bena ra! *Edebiyatê Eleviyo* de -çı Tirki de u çı zonê ma u zononê bino de bosairê camati, sairê xelki, ya sairê sarê xo, tım na "Doli" [16] ra sımenê! Her jü wayirê hêkatade "Doli" dest ra guretene u sımıtene wo. Se ke *Pir Sultan Abdali* destê *Heci Bekteşi* ra gureto, *Areyiz* ê ma ki, ebe *desturê piri*, destê çênekade rındeke ra... Hama maa çêneke kuta bextê çêna xo be bextê *Areyiz*'i ver, nêwasto ke xortekê ma besebıkero bıvo *Areyiz* ê ma wo sair. Sukır be Heqi ke mırodê maa çêneke nêbiyo, xeyretê aye owe de şiyo. Çıxa çêna xo nêda *Areyiz*'i ki, besenêkerdo vırniya vayê sewda bıjêro u sairêniya *Areyiz*'i rê mani bo. Çı ke *Areyiz* ê ma hem vayê sewda xo sero vato, ser de ki a wa na wa derd u kulê mıletê xo sero her vano ke vano. Na kılama *Areyiz*'i de beno ke a çêneka pore derg u name *Elife* tenêna nêjdi ra nas bıkeme:

ELİFE [17]

Tı çêna Muzırê Hesê Qoti
Şine mı to rê zernê suri gureti
Çına rê to cigeri mı zere de poti
Kewtu ra to dıme nêzu sonu koti

[16] *Doli: Sımıtenade mımbarek a. Ya destê piri ra, ya destê Xızıri ra cêrino. Kami ke sımıt verê çımonê xo beno ra, her çi zelal vineno, cangoziyê xo beno ra. Mesela beno zanox, beno sair, beno wayirê kıramete!.. Doli gegane owa, gega ki serav o, sımıtena.*

[17] *Na name mı na pa. Nusxa wa ke Areyiz'i rusna uza de na pa çino. Lawıkê ke Areyiji heqa ceniko de vatê teyna na niya. Çond teneyi vatê rınd pê nêzoneme, hama honde ke ez pê zonen ebe namê Royale, perrcama Piya (Payizopeyên 1989, amor 9) de ki lawıkade xu ya wes a ceniyo biya vıla.*

Erê tı Mazra de ama düna
Pêskarê mı biya na qere sewda [18]
Ho u to sero vato na hewa
Der u cira amo ve şêrê ma

Na bezna rındeka tenıke
Çıxa biya sermonıke
Hevê uwe biya gula mı ke
Elife dewa ma de bena veyvıke

Na düna keşi rê mal nêbiya
Mı tı hewnê ho de diya
Tı qısmetê mı de vejiya
Maa to ama mı ra herediya

Porê Elifa mı çıxa dergo
Mı nisanê Elifa ho cı rê berdo
Maa to mırod mı çım de verdo
Xızır [19] *maa to rê naye nêverdo*

A "qere sewda" dıme, Areyiz rozê sono çêyê ke xo rê qılmê owe bısımo. Se ke çêver de kuno zerre, eke çı bivino, a çêneka ke hewnê xo de diya ha wo uza ronişti ya! Hen pay ra, çımê xo çımonê çêneke ra manenê... Se ke na kılama xu ya serêne de vano, *Areyiz* ano tayê "zernonê suro" herineno, dano pilonê xo, ine cênê terknenê sonê çê piyê çêneke (çê *Muzırê Hesê Qoti*) ke ebe emrê Heqi çêneke cı rê bıwazê. Axırê maa çêneke raji nêbena, nêna hurê; vana "Dewa dine bez a, uwa sımıtene te de çına, ez çêna xo nêdan a dewe!" Mordem ke fekê *Areyiz*'i ra vaco, *Maa to mırod mı çım de verdo / Xızır maa to rê naye nêverdo.* Nêzon maye ke çêna xo bıdêne *Areyiz*'i, yi xorteki ra na *Areyiz* ê ma wo sair veciyênê, ya nê? Kam çı zono, belka xêra xo na biya... *Areyiz* esqê a çêneka pore derge ra têpiya xo rê zewecino. Çı hêf ke hona ses asmi ser ra sonê veyvıka xo mırena. Aye ser sono eskeriye. Eskeriye ra têpiya onca zewecino. *Areyiz* ê ma wo ke nıka kamıl o, wayirê zav u zêci yo, indi vayê yi hewnê xo ra xeleşiyo ya nê? Tavi cüavê na perşi teyna sair be xo besekeno bıdo. Hama çiyo ke eskera wo, u wo ke, Areyiz'i mıxenetiya maa çêneke sıkıta! Owa ke piri dabi çêneke ke bıdo Areyiz'i, maye dest sanabi ver, sair ê ma destê aye ra gureta u hata dılapa pêyene sımıta! Coka honde jê deronê usarri gurreno, şên o, wayirê ber u mosılode ebe hir u bereket o...

Heya a roza ke çımê *Arêyiz*'i o çê de gıneno çêneke, vanê "Bava [20] amo dewe, esmo cem cêrino". Seke na xevere cêno, xora cı rê ki mane wo, seweta vinayina a çêneke, a sewe uza maneno, maneno u o son de sono cem.

Hama hewa *Areyiz*'i vuriya, indi o lazeko vırên niyo! Riyê xo nêhuyino, hurendiya xo de nêvındeno! Ne pozxiniya xo ne sermonıkiya xo menda, owa riyê xo rıjiya, şirqe şirqa xu ya! Hên beno ke *Areyiz* edeb-erkanê cemi ra vecino. Axırê Bava, *Areyiz*'i urzneno ra dare u cı ra sorxi-sewal keno...

---

[18] *Qere sewda: Qesade Tırki ya, yanê kara sevda. Kırmancki de besekeme vajime sewda şiyaye.*

[19] *Naza de zotu dano, hêfê xo hawalê Xızıri keno.*

[20] *Sarê Dêrsımi pir u rayverê xo rê vano "Bava", ciniyonê Bavawo rê ki vano "Ana".*

A sewe ra dıme *Areyiz* sono tomırê xo ebe destonê xo vırazeno u dest keno pıro ke "derdê eyi yê *Areyiz*'i ra ki jêderi yê". *Areyiz* na cemo ke tede urzno ra "çengeldariye" [21], dı-hirê çeküyo ki erzeno deyi ser, ala se vano:

Ma cem gureto sewa Yeniye
Pil ra ve qız ameyme çengeldariye
Çı xırave ke esta na cemê ma ra duri fiye
Koti menda Xızırê sata tenganiye!

Rozê Xızıri [22] *yo sewi çıxa biyê weşi*
Qırvani kerdê çileyi sane ve serê dêşi
Cemê ma de amê pêser na dewrêşi
Cem gureto veng danê to Kurêşi [23]

Wertê hard u asmêni biyo pırê gul u nuri
Hewarê ma de bêro qılawuzê piri
Çı xırave ke esta az u uzê ma ra berze duri
Qom û yêlê ma coru meke rastê qusıri

Ma cem gureto xêlê sewe şikiye [24]
Ma qal ardo ra qalê ray Haqiye
Areyiz te de usto ra çengeldariye
Hewarê ma de bêro qılawuzê Bonê Muxundiye [25]

2. Tesirê Tayê Meselo:

Areyiz vano "wexto ke Qadikoyiye de mı kufeciyêni kerdênê", non kerdêne kufa xo, berdêne dukano ra bare kerdêne. Dukanciyo, ya tayê mordemê ke rastê mı biyêne, mı ra vatêne "Kızılbaş", "Mum söndüren Kızılbaş (Qızılbaşo ke mumi sayneno we)", "Kuyruklu Kürt (Kurdo ebe dım)"... Hama vano "ebe nêtode xıravın nê", sayê ke pê deyi yaraniye kerda. Onca ki xiyali o gureto, ni ça cı ra hên vanê? Mana na qeso çık a? Axırê ni qeseyi cı rê wes niyamê, gega hêrs kewto, gega xo be xo herediyo. Naye ser *Areyiz* xo be xo qerar cêno ke na qeseyi çıkê, mana xo çıka, ça sar niya vano, şêro pers kero, xo rê bımuso. Wertê naskerdoxonê xo ra fetelino, kami ra ke pers keno, tayê vanê "gos ro cı mene yi Hêjidê", tayê bini çiyode bin vanê. Axırê cüabê sewalonê xo era dest nêfino, merexê xo def nêbeno. Bado sono lêwê jüyêdê kokımi, derdê xo cı rê qesey keno. O ano jê **Hüsniye, Bektaşiliğin İçyüzü**

[21] *Çengeldariye: Dara Mansuri rê vanê. Çı ke Hallac-i Mansur darde kerdo, na torê dare halê Mansuri yo dardekerdene ano ra zon. Wextê cem u camati de, qeso ke qusur u tezelê xo esto, urznenê ra na dare.*

[22] *Rozê Xızıri, peyniyê asma Gucige u serê asma Sıbate de, hirê roji cêrino. Na hefto de qırvani benê, jiyari vejinê, rozeyi cêrinê.*

[23] *Kurês, cedê Kurêsan o. Kırameta xo zaf biya. Mesela dewrêsê Kurêsan adır kuyê ki nêvêsenê! Dewrêşi cem cênê, venga Heqi danê, Kurêşi ra ardım wazenê...*

[24] *Hata sewe nêşkiyo, cem nêcêrino, venga Heqi nêdanê. Gere sewe bışkiyo.*

[25] *Moxındiye de bonê Bava Mansuri esto. Dês o, vanê Bava Mansur nişto ro i dêşi verva Kurêşi şiyo. Coka Kurêşi Bava Mansuri rê Heq vato, kelê xo bırrno...*

www.arsivakurdi.org

[26] namê tayê kıtavo dano *Areyiz*'i. Vano "so nine bıjê bıwane". Sairê ma ni kıtavo ra *Bekteşiyêni* museno u beno *Bekteşi*. Xora çêode Elewi ra yêno, çıtur nêbo na heqe de jêde-senık pilonê xo ra tayê qeseyi hesnê.
Eke beno *Bekteşi*, dest keno pıro ebe Tırki bêyito vano. Wextê niya sono. Tavi na mabên de tenê meselonê dinimani sero ki sarê xo qefelneno. Tayê sewali vejinê vırniya *Areyiz*'i, jê "Na Pêxambero ça seweta dinê xo mordem kisto? Axırê keso ke mordem kiseno beno qetil!" Onca "Heqi ça çor kıtavi rusnê? Ma zu kıtav bes nêbi?.."
Na perşi ke niya têdıma yênê sonê, *Areyiz*, *Bekteşiyêni* de ki derdê xo rê derman nêvineno u indi xo rê oncino kosê xo.
Axırê *Areyiz* xêlê kuno ra dini dıme, tayvet dinê İslami dıme. Se ke keno merexê xo def nêbeno. Niyadano ke din de *vatene be kerdene ra zuvıni nêcênê*. Qese kuno vırniya qeseyi, fıkırê raa fıkırêde bini bırrneno; ya ki raste be çewte ra zuvıni ra cêra nêbenê. Na ri ra qerarê xo dano ke o çêver ra düri kuyo.

3. Zonê Xo de Nustene u Vatene:

Na hal-mecali lêwe de, *Areyiz* niyadano ke dorme de her kes zonê xo de qesey keno. Zonê xo de lawıko vano, zonê xo de dano-cêno. Ma ça o nêkero! Se ke sar vano *"Ma ça sari rê heq a, teyna eyi rê tomet a"*. *Areyiz* na mesela xu ya zonê xo, zonê Dımılki (Zazaki, Kırmancki) -cüabê sewalonê mı de- niya neqıl keno:

"Mı niyadêne ke her kes zonê xo qesey keno. Ma ma qey zonê xo qesey nêkeme? Dasê serri ra avêr hetê ma de, dormê ma de, mıleti pê zonê xo kay kerdêne. Maonê ma vatêne ke 'Tew no ki sono *Tırki* museno, beno mordem, yêno ma xelesneno!..' Ni qeseyi ma kerdêne gosê xo. Ma wastêne ke tenêna rındek *Tırki* qesey bıkeme.

Dıme ra aqıl ame sarê mı ke mordem gere zonê xo ra düri voznêdo. Aqıl ama sarê mı ke düna de mordem (e)be zonê xo beno mordem, yêno werte."

Zonê ke hona bê elifba yê, kulturê ke hona zonê mıleti sero yê u nênuşiyê u nêkutê kıtavo, halê têdine jê yê ma wo. Hem mılet be xo xor vineno, hem sarê teveri... Çıke na çax de tayê mıleti u tayê kulturi zof avêr şiyê, zof raye gureta. Ebe milyono kıtavê xo estê, perrcama(perlodi) u roznamê xo ebe se u hazaro morinê. Kesê na welato pêro zonê xo de wendis ê. Mektevo vırên ra bıje hata universita u mektevonê berzonê bino, têdinê rê wayir ê... Ma yê sarê Dêrsımi çıkê xo esto? Coka sarê ma bavetê zon u kulturê xo de tenê sıst o, qayim pê nêcêno. Seke na vatena *Areyiz*'i de ki eskera beno tayê pê zonê xo "kay kenê"; tayê ki hen inam kenê ke domonê xo çıqa *Tırki* rınd bımusê honde rınd beno. Tavi mordem gere na sewet ra isanê xo gunekar nêkero; çıke mıletê ke

[26] *Kıtavê Bêkteşiyêni u yê Eleviyêni yê.*

hona wayirê dewleta xo nêbiyê, kar u gurê welatê xo zon u kulturê xo de nêkenê, zonê ine hetê weşiya camati ra u hetê dabara (gêçım, ekonomi) camati ra bê "qimet" o! Vacime ke mordemo ke *Tırki* wendo, besekeno xo rê kar pêyda bıkero, kar u barê dewlete de ca bıjero. Ma uwo ke xora *Kırmancki* zoneno, na halê ewroyi de besenêkeno raa xo vezo... Qesa kılme a wa ke, mılet hata xo ra bawer nêbo u bavokê xo nêveciyo, wayirê mal u dewleta xo nêbo, na sıstina xo ra besenêkeno bıxeleşiyo. Mordem gere hetê ra zon u kulturê xo avêr bero, heto bin ra ki fikır u hissiyat u zonayina xo rê wayir biyayine şên kero ke, roze be roze qima be ma bêro... *Areyiz*'i qimet do zonê xu yê pi u kalıko. Vatena eyi ra gore "Hırıs u ponz seriyo" o "na kılamu vano". Yanê eyi dormê serronê 1953 de dest kerdo pıro, zonê xo de kılami vatê. Hem xo ver ra imis kerdê, hem ki *"Kılamê Kırmanciye* [27] vatê. Hama na kılamê ke serronê 1953 de imis kerdê, *Areyiz*'i cayê de nusnê, kerdê vıla (neşır kerdê) ya teyna kerdê qeyde u ebe veng vatê? Axırê na sate de besenêkeme çıme ra cüabê na bıdime. Belka -jê saironê xo ra avêr- çıtur imis kerdê, hen aqılê xo de guretê? Vacime ke eke şiyo koti, uza de mıleti cı ra mınete kerda u eyi ki kılamê xo cı rê vatê? Çı ke i serro de nustena Dımılki hama hama qe çinebiye, tayvet koyê Dêrsımi de zof zof zayife biye. Xora verozu ki sairo kılamê xo imis kerdê, bado ki wertê camati de ebe qeyde vatê, ya ki amê vatene. Niya niya, pıra pıra wertê mıleti de biyê vıla, indi rozê ama ke her hetê welati de lawıkê dine vaciye. Aye ra têpiya indi biyê lawıkê mıleti. Kami imis kerdê, sairê xo kam o, indi keşi pê nêzono. Coka vanê "kılamê anonimi", yanê kılamê ke sairê ine diyar niyo, ya ki kılamê camati u yê *Kırmanciye.*

Eskera wo ke kılamê *Areyiz*'i, na sate ra têpiya, indi ne benê vindi, ne ki *imiskarê* dine werte ra sırr beno. Çı ke indi kewtê kaseto, kaseto de vaciyê; defter u perrcama u rozname u kıtavo de nuşiyê. Onca sairê dine, yanê *Areyiz*'i, çeküyonê pêênon ê her kılama xo de namê xo dekerno. Saironê kanon ê *Kırmanciye* ke niya bıkerdêne, jê *Areyiz*'i namê xo bıdekernêne, helbet imiskarê kılame vindi nêbiyêne. Dang be dang, ber be ber têdine zonenê ke sairê na lawıke falan kes o, yan falan kes a.

Derd u kulê *Areyiz*'i, qorikerdene u avêrberdana zon u kulturê pi-kalıkonê xu yo. Vano:

"Zonê ma hondê vazê nıka wertê adıri der o. Na zonê xo vejime biyame werte, cı rê wayir vejime. Nıka tayê vanê ke zonê ma çino... İyê ke fam kenê cı rê hurmetê mı esto, iyê ke fam nêkenê ki cı ra towa nêvan! Riyê na homete de her mılet be zonê xo qesey keno... Zof olvozê ma yê paki, xaşi estê. Tayê ca ki wendo, nuna xo ki zoni sero wo. Wertê mordemonê xo ra bırriyê ra. Dewleta Tırki ra remê amê welatê Alafranga. Tayê

[27] *Kılamê Kırmanciye: Kılamê ke Kırmanciye de vacine, imiskarê xo nêzonino, yanê anonim ê. Areyiz teyna yê xo nê, kılamonê Kırmanciye ki norrneno.*

mıletê ma kuto Tırko dıma, vano ez Tırk o. Halbı ke welato ke cı ra amo beli yo..."

Se ke aseno Areyiz jêde ebe hêrs niyo, rew rew nêqarino. Teyna mordemê tereşi ra qarino; hama ne ebe xamêni, ebe kamilêni. Ma de vanê "Aslını inkâr eden haramzadedir (Kam ke aslê xo inkar keno heramzade wo". *Areyiz* ki kamıl kamıl ano o mane, sayê ke vano "Lawo tereşine mekerê! Zon u kultırê xo rê wayir bê!" Serde ki inê rê ogıt-neşihato keno, mordemonê wayirê vijdani rê niya vano:

"Pi-kalikê mı zonê xo qesey kerdo. Nıka mı ke va "Ez Tırk o", ez hem dine ra, hem royê dine ra inkar ben. Royê dine mı ra nêbeno raji. Naye vijdanê mı qevul nêkeno. Axırê qeseyê ke yi (yanê yiyê ke mıletê xo ra remenê) qesey kenê, wextê çız u viji ra mendê. Coka na xevero mıletê ma bıhesno, mordemo henên ki va ayivê xo bızono u pê zonê xo qesey bıkero..."

Na mabên de *Areyiz* veng keno ro tayê "dızdo" ki... Vano:

"Tayê kes ki esto ke çiyê ma, kılamonê ma tıreno, çarneno ra Tırki ser, keno malê Tırko. Ayiv o, hêf o, niya mekerê! Kultrırê mıleti metırê! Hal-hereketo niyanên keşi rê mınasıv nêkuno."

Onca heqa tayê kesê bini de -ke mesela *Zazayêni* de, yê avêrberdena zon u kultırê *Zazaki* de keso ke saretengiye keno- ki niya vano:

"Mı heni inam kerdêne ke, mıletê ke Kurdıstan de piya manenê dest danê zumini pêro piya xeleşinê. Niyadan ke mesela *Zazayêni* de, tayê *Kırdasi* ebe çımode wes ma de niyanêdanê. Têde zu fikır de nêbenê, werte de ferqê ideolojiki ki estê. Ma kam besekeno mıletê ma werte ra wedaro?"

Areyiji na xusıs de zu ki kılamade xo nusna [28]. Tede niya vano:

Şine dewunê Zazawu na feteline
Mılet zu mılet o, zonê ho vuriyo
Eke kata şiyo, jêde zulum diyo
Çêvêsawu coru derdê ho rê derma nêdiyo
Peyê howt kowu de mendê, riyê mektevi nêdiyo
Na mılet eve tariqatê Aravu xapiyo
Hey mıleto Zaza, zonê sıma biyo nêwes
Zonê sıma sıma ra gureto, kerdo qefes
Sıma ke qesey bıkerê tipa beno wes
Sıma têde Zaza yê, haqa ho bıjerê, mevazê pes
Wertê mıletê ho de sıma coru nêbenê bêkes
Roze yena, sıma zor cenê nefes

Urze ho ser, key to de hewar
Eke vanê Zazay çinê, ma rê beno qar
Ma tım ra da pıro par u pêrar
Zumustu vejino, kume usar
Qesey bıke zonê ho, bıvino sar

28 *Piya, amor 10, Sebat 1990, Stockholm.*

www.arsivkurdi.org

Na qeydu vano, Areyiz beno çinar

Tayine çali çırpi bırno rayi fiştê ra
Tayê lêwê cenûnê ho de kewtê ra
Tayine çeki guretê kewtê qewxa
Tayê biyê şefili, tayê biyê seyra
Tayê kewtê ra raye sonê pêro piya
Tayê vanê na Zazayi ma rê biyê qeda.

Se ke zonino mesela Zazawo sero hurênayis hona dom keno. Yanê na mesela hata nıka rınd zelal nêbiya ala Zazayi ki mıletêde xo serê ya qolêde mıletê Kurdi yê. İta de ez nêwazen ke zu be zu uşirê pırodi, vaji niya niyo niyaro. Xora cayê xo ki niyo. Na bab de kami ke se vato, se vanê, helvet her kes wayirê vatena xu yo. Tavi *Areyiz* ki wayirê vatena xu yo u ita de fikrê xo vato. Na ca de kar u meremê mı u wo ke, honde ke mı dest ra yeno ez kar u hunerê *Areyiz*'i, hal u mecalê na sairê ma bıdi naskerdene.

ZERRE U TOREYÊ KILAM U ŞİERONÊ AREYIZ'İ

Areyiz hem sair o, xo xover ra kılamo vano u nusneno; hem ki lawıkonê *Kırmanciye* vano. Yanê hetê ra o ebe xo kılamo imiskeno, hetê ra ki na kılamonê xo rê *qeyde* vırazeno u ine ebe veng vano. Tavi qeyde yê ke *Kırmanciye* de, deyi ra avêr vırajiyê, jê lawıkonê mıleti yan *anonim* hona vajinê, ine ki norneno. Na ri ra jê *vatoğ*[29] ki xızmeta xo resta kultır u edebiyatê sarê Dêrsımi. Axırê hem jê sairê mıletperweriye, hem ki jê *vengwesêde Kırmanciye* name veto wertê camati de. Zof reyi tayê *kılamê xo* be tayê *lawıkê Kırmanciye* têlêwe de vatê u zu kasete de ardê tê arê.

Kılamê *Areyiz*'i hata nıka nêbiyê kıtav, niyardê pêser u piya çap nêkerdê. Coka hona kes besenêkeno kar u gure wo ke eyi hata nıka kerdo zu be zu name kero. Çı hef ke na kêmaniye teyna heqa *Areyiz*'i de niya, halê jêderiyê saironê *Kırmanciye* niyaro. Çı dozkarê ma be edibonê ma ra bê, çı sairê ma be xo bê, gere na sate ra têpiya ber u mosılê xo biyarê pêser, bınusnê u wertê dina-alemi de vıla kerê. Beno ke hem hetê madi ra, hem hetê manewi ra tenê zor bıdê xo u tenge kuyê; xora zovina ki hona raye çına. Hata sazgayê (muessese) qewetını nêvırajiyê, mılet nêro pêser u xanegawonê kultırê xo nêvırazo, na hal tım niya ro...

Heqi ardo hurê ke na serronê peyêno de tayê perrcama u roznameyi veciyay u pelgonê xo de ca da zon u kultır u edebiyatê *Kırmanciye*. Na rivat ra xêlê dozkar u sair u nuseronê ma ber u mosılê xo sayiya ine de ard werte. Na sayiye de hem isonê ma avêr şi, hem ki kultırê xu yo şirin avêr berd. *Areyiz*'i ki tayê ber u çekuyê xo na

[29] *Vatox: Areyiz, teyna nênusneno; naye lêwe de hetê ra şieronê xo keno qeyde vano ki. Ebe na hal ki, ebe karê qeyde vırastene ki xızmeta xo resena kultırê Kırmanciye. Xo ra lawıkonê Kırmanciye ki vano, yanê vatox o.*

www.arsiv.org

perrcamo de nusnayi, dayi neşır kerdene [30].
Na kılamê ke ma ita de qal keme, jêderiyê ine, *Areyiz*'i seweta perrcama *Berheme* ma rê rusnayibi. Ebe qelema xo bıne de ki jê *"16.5.1994 BERHEM"* tarixê amade kerdena ine diyar kerdıvi. Çı hêf ke o tarix ra têpiya xêlê çi ame sarê *Berheme* serde u indi nêvejiye.
Gere na ki bıvajiyo ke, na kılamê *Areyiz*'i yê ke cayê ciya ciya de çap biyê wertê tekstê ine de axırê tayê ferqi estê. Heni aseno ke nine ra tayê ferqê nustışi be yê zoni yê u tayê ki yê sairi be xo yê. Vajime ke tayê çeküyê kılame gınêwarro ya cı ra vetê. Ez hen inam ken ke ni ferqê niyanêni, nustena Areyiz'i be xo ra sadır biyê.
Yanê wextê xo de heni vato u nıka ki niya vano... Tavi zere u esasê kılame qe nêvuriyo, xêrca çond çekuyo towa cı ra kem nêbiyo. Onca tayê cawo de ki ya çekuyade kılame ya cayê qeseyêdı qeso tol verdo u hurendiya qeso de "..." nêro. Beno ke sermiyan u mesulonê perrcamo be xo yi qeseyi mınasıv nêdiyê (ya mılqi yê, ya qesê mınasıvi niyê) u kılame ra vetê. Ebe her halê xo weşiye u germiya kılamonê sairê ma onca jê xo menda, çiyê cı ra senık nêbiyo.

1.Kılamonê Areyiz'i de Tema Dêrsımi ya ki Welatperweriye:

Çı hetê zerrê xo ra bê u çı hetê torê nustışi ra bê, kılamê *Areyiz*'i *kılamê Kırmanciye* ra cêra nêl enê. Hem derd u kulê Dêrsimi, hem ki çêri u camêrdiya sarê Dêrsımi ?anê ra zon. Qalê merde u wesonê *Kırmanciye* kenê; tarixo kan be yê nêwe jüvini ra girê danê. Wazenê ke çıme u hêniyê na cuamêrdiye qe husk nêbe, tım u tım şên u gurlax bê. Tavi Dêrsım cengê Dewlete de, namdar o. Dostdısmen pêro piya qalê na çêri u cuamêrdiya sarê Dêrsımi kenê. Hama çêriya ke sarê Dêrsımi kerda, tayvet serronê "Otuz Sekiz"i de, hona vira her keşi der a. Coka *Areyiz* jêderi ki qalê a çêriye keno, tayvet a çêriya ke "Otuz Sekiz" de sarê Dêrsımi kerda. Tavi ne teyna qalê cuamêrdiye, mazlumi u heqdariya na mıleti ki kılamc de vacina. Se ke kılamade *Areyiz* 'i de amo ra zon:

Zulımê sıma ma rê esto her dem
Dırveta Desımi çıtur xovira keno mordem
O mılet dırveta Areyiz'i rê beno melem
Derdê mı çık o qey yamis nêkena[31] *qelem*

Areyiz kılamonê xo de tım qalê "dırveta Dêsımi", "derdê Dêsımi" keno; rew rew qese ano "Otuz Sekiz"i ser. Yanê tema "Dêsımi", kılamonê eyi de, caode hewl cêna. Kılamonê *Areyiz*'i de, cao ke namê Dêrsımi, qalê Dêrsımi, hal u mecalê ceng u çêriya sarê Dêrsımi te de vêreno ra, tı vana *Areyiz* uza de sayê ke perreno ra!

---

[30] *Honde ez pê zonen perrcamonê Piya u Ware de tayê kılamê xo, qese u mesajê xo vıla biyê.*

[31] *"Yamis..." qesade Tırki ya, aslê xo Yazmak o. Mana xo nustene wa.*

Qesa xo bena hewle, vengê xo beno gurlax, zerrê xo kopır dano jê cao ke **Harçık** u **Çemê Muzıri** resenê pê, ya ki jê tewtê **Golê Xızıri**! Niyadê şierade xo de se vano:

Sıma eve lewu na goni wenê Tırko
Keşi welatê ho sıma rê nêterkıto
Cengê Dêsımi ma rê mal u mılko
Rozê rıjino na zagonê to Tırko

Meclisê sıma gonewo gonewe
Kırmanc endi têde amê tê lêwe
Kowunê ho ra adır kerdo we
Perozê Haqi sıma sero kenê pesewe

Sıma welatê ma de gureto meğel
Rozê sıma welatê xo ra keme tever
Çımê sıma nêfime hedel
Rozê sıma xori danê na bedel

Areyiz dano sıma na xevere
Xortê ma endi biyê şirteqere
Kowunê ho ra meteris gureto tederê
Cad kerdo ke endi welatê ho sero bıcerê

Se ke aseno, *Areyiz* vano *"Cengê Dêsımi ma rê mal u mılko / Rozê rıznenê na zagonê to Tırko"*. Tayê kes tersê xo ra nêtowrênê ke qalê "Otuz Sekiz"i bıkerê, hama Areyiz ne teyna sair o, hem ki şirteqere wo. İndi tersê sero şikiyo, mıleti o xofê sero sıkıto! İndi xo rê biyo wayir, sarê xo çı keşi rê ronênano u hêfê xo keşi rê nêverdano.

Dewleta Tırki Dêrsım de qetliamo ke kerdo, çıqa vazê honde bê emsal u bê hed biyo. Xof u terso ke fito zerê mıleti, hona zerê keşi ra nêvejyo. Ala serronê destpırokerdena sairêni ya *Areyiz*'i de ki xora rêmê dırvetonê qırrımê "Otuz Sekiz"i hona husk nêbivi! Hama *Areyiz*'i tersê xo remına bi u estêne xo ver ke tersê mıleti ki bıskıno. Xêlê kılamonê xo de *Areyiz* veng keno ro mıleti ke goni u cuamêrdiya xo rê wayir vejiyê. Çêronê xo tım biyarê xo viri. Royê merdonê xo neçıznê. Tarixê xu yo kan u nêwe pêra nêvısnê, biyarê bıresnê jüvini, jüvini ra girêdê. Vano *"Sıma welatê ma de gureto meğel / Rozê sıma welatê xo ra keme tever"*. Tavi bê medrek qesey nêkeno, sayê ke dısmeni rê vano "mavazê ke nêvato", wextê xo de hazır bê, coru ma bêbextiye nêkeme! *"Xortê ma endi biyê şirteqere / Kowunê ho ra meteris gureto tederê / Cad kerdo ke endi welatê ho ser bıcerê"*.

Axırê vengê sairê ma berz vecino, çıtur nêbo *"Kırmanc endi têde amê tê lêwe"*. Ma mılet ke bi zu, indi kam besekeno vırniye bijêro?

Na hewa xêlê kılamonê Areyiz'i de ca cêna, se ke vano "dırvetonê deyi rê bena melem".

2. Toreyê Vatene u Nustene, Pêm u Aheng ê Kılamonê Areyiz'i:

Şier u kılamê Areyiz'i, hetê torê vatene be qorr de caguretena çekuyonê xo ra tore tore yê. Mordem besenêkeno ine têyna zu qalıb kero u vazo niya ya heni. Mesela "Hewa Estamboli" [32] de çekuyê (mısra) kılame goreyê zu pêmi ca be ca nêkerdê. Cayê jüyine de 8 çekü sanê tê bıne, yê dıyine de 7, yê

32 *Seweta na nameyi niyade Piya, Gulan 199o, amor 11, Stockholm.*

www.alsiv.org

hireyine de 8, yê çorine de 8, yê poncine de 8, yê seşine de 8 sanê tê bine. Onca "Kılama Mexpula" [33] de ki na tore hakım o. Ca be ca kerdena çeküyo niya ro: 10+12+12+12. Çıqa ke na hurdimêna kılamo ra, yê "Hewa Estamboli" de cayê heştini jêde dekeriyê, yê "Mexpula" de ki yê 12 (des u dıyini) jêde dekeriyê, na hal bê qalıbiya ni hurdemine kılamo nêvurneno. Yanê *Areyiz*, qorr kerdena çeküyo de gos ro qalıvi ya qalıvo nêsaneno. Wazeno xoser (serbest) hereket bıkero.

Areyiz zof qimet nêdano na mesela. Vengê xo ke hata koti şi, soŋ; qesa xo ke jê vatena xo vate, uza de orojino ra. Nafa dest keno ro cayêde binê kılamê... Axırê serbest ronayina çeküyo niya dom kena.

Bınaxê torê xoser (serbest) qorr de ronayina çeküyo, kılam u şiera sarê Dêrsımi de sono reseno wexto kan. Şert niyo ke sair xo rê çeküyonê xo bımoro, her cayê kılame de jê jüvini tê bın sano. Çı ke şiera Dêrsımi de qalıbode ronişte, ya qalıbode mıqerım çino. Vırniya çeküye rakerdi ya; sair xo rê *kemerade xu ya mınasıve vijenowe saneno kose* u çeküyonê xo a *kemara koşi* ra gore qorr be qorr nano ro! [34] Mesela kılama *"Wayi wayi cencunê ma çekê ho girêdayi"* de niya kerdo:

(...)

Dêsımi ver de sonê **hêgayi**
Ma ve sıma ro howt serri dave pêro
Sıma pê cencunê ma nêşkiyayi
Tesela sıma ke kewte,
sıma ve , eruna ma ra mordemi herinayi
Fişti ra ho ver, qula ve qula cencunê ma feteliyayi
Aşirê Dêsımi ke zu biyêne,
sıma ve riyo şiya vozdêne şiyêne
Anqara de huzırê Mıstefa Kemal Pasayi

Areyiz 'i sıma rê vırastê **arri**
Ma xo vira nêkerdê qesasê par u pêrari
Sıma de nêmendê namus u arri
Vengê sıma düna de vejiyo, vanê
Tırkê barrbari
Rozê dame sıma kepegê verê dıstari

Na şiere de kemera koşi ya yê serê qorri, cawo vırên de **hêgayi** u cawo pêyên de ki qesa **arri** ya. Na hurdimêna cayi na qeso ra gore sanê pê. İndi çond çekü yenê tê bine, ya her ca çond çeküyo ra vırajino, icav nêkeno ke mordem sero sarê xo bıdezno. Lêwê kemera koşi (yanê qesa koşi) de ya ki kemera serê qorri (yanê qesa serê qorri) de mesela muhimade bine ki a wa ke, sair na parçonê kılama xo de qalê çıki keno, çıtur qal keno, wazeno çıtur vazo ya çond çeküyo de vazo, gere xovira nêkerime. Tavi qese weçinayine, pêsanayina qeso be

[33] *Seweta "Kılama Mexpula" niyade Piya, Gulan 199o, amor 11, Stockholm.*

[34] *Kemera koşi/ qesa koşi: Nustena mın a (Berhem, sayı 6-7, 1993 Ankara) de u yê Tayê Lawikê Dêrsımi (Berhem Yayınları, Ankara 1992) de, cayê na qeseyi de, mı qesa kemera qorri kar arda. Kemera qorri, gorê kemera koşi nina ro, co ka kemera mizani yê qorri niya yê koşi ya. Raste kemera koşi ya* **qesa koşi** *ya.*

www.kurdishkurdi.org

rêzkerdena çeküyo, çond çeküyo de era zon ardena meremê xo, girêdayi be hostayina sairi be xu yo. Axırê besekeme vajime kılamonê sarê Dêrsımi de qalıbode husk u mıqerım çino, hama bê huneronê sairêni ki nêbeno. Hen aseno ke *Areyiz*'i na mesela edebiyatê Dêrsımi rınd fam kerda u kılamonê xo de wes fino kar.

Areyiz jêderi kılamonê *poncino*, yanê yê ponc çeküyo vano. Mesela kılamê *"Bıra zımıston o soji biyê tevdini"* u *"Welatê ma persenê cayê zern u şêmo"* de têde cayi *poncin* ê; yanê ponc çeküyo ra vırajiyê. Onca kılama "Tevera undêrê vayi yêno serdıno" ki her niya ra.

Areyiz'i kılamê ebe çarçeküyini ki vatê, jê *"Ma cem gureto sewa Yeniye"*, *"Elife"*. Jê toreyêde edebi, na tore edebiyatê Eleviyêni esto. Raste pers kenê, kılamonê Dêrsımi rê ki rınd sono. Mordem *çarinan* ê Areyiz'i de niyadano, gere na heqa yine cıdo. Honde ke ez pê zonen tayê saironê binon ê Dêrsımi ki na tore wes ardo hurendi.

Kılamonê Areyiz'i de *pêm* (wezn) hama hama çino, *aheng* ki hondê ke vazê qewetın o. Axırê sarê ra be hata nıka, kılamonê sarê Dêrsımi de *pêm* jê meselade edebi nêvejiyo werte u jê torêde edebi xo diyar nêkerdo. Coka *Areyiz* ki *pêmi* sero nêvındeno.

Hama *aheng*, yanê *qafiya* be *jüvini guretena qese u vengi*, qeydonê deyi de cawode hewl cêno. Sairê Dêrsımi, na babet de, yanê qafiya u aheng vırastene de qe zamet nêoncenê. Çı ke Kırmancki na het ra çıqa vazê honde destdar u dewleti yo. Kırmancki hem seweta şier u kılamo, hem ki barê qesedane de (xitabet) zonode zof zof wes o. Se ke ma sero ki vatıvi, sairi ke qesa koşi nêro, çekü qorr be qorr yênê tê bıne. Mesela ison ke ebe na çım kılama *"Wayi wayi cencunê ma çekê ho girêdayi"* de niyadano, na vatena ma eskera vineno. *Qesa qori*, na cayê lawıke de **hêgayi** ya u qafiya niya sanapê:

..... a
..... b
.....a
.....a
.....a
.....a

Hama qorronê şiere de, yanê çeküyo de pêm (wezn) çino. Coka çeküya *"Aşirê Dêsımi ke zu biyênê, sıma ve riyo şiya vozdênê şiyênê Anqara de huzırê Mıstefa Kemal Pasayi"* honde derg vırajiya.

Kılama *Elife* -ke her cayê xo çar qorri yo- onca hetê qafiya u ahengi ra hondê vazê qewetın a. Qe qesa xame niyama peyniya çeküyo. Çar be çar na qeseyi jüvini de ahengdar ê: Qoti-gureti-poti-koti / düna-sewda-hewa-ma / tenıke-sermonıke-mı ke-veyvıke / nêbiya-diya-vejiya-herediya / dergo-berdo-verdo-nêverdo.

Axırê kılamê *Areyiz*'i, hetê mora çeküyo ra çı yê serbesti (xoseri) çı yê *poncin* u çı yê tenêna jêderi bê, têdine de hetê ahengi ra qusurode gıran çino. Sayiya sairê ma u sayiya zonê ma de wes saniyê pê u rınd amê têlêwe.

Honde ke ez pê zonen *Areyiz*, lêwê karê sairêni de, tayê karo bin ki keno. Vajime ke Kırmancki sero kar keno, erzeno xo ver ke Qesebendêde Kırmancki, tayvet yê Zazakiyê Dêrsımi vırazo. Vanê na bavet de xêlê raye

www.zazaki.org

gureta. Tavi çiyo ke hona nêşır nêbiyo, ison besenêkeno heqa deyi de jêde ya senık qesey bıkero.
Areyiz, hama her hetê Kultırê Kırmanciye sero kar keno. Xora mordemode emegdar o, babetê kultırê xo de ki sarê xo nano xo ver, ebe fidakariye gurê xo keno. Jê tayine hayleme nêkeno, hama tım cüniyê xo hira wo u tıxa xo ki her ke sono bena berze... Roza xo ke amê, gere her kes xırmaçekê xo na hir u bereketê *Areyiz'i* ra bıjêro.
Sairê ma xêra Heqi hona wes u warr o! U wo hona zof vazo u zof bınusno. Gere wendoxi na nustena mı, heqa *Areyiz'i* de jê *qesa veri*, jê sılamê sodıri qebul kerê u sero fikır bıkerê. Xora emrê ma-ke dest da, ma wo naye dıme ra xal-xatır ki pers keme. Heqi ra be xêre!

ÇOND KILAMÊ AREYİZ'İ

- 1-

Bıra, zımıston o soji biyê tevdini
Tevera serdo deru de oyi biyê serdını
Roza Yeniye ma selam da ve zumini
Çêverê dukani keşi rê rameke
Peyniye de qesey benê surgını

Bıra ma ver de rayi benê çetını
Mı vera selam ke kowunê Dêsimi
Pıra vejinê gul u yê sosını
Mı ra dıme na kılamu vazê
Bojiyê to dan ra yi Duzgını

Vanu vanu damis nêbeno cano
Mıletê Dêsımi mıleto kano
Daimi yo Alız[35] *amo esmo mı rê meymano*
Bıra, bavokê ho ve sari miya
Verê ra dısmenê ma wo kan o

Derdê Dêsımi derdo de gırano
Bıra, xêlê serro ez na kılamu vano
Kes gos ro mınê feqiri nênano
U wo ke muxbırêni keno
Pepug roso warê deyi de bıwano

Tomırê destê mı persenê evızo
Amo mı rê meyman o Daimi yo Alız o
Tey nadanu tenê lese ra qızo
Na zaman de na kılamu vano
Bıra, o lazeko Areyiz o

- 2 -

Welatê ma persenê cayê zern u şêmo
Na faşist yêno madenunê ma ma ra tıreno
Beno Amerika de ma ra mani roseno
Keno bombeu tıfongu cêno yêno
Welatê ma de pê cencunê ma kiseno

Naletul Fevzula Rumeliye ra ama
Welatê ma de kewta ve zıdê ma
Gürsel Bava to vera bive qırva
Pê Mıstê Korriqayil nêbena
Nenigê to unti unca mordem nêbena

Amerika de lop do ve na serseri
Ey ro tayê hayduti biyê ve vergi
Domonê ma lêwê ma de werdi
Cencê ma kerdi topi berdi
Zindanunê ho de işkence kerdi

Vanê kokê ho Qeyseriye ra yêno
Serm u edev nêzono Uşen ra vêreno
Herediyo Fevzulayêni qewul nêkeno

[35] *Daimi yo Alız: Daimi ki sair u vatoğ o. Dêrsım ra, aşira Alo ra wo, yanê Alız o.*

www.arsivakurdi.org

Zulumê na kelpi ma rê gırano
Na Turkeş ma Kırmancu nêwazeno

Areyiz nişto ro hovero kılamu vano
Ez venga sıma Kırmancu danu
Qayitê xo bê "Otuz Sekiz" peyser amo
Tıfongê ho cenu sonu lêwê Demenu
Qesasê cencunê ma nayine ra cenu

- 3 -
Tevera undêrê vayi yêno serdıno
Gomê Xormeçıku persenê cayê pir u rayveruno
Ewro ma qırkenê fermanê ma Kırmancuno
Vanê "tayr vozdano çali de xeleşino"
Bêbextiye mekerê Kud sıma ra heredino.

Vore vorena koyi biyê mız u dumani
Ma ra qırkerdi nêçe çêr u sefkani
Tê dıma kerdi bınê hardi çifte fidani
Sewetunê sıma ra ez bine pepugê yavani
Gilê Koyê Soribavay ra mırdi bıwani
Undêrê Xızragi ver de sona şüye
Dewrê heşt seruno cencêna to mı nêdiye
Topraxa hardê Xızragi to rê nasıb nêbiye
Merdena to Kazımi mı ve xo çımi nêdiye
Bıko na dırveti coru nêbena hediye

Xızragi ver de sono ve heniyo
Vanê lazê to Çenkaya de kişiyo
Zulumê Otuz Sekizi hona mı vira nêşiyo
Xojivê yê keşi bo aciyê cigeri nêdiyo
Dos bine feteline hetê mı ra to rê to-wa nasib nêbiyo

Vanê Ezima kista eve qersune
Ez o feqir wertê eskeri de feteline
Mı dayax u kunetê ho dayi, kılê ez nêbervune
Ez cêrdu ra tipa dısmeni de şine
Underê Xınışi de a sewe mırde bervune.

- 4 -
Bine diwane kowu na feteline
Bine bılbıl teypu de feteline
Bine ax u zare welatu de feteline
Bine vêsa nuna vêri dıma feteline
Bine sevdali Elife dıme feteline
Bine xali bınê lıngu na feteline
Bine xavliye destu na feteline
Bine kengerê yavani vayi ver feteline
Bine vılence fekê mıleti ra feteline
Bine qesê pıstunê mıleti feteline

Bine çogana destê mıleti feteline
Bine moreka nezeri feteline

Bine mêsın kardi ver feteline
Bine sayde verê tıfongi feteline
Bine sola nezeri sari-ser cêrıne

Bine dinsız dindar, fekê mıleti ra feteline
Bine puçıkê lınge, lıngu de feteline
Bine diwane, welatê ho dıme feteline
Tayê sewetunê Ceneti ra kewtê ra tê dıme
Ez bine nuna potiye qonaxu de roşine

Bine Areyiz wertê mıletê ho de feteline
Bine sakilê verê vayi, ca ve ca feteline
Mı ozney nêzona, denız de xenekine
Na homete de ez muxpiru dest nêxeleşine

www.arsiv.org

Gumano ke ez welatê ho sero bımırine

- 5 -

Çıkê mı esto qey nênusnena qelem
Dırveta mı rê coru nêbena melem
To nêçe şefkani kerdi darde qelem
Ez besenêken to parçey keri qelem

Qeleme persenê na cihan de alima
Na homete de cayilu dest de zalıma
Na düna de mıleti dest de qawim qawima
Xıravunu rê rınd a, çêru de qarina

Na mılet aqıl nêceno veselem
Na mıleto Kırmanc biyo tılım tılım
Nayine yamıske biya pêser qelem
Vaxo sar biveno hunerê to qelem

Ozlonu vezena têro tıya qelem
Fermanu nusnena tıya qelem
Zazawu inkar kena tıya qelem
Sefkanu kena darde tıya qelem

Tayine uske arde uske serde
Cayilu ho dest de arde berde
To cihan de nêçe sefkani kerdi darde
Zazawu yamiske têpia meverde

Zulımê sıma ma rê esto her dem
Dırveta Dêsımi çıtur xovira keno mordem
*O mılet dırveta **Areyiz**'i rê beno melem*
Derdê mı çık o qey yamis nêkena qelem?

- 7 -

Hey xeriv, çı kewta ra dımê qesa kotiye!

Bê lêwê mı de rose, to ra vaji sertunê cuamêrdiye
Çêverê mıxeneti meso düna ke to sero bena tariye
Zureker de meğêletiye, to roseno eve nuna potiye
Nona mıxeneti mewe, to serd bena çekuye

Çêverê dükanê cayili rê rameke to rê saredezo
Lêwê kamıli de rose, cayê to her waxt berzo
Neq camatê heqiye nino, cı rê qerezo
Neqi heqli meveze, çıke tım ra arsız o
Helal vano, heram weno çı ke zalım dinsızo

Loqmo gırs mecê, gula to de maneno
Sırrê xo cayili rê mevaze, to rê dısmeni jêdneno
Canbaz nêvındeno, nêweşi rê kefenu derzeno
Des u Dıyine mecê, eve Mıhemedi to xapneno
Murşid ke çine bi, coru muskıl hal nêbeno

*Goste, reyê bıra **Areyiz** se vano*
Seyta vıneto, bınê uwe de mosu moreno
Sero dost o, bın de bırıko bırrneno
To ra ucız herneno, bahali roseno
Edev erkan nêzono, hetê ra xatır rızneno

- 8 -

Dewe dewe dewêda gurra
Ez şine dewe sarê dewe gureto mı ra
Cênu do pêro, şüalênda cêniya çawişi vışiya
Çawıs wertê dewe de biyo rişiya

www.arsivakurdi.org

Xocê camiye ame, cı ra herediya
Vano têla hêrdısa xo mı de, benu kenu tıra

Qılaçi amo dewe qavu qılayi keno
Bıros no ro ser sero vêseno
Neseder qediyo bıros łehim nêcêno
Sılêmani deşti kerdê xo ver ra berveno
Axure de heru zumin gureto
Hero borrbor werte de zırreno

Enguriye de textê Diksılemani rıjiyo
Bılbılı sozo ke do mıleti, cı ra texeliyo
Vanê bılbılı voz do, zor xeleşiyo
Şiyê gerre kerdo, vanê bılbıl komonist vêjiyo
Pêro amê pêser pilê ho tey niyo
Vanê qarısê deyi mevê, o bırakê niajniyo

Areyiz´i sıma sero vata na hewa
Dedê mı Sılema kutıkê Ecemi rê wayir vejiya
Kewto meyda zeğero de şiya
Na ro Sılêmani dıme hata verê çemi perrna
Veng da ra Lazê Kezoyi, ame cı rê xemelna
Zexero şiya kutıkê Ecemi ra luk vejiya

- 9 -
Çond sey serra, nayine ma kerdime mêsın
Kırmanc amê pêser, pêro biyê hêrsın
Esto ho vıle mawzer, kerdo cı qersun
Meste ceng o, dame pêro cême Dêsım

Dırveta Dêsımi xoriya. coru nêbena kan
Kırmanc amê pêser, pêro biyê zu can
Kewtê ra raye sonê, eve iqrar u iman
Meste ceng o, danê pêro cênê Hekari, Van

Kowunê ma ra çicegi vejinê reng ve reng
Kurdistan de danê pêro, welatu de sono veng
Cencê ma nêvındenê bıra eve bêveng
Çekunê ho girêdê meste kume´ve ceng

Omnun vêrino ra kume ve payiz
Zonê ho ra inkar beno na hero ğız
Ez zonê ho qesey kenu, coru nêbenu qız
Na zaman de na qeydu vano, bıra Areyiz

- 10 -
Wayi wayi cencunê ma çekê ho girêdayi
Gılê kowunê ho ra mırd feteliyayi
Sıma cencunê ma ra tersayi
Çekê xo caverdayi, remayi
Sıma ameyi dewu de domoni ve hermetu ra kerdi top adır na pa vêsnayi
Rozê benê sıma vera dest u payi

Cengê ma u sıma cengode weso
Sıma ki zonenê zuyêde ma seyê sıma rê beso
Çorr koto eskerê sıma têde nêweso
Qese wo sıma kewtê ra dıme, o qese qesewode tewreso
Ma Dêsım sıma nêdame, çı ke Dêsım kalıkanê ma ra ma rê mêreso

Dêsımi ver de sonê hêgayi

www.arsivakurdi.org

Ma ve sıma ro howt serri dave pêro
Sıma pê cencunê ma nêşkiyayi
Tesela sıma ke kewte,
sıma ve peruna ma ra mordemi herinayi
Fişti ra ho ver, qula ve qula cencunê ma feteliyayi
Aşirê Dêsımi ke zu biyêne,
sıma ve riyo şiya vozdêne şiyêne
Anqara de huzırê Mıstefa Kemal Pasayi

Areyiz´i sıma rê vırastê arri
Ma xo vira nêkerdê qesasê par u pêrari
Sıma de nêmendê namus u arri
Vengê sıma düna de vejiyo, vanê Tırkê barrbari
Rozê dame sıma kepegê verê dıstari

-11-
Qey fam nêkena na qese
Na dırveti çutır bena wese
Nayine sero adır keme sewerese
Peyser racê welatê xo de rose
Welatê hora vêjina sona İzmir, Estemol
Çınayrê welatê no dısmenrê kena thol
Çımunê mıde hêştiri biyê´ve gol
Hata kêy wena na nuno bêsol

Ca´ve ca vêsnenê dewunê ma
Kenê top benê kerepulunê ma
Vore verra mendo mıletê ma
Dülgerunê teveri diyo hunerê sıma

Sıma qırrkerdi neçe domonê sıti
Eve sungi ra zerê hermetu ra domoni veti
Qırrkerdi vera çımunê mıleti
Coru wes nêbenê na dırveti

***Areyiz´i** de meverde na keder*
Hunde ke nêxeleşiyê meyerê mezela mı ser.

-12-
Dêsım persenê wertê kouno
Cor bağıra cêr Duzgıno
Bonê Uzağı mekanê Uzağuno
Xızıro khal-khokım tede fetelino

Sulvışi sera fetelinê çifte gorgeçini
Amê pêser qılawuzê kounê Dêsımi
Koti menda qılawuzê jiara Kistim´i
Endi na dırveti kêy benê serdını

Mekanê to Khureşi cayê mıroduno
Çımê Mızuri kevserê wertê Kırmancuno
Sevetunê sıma ra herroz niaz u qırva girino
Çınayrê herediyo hewarê made nino

Xevere bıde qılawuzê Sori Babayi
Koti menda Horiya Şirım Babayi
Çınayrê sıma Kırmanci hora herednayi
Sıma koê Dêsımi de caverday remayi

***Areyiz** vano, Dêsım welatê ma Kırmancuno*
Niaz u qırvanê ma çıra sımarê nêwesıno
Dısme amo welatê ma ser ra fetelino
Eve gonia cêncunê ma welatê ma xemelino.

❖❖❖

www.arsivekurdi.org

KORRİYE

Faruk Eren

Khokımê ma vatêne "sıma çaê ver ra sonê? Tenê peyde finderê, tenê ki yê sari ver ra şêrê, sıma dıme şêrê". Ma gos nêna inu. Nıka ez xo ra perskon; embazê mı çaê ver ra şi. Domanê ma çaê ver ra sonê?

Hetê ma de aşiri nameu nanê jubini ra: Semku ra vanê "Semkanê korru", Abaşu ra vanê "Abaşunê korru", Qocu rê; "Qocanê korru". Bınê na qeşiye tenê bıkınim: Korriye çıka?

Mı domaniya xo de perskerdêne; "Semku rê çaê `korr` vanê?"
Semkıji wayirê çeki bi. Çı ke biyêne, i be çeka şiyêne ser. Qeşi nêkerdêne, bızanê mezanê hên erciyêne ver. Qocu ki hên bi, bınê qesu nêkınıtêne, rınd beno rınd nêbeno, qe xo ra pers nêkerdene; zê korru hên şiyêne ser. Çı ke bi erciyêne ver. A rü ra inan rê `korr` vatêne.
Na korriye çıman ra nêvênıtêne niya, korriya ver ra şiayina.
Abaşun rê vatene, "i zaf cêsur bi, sefkan bi". Korriya inani korriya sefkaniya.

Ju ke bınê qesu nêkıneno, çiyê ke bi herbı ercino ver, gurê xo herbi vêneno, herbi "qerar" dano, êy rê vanê "pratik".
Gereke na korriya ma bo. Pratikiya ewropa şiyaro jubini. Ez van "korriya" ke aşirê ma jubinan rê vanê; "pratikiya". İsanê ma pratiko.
Ju ke tenê gıran fındet, mıradinê cı ra, vanê "çıko vınena xo sere de?". Ni her dondê mıleti têde zaf vınenê xo sere de, zaf qeşi kenê. Têdenan ra ju pêxamberê vêciyo, teyna Zazau ra pêxamberê nêvêjiyo.
Na ver ra şiyayêna ma ni qalu ra ma rê nêmano!
Guna embazanê mı çına. İnu verênan ra çı ke diyo o kerdo. Newey ke ma ra çı vinenê ayi kenê.
Ez van, na ver ra şiayêna ma rında. Va kara ma mebo. Ma onca ver ra şêrim. Gurê ma peyde, mabên de çino.

*Zındanê Diyarbekiri de rakutoği têde vanê: "**Necmettin Büyükkaya** ke mebiyêne, ey ke ver serê xo medêne; ma nêşikiyêne sere wedarim".*

Na qeşiye ma rê besa.

www.erstvakurdi.org

TARIX TARİ DE NÊMANENO!

38 ra nat hona zaf nêverd ra. Hama, serva qomê ma her çi zalal nio. Çıtur zalal bıbo ke, dewleta Tırki her çi kerdo thomete. Tarıxi vurnê, wastêna xo ser reyna nusnê. Na nusnaişu de xelef u zuri hên jêderê ke, besenêkeme serrast bıkerime. Raştiya xo awa ke, gere tarıx vıreniye ra hata peyniye reyna bêro nusnaêne. Kayê tarıxi de niaderê ke; qetil bio melek, qurvan ki bio eşqiya. Hama, tarıx çio henêno ke kes besenêkeno her çı tari de bıverdo. Rozê nê, rozê raştiye reyna vejina rîê roşti.

Ewro hawo qomê ma gıran gıran tarıxê xo ser gurino. Çiyo ke tari de mendo u amo vurnaêne, -hona jede mebo ki- vejino roştiye. Tertelê 38 de çio henên amo qomê ma ser ke, eve qal kerdêne besenêkeme bıqedenime. Gereke her çi bêro nusnaiş, her çi ra dangê mawo newe xeverdar bo u bımuso. Serva meştêy her çi bêro arşiv kerdêne. Bêrê kerdena dewleta Tırki pelga tarıxi ra bınusnime.

Wastena ***Tija Sodıri*** *ya juê ki dozkariya tarıx u gurê arşivên ya. Nusteo ke ma naza de Tırki ra çarna, çêna Atatürk, Sabiha Gökçen xatıratê xo de ardo´ra zon u kıtavê xo de nusno. Naza de tertelê 38 de rolê Atatürk´i tenêna beno eskera. Gegane wertê gomê ma de, wertê cematê elewi de taê vanê "Atatürk qırrkerdêna Dêrsım ra bêxever bi".*
Helvet no çio de zuro. Waxto ke Atatürk iktidar guret xo dest, dêy ra dıme her daim Dêrsım rê dısmenên kerde, wast ke Dêrsım wertêra wedarno. Hama vırênde qeweta xo kêm bie, hona persê Kırdaş u Zazaunê maê cêr nêamey vi halkerdene. Çı waxt ke na persi hal kerdi, dore amê Dêrsım.

Tertelê Dêrsım ke ma va, gereke vırênde name Atatürk, Celal Bayar, İsmet İnönü, Fevzi Çakmak, Şükrü Kaya, Abdullah Alpdoğan u zobina mordemu biarime ra hoviri. Serra 1936 de Atatürk ke Meclisê Tırku kerd ra vatêne, "perso vıren Dêrsımo!". Serva qırrkerdêna Dêrsımi hukumat rê musadeo de hira wast u vake "se beno bıbo, na pers gereke hal bıbo!". Tertelê 38 de serva rolê Atatürk, Fevzi Çakmak u Celar Bayar´i dayina rınd famkerdêne, jü nuste nazade biyarime´ra hovir u bınusnime. Celal Bayar 1986´de nia vano:

"Nıka, Maresal Fevzi Çakmak Erkan-ı Harbiyeo (-Fevzi Çakmak-), oz Serveziru. Wazifê Atatürk´i zoneme. Ma hiremêna, manevra ordiyê piliya ke Dêrsım de bena, uza derime. Endi mao yeme peyniya manevra. Hiremêna têlêwe de, "Serva emniyetê ordi stratejiyê ma çı bıbo?", ey sero qeseykeme. Hurdimêna ki Herbê Cihanê Jüy de ceng kerdo. Ez hondayê ke cırê gosedaru. Hurdimêna ki wairê zonayisi yê... Uza de (Dêrsım de) çı ke esto, her çi rınd zonenê. U hatanê milusu bile ju´ve ju rınd naskenê. Dêrsım ke na halde bımano, serva ordi her waxt talke nêdarino we, ey sero wertê xo de qeseykenê. Agau uza verva qom u dewlete; "Qe jü vatêna sıma nêkême, sare

www.tijasodi.org

onceme" serva ispatkerdena na fikrê xo; ne ju wendisxane verdêne rabo, ne ki qereqol wastêne wertê xo.
Nia amêne famkerdene ke, ebe tesirê xuyo sahsi ra pia, meselê da xuya bine ki ma ra ciakerdêna i diyari (welati) biye.
Herbê Umumi de, eve wastêna Enver Pasa´y 800 xortê ma rusnê u wertê Dêrsım de amê kistêne. Hadisa de nianene ki esta. Taê vanê,"no kar Hermênu kerd", taê ki vanê, "Kurdu kerd".
Tam o sırede mao ke sero qeseykeme, xevere amê ke sarê Dêsmu qol esto hirêçar qereqolunê ma ser. Ez ve Atatürk´i ameyme ra çımunê juvini ver. Ma jüvin famkerdêne.
Atatürk riê mı de niada.Va "Se beno?". Ez famkon, uza gereke emniyet bêro vırastene. Çı beno bıbo mıra pers kenê, çıke reisê hukumati ezo. "Tı ke çaê na qesi riê mıde vana, ez rınd son ser" vake mı. "Mesuliyet ez cenu´ra xo ser, bêrê Dêrsım´i ro dime" va Atatürk´i u ma da´ve pıro.
Ney serva qopıgên ya ki zorbajên kerdenerê nê, vijerêna uzay zaf rınd zonêne u coka wastêne talkeo ke meste-biro yeno, vırêniye rew bijero"[1]

Na misal marê rınd musneno ke, Atatürk tertelê Dêrsım´i de mesulê seri yo. Tavi teyna Atatürk nê, dewleta Tırki u rejimê dinê ki mesulo.

İyê ke tertelê Dêrsım´i de verva qomê ma ceng kerdo, ninan ra taê nıka hona nêmerdê, wesê. Tayine ki xatıratê xo nusno. Ninan ra jü ki Muhsin Batur´o. Batur, xatıratê xode Dêrsım de 2 asmi wazife kerdo, ney eve xo nano´ro xo. Hama, se ke kerdo, çı ke dio nêvano. Hondaê ke; "qusur de niamederê, nênusnen"[2] *vano. Ça nênusnena? Çıra tersena? Demeke, sıma zulmo de henên kerdo ke, riê to nêceno ke ero xonê, raştiye ra tersena coka nênusnena. Çıke eke bınusnê, riê tuyo qetil beno eskera.*

Sabiha Gökçen, xatıratê xo ra ravêr perloda Nokta de qırrkerdêna Dêrsım´i sero taê çi kerd eskera. Hama taê çi ki inkar kerd. Hona ki kena. Ae perloda Nokta de nia vatêne: "Ez o waxt ordi de guriyêne. Mı ke zerê ordi de wazife kerdêne, bölügê ma serva na problemi wazife da ma, ma ki şime. Hona ke tiyare hard ra nêperro ra, sene wazifeo ke keme, ma verêcoy zanıtêne. Hedefo vıren raste-rast Dêrsım vi"[3]

Nusteo ke ma naza de çarna, na persu tenêna keno areze. Tertelê Dêrsım de gereke qe jü çi tari de memano. Her çi arêdime, biarime pêser. Na gama vırêna. Gama dıdine ki, gereke na mesela bêro mehkeme kerdene. Dewleta Tırki ra hesav pers kerime. Dêrsım de jü jênosid bio, gereke vera tarıx u homete de hao ke mesulo hesavê na mesela bıdo. Sıfte dewleta Tırki gereke hesav bıdo. Hawtay hazar mordemê ma amê kistêne. Coru caê yêna hovira kerdêne? Kes besenêkeno ke na jênosid´i hovira bıkero.

Eke ma wazeme bındestên ra raxeleşime, gereke tarıxê xo rınd bızanime. Jü qom ke tarıxê xo nêzano, tarıxi ra besenêkeno derse bijêro. Dost u dısmenê xo nas nêkeno, meşteyê xo ki besenêkeno pêsano.

---

[1] *Kurtul Altuğ, Celal Bayar Anlatıyor (Celal Bayar Qalkeno), qezeta Tercüman, 17. 10. 1986*

[2] *Muhsin Batur, Anılar-Görüşler- Üç Dönemin Perde Arkası (Xatırati-Fıkiri- Peyniya Perda Demê Hirêyine), pelge.25*

[3] *Nokta, Amor. 25, 1988*

www.arsivkurdi.org

Herekiatê Dêrsımi u Çeko ke namusê mı sevekneno![4]

(Dersim Harekâtı ve Namusumu Koruyacak Silah)

Sabiha Gökçen

WAZİFEO DE JİARGE HEWESO DE JİARGE.

Meydanê herbi ra amêyvi Mıstefa Kemal... Pêrodaişê verva hawt duwelu ra, wertê goni u baruti ra, eve xo-dest çımunê domanê maê şêhidu cadaêne ra, phoşta astorê fek kef-kopuru ra war amaêne u xıla phoşta astorunê ravanu daêne ra ameyvi na roze.. Mezalê dêy eve welat u mıleti letêy kerdênerê qe çinêbi..

Mektevê eskeriya tiyarê Eskişehir´i de wendis dı serri bi.
Jê vatêna Atatırk´i itade hem dısiplinê Eskeriye hukım kerdene, hemi ki dısiplinê hewaciyên.. Kamo ke ni dısiplini hurdimêna qewul kerdene, o rew wertu ra biyêne vindi, şiyêne.

Nüveyre maylime eve wakhıl-Hatice ra phoştdarê mınê en hewli bi.. Mektev ra ke amêne ine zonêne ke ez qefêliawune; ravê seveta rehetiya mı, dıma ki hawrê werden u sımıtena mı biyêne u na têde çiy ke amêne hurendi; venga mı dêne, ez berdêne verê masa gurey. Tabi ke ez gere hata sewelete bıguriyêne.

Mırê ita ki xusısi ju tiyare bırnayvi ra. Maylımê mı oncia Muhittin xoce bi. Zaf fahmker, zaf zanoğ, zafi ki mordemo de sabırker bi Muhittin xoce.

Raperraişi de cıra "postali" vatêne, taê grupi bi. Yanê, ju maylımi hire-çar musoği (talebey) guretêne lewê xo, inerê raperraişi salıxdêne. Ju musoğ rozê de en jêde seat u nêm perrêne ra.
Hama ez, têdine ra jêde perrêne ra u seveta provarê şansê mı hewl bi, çıke ez musoğa Muhittin xocêya jukêke bine coka. İta de belka vajino mırê iltimazo, hama sımara rica mı esta, gereke heni mezonê. Çıke Atatırk´i xorê bile raji nêbiêne ke, nêke sarê binirê iltimazên. İyê ke nia kerdêne, ey dormê xora eşti tever. Heya, ez tek-ju musoğa Muhittin xocey bine. Seveta mı ju tiyaro xususi dayvi vırastene hama, gereke ju manê de xo bıviyêne...

Eve tiyarê mı kêsê bini bese- nêkerdene raperro! Pedalê tiyarê mı tenê kerdivi berz, çıke lesa mı zaf qıze bie coka. Hurênda pedalu heni kerdivi mıqayım ke, kêsê bini mıra qêyr besenêkerdene tiyarê mı bıgureno. Pedali vetên u tırakerdene qolay nêbi. Ezvaji no şansê mı vi. Belka ki lesa mına pındırıke sıfte nıka çiyêrê bivi. Waxtê

[4] *Na çarnayiso ke ma ita de vezeme, hovirardişê Sabiha Gökçen´e wo ke "Atatürk´ le Bir Ömür" de vêjia uzara ame guretene. Sabiha Gökçen´e hem olığa Atatürk´ya, hemi ki bombekerê jênosıdê Dêrsımi ya. Dewleta Tırki pilotên eve cênu en sıfte Dêrsım de cerevnê. Eve tiyaru bombê qaji eşti Dêrsımi ser, qırrkerdêna hondaê mıleti de rolê Sabiha Gökçen´e zaf bi. Sabiha Gökçen´e wazena qırıê mıletê ma bıtêmno, wedaro, hama xofê dewlete u sarê Dêsmurê dısmenêna Atatürk´i dana ra ma dest. Yanê qırkerdêna sarê ma, a xo´ve xo kena eskera.*

www.dersimkurdi.org

mınê raperrayêne yê binu ra jêde bi, coka mı programê xo hevalunê xuyê binu têdine ra ravêr qedêna u diplomê xuyê *"têyna raperrayisi"* guret.

Roza ke mı diplomê xo guret, a roze ra têpia ez rusnune alaya tiyari ya juyina Eskişêhir´i. Uza sodır perrêne ra, pêroz ra têpia ki şiyêne mektevê berji de dersa xorê dewam kerdêne. Gurê mı alaya tiyarê juyine, koğa dıyinede bi. Ni gurêy eve tiyarunê herb´i biyêne. Mesela; jê raperrayisê filoyê kêşifi u çek estêna dêy. O waxt alaye de tiyarê *"Brege"* bi. O taw ni tiyarey hora serva bombardıman kerdene bi. Ez hem eve ni tiyaru perrêne ra, hemi ki tiyarê *"Hog"*iyê ke Hemılka ra gurêt vi u gorê jutek mordem ramıtene bi, eve dine şiyêne gurê xo. Gereke nayê ki vajine; zewq u hewesê, -era hawa kotêna tiyarunê eskeriya, -uza gure kerdene, -gurayişê qurlığiya herbi u eve xo cıkotena taê harekâtu zovinatur bi[5]..

İyê ke tham kerdo, rınd zonê..

Mı dersê "tabye" (verva dısmeni deke pêsanıtene u qolê xo vırastene) alaye de guretêne. Hora jê subay ez amêne raresnêne. Rozê reyna, ju tiyarê saydiyo "Pezetel"iyo ke jutek mordem rameno u Polonya ra ardo eve dêy şine vazife. Xêyle waxt perrune ra. Karê mı ke qediya amune cêr. Eke çı ke bi, o sıre de bi. Tiyarê mı serbın bi. Hemi ki heni huşki ra miani ser zeleqiya hard ra!.. Hewakariye de nêyrê "kapotaj bi" vanê. Mı nêzona ke mırê se bi. Demeke i serru de "Pezetel´u" qezaunê nianeni zaf kerdene. En peyniye de eve na tiyaru

Atatürk, 17ê Payiza peyêna 1937 de amo Pêrtage ke pırdê "Singeç"i rakero. Darê-estêna Scy Rıza u hevalunê dêyi ki 18´ê Payiza peyêna 1937i ya.

[5] *Sabiha Gökçen`e: "zewq u hewesê, era hawa kotêna tiyarunê eskeriya, -tede vazifa kerdene, -gurayişê qurlığiya herbi u eve xo cıkotena taê herekiatu zovinatur bi" vana u qetilên u ırkçiyena (razistêna) xo ita de kena eskera. Mordemo ke eve tiyare bombu rısneno isoni ser, dewu ser u hên têdine têdepia qırrkeno; ya tım xêğo, ya ki juyo de ırqçi u faşisto de kutıko ke çiyo nianen keno. Seveta idarekerê CT u alfıstıkê dinerê na çekuya dıyine rasta. Ancax çio nianen şikino´ra olığa Atatürk; yanê Sabiha Gökçen´e.*

raperrayiş kerd yasax. Ha, mı se vatene? Mı nêzonay vi ke mırê se bio. Na ser-bın biyana tiyari de canê mı xêyle deza. Xafılde her ca bi jê mezele tıng u tari. Se bi marê? Na tari u zılamete çıke biye? Dormê xode vengê taê çi hesnêne, hama çımê mı era kêş nêgınene. Tıvazê ez bivi kor? Na felaket biamêne sarrê mı ser? Alvozu ez tiyare ra zor vetu. *"Gökçen vınde..!"* vake. *"Nêbo tı heyecan bê!"* Nia vatene rehet biye. Çıtur heyecan nêbine? Çıtur mêterşine, hover mêkuyi? Çıke dina mı biyêne tıng u tari... Beno ke dina tariyerê endi ez mahkumi biyêne. Korr biayişo nianen, belka biyêne pêyniya weşiya mına her çi. Lesa mı cor´ra cêr hên rezefiyêne ke! Nê-nêê! xof ra nê, mırozıneni ra bi...

Desınde ez berdune nêwesxane. Derga derg miyane kerdune. Dıma derjên sanê mı ke canê mı rehet bo. Ez guretne bınê tedavi. Terso ke zerê mıde bi, nêameyvi sarê mı ser. Na korreni mıqayim nêbiye. Halo nianen taê mordemê ke tiyare ramenê yêno sare. Mesele berda hemen Atatırkrê vata. Eyi ki emır do ke, eve tiyare mı bırusnê Estemol. O dengızê Florya de hem guriyêne hemi ki istirat kerden, çıke amnono germ bi o waxt. Ez şine köşk ke, haê dı toxtorê çımu mı sero vındayiyê. Derga derg miyane kerdıne. Axıri peyniyede qesê xuyo osanek va: "Tawayê xuyo de gıran çino, masalla wes u wara!" Sıkê Atatürk ki nêmend.

Rozê, nıştme ro cemê soni ez ve Atatürki ra, ey weşiya xora raji nia va:

"Qurumê Hewayê Tırk´i gurê xuyo mılet biayêne ano hurendi. Têyrê Tırk´i de cênci zonenê ke endi xelese asmênde ra, hên inam kenê u reşinê ra. Gökçen, ekeke reê teknolojiyê tiyari besebıkeme biyarime Tırkiya; endi çımê mı peyde nêmanenê.. Heya, nıka belka na hervu piyadey besekenê bıkerê hama, hervê ke nara-têpia yenê têde asmende benê. Kamo ke hukmê asmeni keno, hervu de o ser vejino.. Belka na tiyarê çipê nıkayên o waxt lewê tiyarunê newu de, lewê çekunê newu de jê kayê domanu asenê. Çekê henênê ke ju welat ra erzena welato de bin, isonê xora qe jukek´nino kistene hama welato bin de qe ison wes nêverdano, besekena vana çeko nianen nino vırastene? Teknolojiyê cengi eve zerenêvesayi raver sono. Ma ulusò de verrêmaye u çımê xo hardê sari dero nime. Hama kêş dayênerê vijoyê hardê ma çino. Emperyalizm, teverê inamkerdena ma u kıtavê made ju thema wa. Çığaş ke nia bo ki, ma gereke welatê xo, şundorê hardê xo, xoserên u serbestiya xo bıseveknime, sanki herroz herv beno vajime u ordiyê xo, hazetê xuyê cengi gereke hazır kerdenerê mecmur me.

Dısmenê maê ke çımê xo dızdeni welatê ma dero, hona nêqediyê. Serva ewroy ke niaro, serva meştey ki nia beno. Ju hewacêna eskeriya nê, yê sivilêni ki hervu de rolode gırs esto, ez nıkara vênon tıvanê. Ma ju mıleto de payvınetae, ceni u cuamerdi pia cesaretê xora tawaê vind nêkerdoğ bime gereke.."

Çayê xorake qulmêna guret, cêrara rıyê mı, perskerd:

"Gökçen, ez cuavê to zonen hama, mı wastene ke nae defê ki fekê to ra bıhesni.."

"Emırke Paşa´m!."

"Sene gure wazena hervde bijêrê xoser?"

"Eve tiyarê xo qula dısmeni pırodayêne, tiyarunê dısmeni warrodayêne, welatê xo nayine ra seveknayêne.."

"Peki merdene ra xofkena?"

"Nê! Hora eke seveta mılet u memleketê mı bo qetya!."

Pasay na raê ki zovinatur rıyê mıde niadêne:

"Rınd zonena ke tı merdene ra xof nêkena?

"Heya Pasa´m!."

Ney sero, cevê xora hemen ju pişto ont. Pişto de nıp-newe bi, zaf bereqiyene. Tıvanê newe kerd vi pak. Na pişto mırê kerdra derg:

"Hala bijê na pişto Gökçen.." vake. Vengê xo hondê qundaxê piştoy serdın bi.

" Ney bijê bışane peyê gosê xo u lınge tey b´once! Hovira meke ke na qersuna ke sona gınena mezgê to, endi to mıra kena dür!."

Vatena xorê zaf raşt bi. Mı çek guret, sana peyê gosê xo. Çımê xo Atatürk´i ra nêbırnay ra hên lınga piştoy onte. Hevikê *"tık"*

va. Çarê mıra araq hên amêne war! İmtahan qêdiay vi. Mı dêsê terşi hewl vêrdiayvi ra. Atatürk hurêndâ xora ust ra ame lewê mı. Pişto destê mı ra peyser guret. Mendila xuya ipege ra araqê mı pak kerdêne ra têpia, çarê mı paç kerd: *"Gökçen."* vake. *"To tam ju çêna de Tırka.."* Dıma dewam kerd: *"Hewaciyên de gumanê mı torê çino.. Wazon ke to tayna jêde bıguriyê... To tek-teyna eve tiyarê to rusnon duwelunê teveri. Bile hata Awusturalya.."*

Serra 1937´e de usar bi, rozê sodır ez gurê perrayişi ra ke cêrune ra, wertê hevalunê xuyê böluge de ju sabiyayişo hewl di. Mı perskerd, va çıra honde sabenê? İne cuav mı nêda. Hama wertê xo de qeseykerdêne u hereketê dine ra mı zona ke çiyo de muhim esto.

Peyniye de mı ju Subayo de naskerdoğ sana kınare:

"Ez ki sımara jue nine? Ez ki jê sıma musayiş nêvênon, jê sıma nêperron ra? Haq kenê çıra sıma mı jê dısmeni cenê, mıra sır danê we. Sebevê xo çıko?" cıra perskerd.

Ey cuavo ke da na persê mı nia bi:

" Gökçen, tı helvet ke ma ra juya.. Hama emır do ke, na derhaqe de qe qesey mebo. Ez guma sodır fejir ra some. Kume ju herekât..."

"Ju herekiat?"

"Hêya..."

"Koti?"

"Dersim de! İta ju sarre wedardawo de qıjkêk biyo. Serva hencnayêna nêy ma emır cora guret.." [6]

Serva musayêne çı ke mırê lazım bi, ez endi musıne. Hên asêne ke, wazenê mı teverê herekiatê Dêrsımi de bıverdê. Ez desınde vostne şine oda qomtanê Böluge. *"Qomtanê mı"* vake mı, *"Ez ki wazon ke eve hevalunê xo pia herekiatê Dêrsımi kune.."* Qomtani tenê ke rîê mı ro şêrkerd, dıma: *"Gökçen, heqa tode qeraro nianen ez nêdanu.."* vake; *"Qomtanê alaye ke emır da, tı besekena sona.."* Na cuavo ke dayvi mı, zaf guzê mırê şi. Çıke böluge de her kar eve hevalu piya biyêne, kêşi xora kêşi cia nêkerdêne. Bê zerra xo, ez itade inu ra vışiyêne, çıke mı dest ra nêamêne.

Na raê ki vêjine oda Zeki Bey, o qumandarê alayo. Qomandar Zeki Doğan raşt ki mordemo de hewl bi. Wastêna mı zerreweşiye ra gos dê, dıma: *"Gökçen, no herekiato de zaf muhimo.."* vake; *" u to ju hermeta.. Hemi ki çêna Atatürk ya.. Na rivat ra, tey şiyêna torê mıkan çino ke ma qerar bıdime.. Hora ke Atatürk musade bıdo, tabi to ki kunara hevalunê xo, inera pia wazifê xuyê welati ana hurêndi.."*

Ney sero mı eve tiyare dı saeti izine kêrem kerde. Sonu Anqara eve xo na hali Atatürkrê qesey kon, vake mı. Eskero de fahmker bi. Wastêna mı arde hurêndi. Nişt nero tiyarê xo Anqara de vêjune. Paşay seke ez a saate de hên o halde dine, zona ke çı esto. Ca musna ra mı: *"Ez zonen ke to çınayrê ama Gökçen.."* vake. *"Hama no herekiat, jê lınga çekê tholi ontene niyo, ke tı çarnena ra sarê xo ser, tey oncena!."*

Bê dısmey mı cuav da:

"Mı o çek pırr qewul kerdivi efendiyê m`.. A roze seveta cêsaretê mı sıma ez goynune. Sıma ke ni qesê xo de raştiyê, gereke nıka serva na wazifedaêna mı emır kêrem kerê.."

Donê riê xo şi, ame:

"De hêya" vake. *"Madem ke tı honde wazena, ezo musade danu to.. Hama gereke mareşal Çakmak´i ra reê perskerime.. No ju herekiatê de eskeriyao. Eger ke musade dano, tı sona.. Hama ney qe hovira meke, tı hona ju çêneka/hermeta. Wazifeo ke tı cêna, xêyle çetıno. Beno ke rastê ju qolê de eşqıyaê qanbiayi vêjina. Destê dinede ki taê çeki estê. Tiyarê to ke caê arıza bıkero, tı gereke bêrê war u peyniye de mejbur teslımê destê dine bena. Yêno çı mane nêzonena, çıke hona to sare nêamo coka.. Na*

[6] *Dewlete jenosıdê Dêrsımi de çıtur niadana, ita de rınd asêno. Wazena ke eskeriye ra dahi na jênosıdi bıtêmno. Na têmnayêne xofkerdêne ra yena.*

Candırmê dewlete dewe de çêu saê kenê. Arşiva H. Tornêcengi ra

o waxt na çekê xo bêxof ya uyo ke vırêniya tode vêjiyo deyde, ya ki zerê mezgê xo de tholkerdênerê qe peyser mevınde!".

Mı pişto guret; ravê destê Atatürk´i dıma ki çek kele kerd:

"Pasayê m´.." vake mı, *"Na qesunê sıma weşiya xo de qe hovira nêkon u çıbeno bıbo qesa sıma anu hurêndi!."*[8]

Uyoke qal amo ra, sımarê ita de tenê mesela pıştoy qeseykeri..

Eve Atatürk´i ma koşk de gegane nisaneguretene. Ey ju Smitwesson mırê hediya kerdi vi. Sırê panaêne de vastene ke pia nisane bıoncime. Çı hêfbi ke nisaneguretêna xo de mı rınd hedef qeyd nêkerdêne. Rozê mı pıştoê dêy ra nisane gurete u her estenede ki hedefê rındi qeydkerdi. Seke ferq kerd: *"Lula pıştoê to kılma coka tı besenêkena rınd hedef ra nê. Niade eve pıştoê mı her estenede to hedef di.."*

Hereketê Dêrsımi ra avê mı dayêna pıştoyê xo, na mesela ra vêjiye. Çıturi ke vajiyo, gereke hên biro sodır rewra bişiyêne

hal de se kena, çı kena, qe ney sero to dısmey kerd?"[7]

Cuavo nianen mı da:

" Raşt, heqa sıma esta. Bınê made ju tiyareo. Her deqa besekeno arıza bıdo. Warogıno, şêro hard ra kuyo. Eke hora çiyode nianeno bêxêr bıbo, qe merax mekerê, ez coru xo eve weşiye teslimê dine nêkon.."

Qesê mırê zerrê Atatürk´i zaf girayvi:

" Eke hên yo, pıştoê mıno ke ez xode fetelnon, ey bıdi to Gökçen.." vake. *"Çıke to eve dêy tayna rınd besekena nisane bıoncê!"*

U Smitwesson´o ke herwaxt xo sero fetelnêne, Estemol de koskê Dengızê Florya de çarnay vi sarê mı ser, da´ra hetê mı u na çiy vati:

"Na rae dikat ke, pırro çıke!.. Ez guman kon ke rastê çiyê xıravini nina. Hama beno ke çiyê vêjiyo, şeref u canê torê zerar bıdo,

[7] *Atatürk´o ke hoverdayişê Dêrsımi ra honde xof keno, zalımêna xo erzeno sarê Dêrsımi ser. Sarê Dêsmu esirê ke gurêti, qarsê cı nêbiyê. Hama dewleta Tırki des-hazaru ra jêde isono bê çek u bê hoverdaye sana´ve qersunu ver. Çekdarê ke nêwast xo destfiyê, têde´ve zalımên qırrkerdi. Serdarê Dêrsım yê ke serva hurêamayêne waşti lewê xo, sanay´ve qersunu ver, têde eve bêbextên berdi eşti´ra dare.*

[8] *Taê kolebazê CT u taê isonê maê cayilê ke qesunê dinerê xapiyê, vanê ke "Qırkerdêna sarê Dêrsım ra xevera Atatürk´i çinêbiya". Halbıke Atatürk serreis u serqumandarê ê dewri yo. Çıtur beno ke, dı serri Dêrsım de herb bıbo u xevera Atatürk cı ra çinebo!. Na dokuman zaf rınd musneno ma ke; Atatürk çıtur sarê Dêrsımi rê dısmenêna xo eve çek olığa xo miye sanayêne u Dêrsım ser rusnayêne keno eskera.*

herekiyat. Atatürk, şiêna minê seveta herekiatê Dêrsımi, Fevzi Çakmak´i doskerdi vi u cıra kağıte sero musade gureti vi. O dewr de tiyaru, mesela Eskişehir ra hata Elazığ şiyanerê gereke dı rey benzin bıguretene. Sıfte Anqara de, raa dıyine ki Kayseri de guretêne. Na rivat ra ez a sewe pêyser nêcerunera Eskişehir. Ez gereke Anqara de eracı kotene, tey bışiyêne. Qumandar na hal-mezalirê kerd xeverdar. A sewe sıfre de herkiatê Dêrsımi sero u derheqa mordemunê qanbiyawu de ke qal ame ra, dıma Atatürk hevalunê xo rê:

38 ra nat welatê ma de, rıznaêne, vêsnayêne u qırrkerdêne nêdarıya we. Zulm u zorê delete mıletê ma surginê peyê duwelu kerdo. Saêkerdêna candırmu ra têpiya Dêrsım de ju bon nia asêno.

Foto: Arşiva H. Tornêcengi ra

"Niade onca wazife kot ve çêna Tırk´i.." vake. "Gök çen´a ma meşte sodır eve tiyarê xo kuna herekiaytê Dêrsımi.. A endi çênekade xorte nê, eskerade xorta.. Çıturi ke hevalunê xora pêyser nêmanayêne rê, wazifê xo hurênd ardenerê fêlê mı çino sa, sıma ki jê mı cıra sık mekerê. Talkê xo çıxaşi esto zonena hama, ez vanu ekeke nêrusnê na wazife, beno ke seveta na nê´qên karê xuyê hewaciyêni rozê caverdo. Ocağa ke tey reste ra, uza cırê salıxdiya ke na rozunê nianenu de gereke bıvozo wazife. Eke hêniyo? Eke hêniyo sodır sepêdira kuna ve herekiatê Dêrsımi.. Nıka tı so cıle kuye, xorê rındek hewnê xo bijê.. Sodır spêdira urzena ra..."

Mı musade wast, vejinero oda xo. Çıla saynê we, kotune cıla xo. Destê xo peyê sarê xode gırêday, xoraşine. Saê ke cor çêrangu de rastê herbu vênon. Çınayrê na harekiat beno, qulê feqirê ke qanbiyê u serva kare yenê qırvan kerdene, terê filmê sinêma çımonê mı vera ju´ve ju vêrdêne ra. Çıxaş nia şi nêzon. Ez hên pa şine.

Mı çımê xo ke kerdi ra, Atatürk berjinê xode di. O, qe hewna nêşivi:

" De hadê çêneka m`, taw ame!.." vake.

Ma desınde xo kerd hazır, bime´ra rast. Atatürk ki mıde ame rastê tiyaru. Hemşirê xo ki eve ma bi. Eke vaji ma qe qesey nêkerd, raşto. Pasa tenê qısawetın, tenê ki perpela bi.

Nê, ğelet şune: Eve qısawete nê, mırozın bi. Belka ki ğeyalê pêyniya na kari u itimalê pêyser nêamayêna mıde bi. Hevalê subayunê ke Eskişehir ra amey vi, seke rastê Atatürk´i bi, zaf bive sa. Seveta xatır wastena dine, amayişê mordemê pilê nianeni moralê têdine kerdi vi berz. Pasay destê têdine toqa kerd u ju´ve ju têdine de

qesey kerd. Zerrê dine vırast. Taê xatıratê herbiyê kılmi uza qesey kerdi. *"Niadê.."* vake. *"Gökçen´e ki sımade pia yena.. Manê ney uyo ke, herekiyatê Dêrsım´i cêni u cuamerdi têdepia kume cı.."* [9]

Ma pêropia destê *"Ata"*y ke paç kerd, nişt-mero tiyarê xo u eve sabiyayiş Anqara ra kutime´ra hewa. Atatürk, hata ke tiyarey hewa de verê çımu ra bi´ra vindi, raste de vınet motê ma bi.

Roza 1´ê gulana 1937´i de meydanê Vertetikê Eleziz de ameyme war. Caê Alayiya ma uza bi. Herekiati alay qumandariyê Diyarbekir´i Feyzi Uçar idare kerdêne.

Böluga ma seveta takviye day vi ardene. Hesnayvi ke ez na böluge de yon, Pasa ve cêniya xora ki verva mı amey, hora pasa o waxt uza mufetişê ordi bi.

Herekiat de ju çêneka azeve ez bine. Hem ki wazifê mı hewaciyên bi. Na rivat ra pas-au ez çêunê xode kerdu meyman. Hevalê mı ki gureti´ve varequnê xususiu. Na vare-qey u çadıri hemen kalêka meydanê tiyari de bi. A sewe hata desta sodıri Dêrsım´i sero ame qesey kerdêne. Subayê pırpıre berji têde ju fıkırde bi:

" Na sare wedardayiş koma de zaf qışkêke serva kara xo veto werte.. Wazenê ke Welatê ma parçey kerê, Tırkiya cênca ke hona newe newe yêna´ra xo, va berzê wertê talkey u seveta cırestêna fêl u emelê xo duwelunê teveri pia-gure kerdêna[10]".

Na hal rê gereke keş dür mevındêne. *"Ju mıleto ke destana herbê xuyê xelasi jê tarıxi nusna, na rae de nêtoro ke tawa xo-pey de verdo u şindorê hardê xo eve gonia xo nisan kerdê, o mılet çıtur bêro parçey kerdene. Wertê terteleyêna estena eyrê, gereke qe ju quwete mereso cı".* Ma, hewadaru (pilotu) guman kerdêne ke, na mesela koke ra wedarime. Hevalunê xorê nia vatene. Riyê pêyadeu[11] de ki seveta na herekiyati, jê ma iman u roşti bi. İne hata vijeri verva dısmeni vêsan-têsan bê-top u bê tıfong da pêro, cumureta Tırkiya pile sanê pê. *Gonia seyidunê ma hona hardê ma sero puxur dana, karo ke bêro hurêndi, ey ana´ra mà viri.*

Heto binra ki hêfê isoni amêne. Ma verva dısmeni serva berzkerdêna Tırkeni ju nêvime, pêro-êda? Eke hên yo na sarre wedardayênc ıka?[12]

Dêrsım de çıra tayê gurubunê qanbiyau çekê xo kerdê xo dest, bilasevete verva ma sarre danê we? Raşt ki seveta menfati ra qêr cuavê na perşi nino dayêne. Ağwe hewna sona, dısmen hewna nêsono, vanê ya, qeso de raşto.. Dısmen zere u teverde hewnanêşiyêne. Atatürk, desınde hencnayêna sarewedardayên u cırmo gıran cıdayêna sarewedardoğu emır kerdi vi. Meydanê herbi ra amêyvi Mustafa Kemal... Pêrodaişê verva hawt duwelu ra, wertê goni u baruti ra, eve xo-dest çımunê domanê maê şêhidu cadaêne ra, phoşta astorê fek kef-kopuru ra war amaêne u xıla phoşta astorunê ravanu daêne ra ameyvi na roze.. Mezalê dêy eve welat u mıleti letêy kerdênerê qe çinêbi.. Nêê! Gereke Tırkiya u mıletê Tırki reyna wertê na dengızê goniyo nianen mêerjiyo. Neyrê, en rave Atatürk dıma ki qe kêş musade nêdêne. Nêda ki..

---

[9] *Hêya, "cêni u cuamerdi pêropia" top-yekün serşiyêna Dêrsım u ronaêna seferberên, peyniye de verva Dêrsımi herbo ke ilan kerdene, ita de rınd asêno.*

[10] *Lopê mordemu ra qêyr, sarê Dêrsımi têdine sare dard we, hama koledari vanê, "koma de zaf qışkêke..". Eke hên yo, çaê hawtay hazar(70.000) mıletê ma hetê sımara ame qırrkerden u hazaru ra jêder surgınê peyê welatu kerdene? Ju ki walatê kami amo parçey kerdene? Koledari hem welatê ma cenê bınê bandıra xo, mıletê ma qırrkenê-kisenê, hemi ki goya vanê, ma mıletê Tırk´i kerdo parçey. Hawatay serra ke hona cumuretê Tırkiya de qe tawa nêamo vurnayêne. Ewro ki onca qesa henene ğulğulnenê.*

[11] *"Koke ra wedardayêne", yena o mana ke, Dêrsım têde bıvêsnê, qomi têde qırrbıkerê. Ine hora heni ki kerd.*

[12] *Sarê Dêrsımu xo ra coru nêvato ke ma Tırk me. Herbo ke Tırku verva Yunan u Hermênu kerdo, ine phoşdariye cı nêda, heqa Dêrsım´iya milliye wasta.*

Uzau rew biyêne sodır. Zılamote de hêşine pê u mı kıncê xo kerdi pay. Pişteo ke Atatürk day vi mı, guret defêna kelekerd u kerd´ve mianê xo ra. İ çekê serdını, germêna de tamaşiye dêne´ve mı. Ez eve çekê dêy kutene herekiat.. Seveta mı manê nêyio de zaf zovina bi. Moralê mı hondê hevelunê mınê cuamerdu berz bi.. Seke restne meydan, hevalê xo ki uza hazır di. Riyê têdine tıvanê eve tija bêxove bivi roşti. Qumandarê alaye ma kedime top, çı wazifê ma ke a roze esto, xarita sero hevê´ve hevê salıxê marê va. Ma têdine gosê xo nayvi ro qesunê dêy ser. Qesê qumandari ke qediyay, wazifewo ke ame hurêndi, ju´ve ju vera dêy dekerna. Motê ma kerdene ra asêne ke, gosdayêna ma u qesunê dêy rê zaf bivi sa. Qesê xuyo peyên nia bi:

"Ewro, cumuretê maê cênci ra wazifeo de en berz hurêndi ardênerê sıma bekle keno.. Sıma, iyê ke verva na cumurêti, mıletê Tırk u verva sabiyayêna dey vındenê, u wazenê roşta dêy wedarê, ine de danê pêro. Ez´ve xo ki hewl vênon ke, sıma na hal zaf rınd famkenê. İnam kon ke, na rae de sıma canê xo eve hewes danê, benê seyid. Atatürk´i zoneno ke ita ra xeverê de rındi sonê, o Anqara de karê xo rehet ano hurêndi.. Neyi ki ifade bıkeri ke, xelaskarê mao gırs u qumandarê maê seri, hencnayêna na herekiati de her-daym lewê sıma de, zerrê sıma u thomara gonia sıma de weşino.. Ma pêrunê rê gurê xode servêjiayên wazon. Sıma çekê xo guretê lewê xo?"

Ma pêrune ke ju fekra qesê servêjiayişi rê *"wes be!"* va, dıma persê dêy sero, ma dest est´ve çekê xo hên cuavê persê dêy da. A roze wazifeo ka dayvi mı doskerdişo (kêşifo) de zaf muhim bi. Mı gereke cao ke isyankari xo danê we uza, u caê araziyê dine dosbıkerdene u desında racêrêne. Raperrayişi ra dı seati têpia pêyser cêrune meydanê tiyarê xo u rapore dê qumandarê xo. Wazifeo ke ame kerdene, zaf rınd bi. Qumandar halê xorê raji asêne, u eve huyayişi va:

"To tebrik kon Gökçen!" vake. *" To tam jê çêna Atatürki wazifê xo ard hurênd. Zonayişê ke to marê ardi, verê gurê ma kenê roşti.. Nıka so xorê tenê raworeşiye.. Hona gurê ma zafo.. Demeke ni mordemu caê kou de hurênda xo kerda mıqerrem. Xo ra gore, demeke wazenê herbê gêrilla bıdê.*[13]

Sodır rew ra reyna kuna´ra hewa.. Ez nêzon no hal çand roji onceno, hama wazifê xo pêro ke pır nêard hurênd, eve şêref u şan nêard hurêndi, ita ra dür nêkume.."

Gorê pilanê hazıri ra, gereke mı rozê eve wazifê şêrkerên u rozê ki eve wazifê pilotên era hewa kutêne. Roji nia vêrdene ra şiyêne. İsyankaru endi zonêne ke, inerê na hal zaf pahali beno mal. Roza de mızede ez reyna şine wazife.. A roze mı wazifê pilotên guret vi. Rozunê nianenu de era hewa kotene zaf eve talke bi. Gegane maylımunê ma besenêkerdene ke motorunê tiyaru bıgurenê. Hama gereke ma wazifê xo biardêne hurêndi, çıke no raperrayişê prova nê bi, çı halde va beno bıvo ki, gereke ma wazifê xo hurêndi ardenerê bımuşime. Jê vatêna mı, hewao de mız u duman de ma tekerê tiyarê xo hard ra vısnay. Hata taê ca şiyêna ma ra têpia, gereke her juyê ma wazifê xora gore ju mıntıqa kêşif kero u reyna racêrime hurênda xo.

Ez gorê wazifê xo hetê mıntıqa xo ser kewtune hewa. haydarê mı ki xora gore wazifê xo ard hurêndi. Ma hurdimena seveta hurêndardişê wazifê xo sa bime hama, bê ke hewa herke şiyêne biyêne xıravın. Ma xafılde wertê hewri de mendime. Hurênda xode çerxkerd vınêtime. Na halde çığaşi vınetêne ke? haydarê mı reyê kağıta cığara sero çiyê nusna u da´ra mı dest. Sero nia nusnay vi:

"Hewa ke nia şêro, gereke eve paraşuti çıngdaênerê xo hazır kerime!" Belka ki nia nusnaênerê heqa xo bie, hama cao ke ma sero vınetime, tam mıntıqa isyankaru bie. Eke çıngdime, çıhêf ke ma uza desında pêcenê u kisenê. Qesê Atatürk´i hona kerıkunê mı benê:

---

[13] *Hên asêno ke, herbê gêrillan ke Dêrsmiji kou de danê, xof kerdo ordiyê cumuretê Tırkiya.*

"Ez pıştoê xo dan to Gökçen. Çıke to eve dêy tayna rınd besekena nisane bıoncê. Na rae dikat ke, pırro çıke!.. Ez guman kon ke rastê çiyê xıravini nina. Hama beno ke çiyê vêjiyo, şeref u canê torê zerar bıdo, o waxt na çekê xo bêxof ya uyo ke vırêniya tode vêjiyo deyde, ya ki zerê mezgê xo de tholkerdênerê qe peyser mevınde!".

Helvet ke ez pêyser nêvınetêne.. Durumê heway musnene ke, halê ma qe rınd nêbi. Tiyareo ke bınê made, tiyarê khanê i waxti bi. Hewaunê nianenu de qe damisnbiyêne. Heqa hevalunê mı esta. Warogınayiş u pırtley biyanê ra, eve paraşut çıngdayiş u raa raste saêkerdene hereketo de tenêna rınd bi. Jê vatêna mına verêcoy, ma tam serê isyankaru de hewara bime. Ma rehet xodest ra ranêverdêne. Hama gereke weşiyêna ma hona dewam bıkerdêne. Gurê maê kerdene hona zaf bi. Dıasê piloti bime ma itau. Heto bin ra ki, tiyarê ma ancax en jêde hirê seati hewa ra besekerdene bıvındero. Her deqawa ke vêrena ra verva ma şiyêne. Heto ju ra hewa her ke şiyêne biyêne mız, heto bin ra ki, benzinê tiyarê ma herke şiyêne biyêne kêm. Ma gereke hervi qerar bıdêne. Se bıkerdêne?

Xafılde wertê hewru ra ju roşti bereqiye. Desınde hetê a roşti ser mı na pa şine. Haydarê mı ki, se ke çımê xo gına´ra cı, zaf bi sa. Hêya, roşti asêne hama, ma nêzonêne ke koti me u na roşti yê kamiya. Beno ke xafılde wertê bergê adıri ro gınime. Tenê ke nia perrayme ra, wertê hewru ra vêjiayme. Haydarê mı ke dormê xo de rınd şêrkerd, caê ma kıfş kerd u serê pakêta çığara ro nusna:

"Eke ke hona vişt deqey raperrime, besebıkerime bıreşime meydanê ma!" Ma hurdêminê ki newe xori nefes guret. Demeke Haq ardımê ma kerdêne. Wes u war cêrêne ra, mêşte reyna eve perrunê xuyê polatu seveta xızmeta welati asmen de kotêne hewa. Heya, tam vişt deqi ra têpia, eve benzinê tiyarê xuyê peyeni reştime meydanê xo. Meydan de halo de hewl nêasêne. Tiyarêy têde kuti vi herêy.[14]

Qumandar u pêro mordemu qısawete de şêrê ma kerdêne. Abdullah Pasa u cêniya xo, seke tiyarê ma ame war, desınde voşti amêy lewê ma. Abdullah Pasa:

"Zof sıkır, sıma ki wes u war cêrdi ra.." vake. *"Sıma ra avê juna tiyare cêrd ra. Pilotê tiyari teymen Vahit biyo dırvetın. Ma o desınde urzna´ra newesxane. Qersuna ke kota´ra tiyarê, şiya gına hermê dêy.*[15]

Qersune şiya herme de menda. Emelet kerd, ezvaji talke viarneno ra.. Nıka dore war amayêna tiyarê hirêyine dera.. Benzinê dine ki gereke endi bıqediyo. Hora ke cêr ra isabet nêgureto, qediayişê benzini ra gere mejbur endi bêro war. Eke na hewa de rınd bêrê warı ki, dısmen ine wes nêverdano ez guma..".

Abdullah pasay na qesey têde zero serdın ra vati. Mı çımunê cêniya dêy de niada. Çımê xo bi vi pırr. Ju cêniya de eskeri biyêna xorê, hên asêne ke halunê nianenu rê damis nêdêne. Mı wast ke ayê teseli keri:

"Hora ke seyid bê, serva dine en merdêna jiarge wa.. Ez ki wazon koğında şiyaêne ra, seyid biyaêna nianene mırê nasıv bo.. Mebervê!" Na qesunê mı sero, hêştirê xo kerdi pak, lew na lıskunê mıra. *"To raşt vana Gökçen.."* vake.

"Na merdena de şêrefına, hama zerrê ison damis nêdano nia."

Çımê ma têdine hewera mendi vi. Seveta ju roşti diayêne, ma pêroine diqat kerdene. Seveta bêqeza waramêna tiyarê hirêyine ma têdine düay kerdêne. Çığaş ke ma pêroine ihtimalo bin ardêne verê çımunê xo, hama nêtorene ke eskera vajime. Ju Abdullah Pasay jê eskeri her çi eskere eskera va, na durum analize kerd. Çığaş ke ey her çi eskera vake, hevikê ters vazê zerê ma nêkot. Zonayişo milli, iyê ke wertê na herekiat derê, zerê dine têdine de hukım kerdêne.

---

[14] *Vatene ra gore fambenb ke, xêyle tiyarêy kutê herekiat.*

[15] *Dêrsmızu tiyarey dê waro, her ca de zonino. Hama ita de nêvajino, honde ke "biyê dırvetın" vanê.*

Mı besenêkerd xo zaft kerine, xafılde eve şiqayişê xo zerrê mıleti ard tever:
"Cêray ra! Haê yênê!. Haê yênê!." Eve esq u çêf ploşiayme juvini ro. Sıro ke voştime şime lewê tiyari, eve çımunê xuyê hitu, eskeri haê miyu kenê qurvan, di. No ju diayişo de hewl bi. Meyer ke Mehmetçiku raviri ra, ma hona hewara bime, ine wertê xode vad kerdo. Jêde nêvêrd ra ma têde pia bime rast, şime nêwesxane, diyarê hevalê xo Vahit´iyê dırvetını. O ki hona newe emelet ra vêjiyo, newe yêno´ra xo. Se ke ma dime, persê xuyo vıren: *"Têde hevalu besekerd wes u war racêrê?"* Ma hêya va. Wertê lewu de sabiyayis bi têra. Dêjiya xo hovira kerde endi. Niadê, ordiyê Tırk´i de wazife kerden u famê hevalên nia ro...
Qesê teymen Vahit´iyo ke ez honde guretune bınê têsırê xo, hona hata nıka mı hovira nêkerdo. O halde ki oncia mırê nia vake i hevalê maê qeramani:
"Gökçen, mı zaf wastêne ke na dırvêti to bıguretêne waa m`.. Gaziya to ke bıdiyêne, ma biyêne wayirê şêrefê de tayna berji. Ma ra jêde gaziyên şikiyêne´ra to.." Vahit waxtêra têpia newesxane ra vêjiya, ju asmê oroşiayêne dê cı. Na oroşiayên teymeni zaf qarrnê, zaf.. Ey lawatiyêne ke reyna era hewa kuyo, iyê ke mılet u melmeketê deyrê qest kenê, derse cı do. *"Mı, hurênd ardêna wazifê mınê şêrefın ra dür mefiyê!"* vake u zaf hover da hama, qumandari serva waxtê oroşiayêna dêy musade nêkerd.
Ez ita de nêwazon ke çaê na herkiatê Dêrsımi bi u pêyniay xo resena koti, vajine. Mı na herekiat de eve hevalunê xo pia, honde ke dest u bera ma amê, wazifeo ke welatê ma do´ve ma, o wazife ard hurêndi.
Herekiatê Dêrsımi ju asme ont. Herekiatê hewaciyên xelêşiay vi. Aralığê asma amnona vırene de imtahanunê mı gereke sıfte bıkerdêne. Törena ke uza biye, ayê ra dıme cêrune amune Anqara. Se ke meydan de amune war, Atatürk, hemşira xo u taê hevalê Ata´yê dormi eve esq u çêf ez guretu berdune. Ez seke tiyarêy ra amune war, desında şine leweê Atatürk, mı lew na dest ra. Eyi ki çarê u lıskê mı paç kerdi, dıma nia vake:
"Zerrê mı to ra zaf weso Gökçen! Ju ez nê, mıletê Tırk´iyo ke na mesela nêjdi ra zonenê, zerrê dine têdidine to ra weso. Çênekê maê azevi çı besekenê, reyna to dina homete rê ispot kerd. Tı ke anurê xo berz bijêrê, caê xo esto.
Reyna bızoniyo ke, jukêk isyan ra nê, çığaşi sarre wedardayênê gırşi bıvê ki, çığaşi pilanê ke mılet u memleketê ma wazenê pırtley kerê, besenêkenê guzê xo şêro´ro cı. İyê ke Cumuretê Tırkiya u weşiya mıletê Tırk´i rê dısmeniya xo esta, rozê nê rozê nia buva xo vênenê, cırmê hereketê xo zaf gıran danê. Ma nara têpiya domanunê xorê na rozu gereke hevê ve hevê qesey bıkerime. Dısmenê ke zere u teverê maderê, çı anê ma sare, gereke domanê ma dang´ve dang bıhêşiyê pê. Ma ju mıleto esker me. Ma ju mıleto de henên me ke, pil ra qız, cêniye ra cuamerd pêropiya esker amêyme dina. Çı esto ke famê maê eskerên jê famê emperyalistu niyo. Ma qomo de henên nime ke, çımê ma hardê zovina welatu u weşiya zovina qomu de bo.[16]
Tam tersine ma wazeme ke her mılet haştiye de bıweşiyo. Na rivat ra phoştdariye dame haştiye. Eskerên ra famkerdişê ma; welatê xo qori kerdêne, verva dısmeniye her daym hêsar u hazır vınêtêne felsefê maê temeliyo.Qeso ke mı zamanê meydanê herbi de vati vi, waxt yêno ke o qese her dem vêreno: Mudafa teveri nê, mudafa serê hardi esta. Na mudafa hardê tım welati ya. Ju mıleto eskero ke seveta haştiye esto, caê i mıleti lewê desmala haştiye dero. Çımê ma, ne hevikê hardê kêşi dero, ne ki vijoyê hardê ma kêşi dayêne rê esto. Ez wazon ke na qese na rivatra reyna ağmê dina home kerine. Tırkiya, isonê ke na hardi sero weşinê, eve dine têdine ju butuna. Destê ke kunêra na butune, va zerê ra va şêrê tever ra bêrê, her daym sıkıtene rê, defkerdene rê mahkumê.."

[16] *Atatürk wazeno ke koledarêna xuya emperyaliste bıtêmno, hama psikolojiyê xuyê cırm-ontene ey´ve xo dana´ra dest.*

Ma Kamiyê?

Koyo Berz

Ma Dımıli (Zazay) kamiyê u kê sero yenê hesıbnayenı. Vanê ma na juwerı rınd bızanê. Heta ewro zahf kay ma sero amey kaykerdenı u hewna zi ê yê yenê kaykerdenı.

Tırkan heta ewro ma xo sero hasıbnay, yan zi day hesıbnayenı. Labırê, ewro tesla inan kewtı. Wınıyay kı bı dardê zoriya şarê nêbeno, şarna. Heta no rojı çı çi inan dest ra ame inan xo pey nêeşt u kerd. Ma qırrkerdi, talan u wêran kerdi, dest na mal u mulkdê ma ser, dew u sukê ma nay pa u veşnay, qetliami qetliaman sero vıraşti. Ma sırgun kerdi u serey ma hergı jewi cayê ra vet. Destê şar u xortandê ma day kelepçan ro u bı zora berdi eskerey pa dê kerdenı, rışti cephandê lekkerdenı u day kıştenı. Qeçê (domanê) ma yê şeşserey vırarda may u piyandê cı ra veti u berdi wendexanandê (Mektebandê) rakewtenınan (Yatılı Okullar) dı day wendenı. Sere u mezgê (Mêziyê) cı şıt, ê kerdi asimile u bı nam u hesabdê xo ya rışti şardê ma miyan. Sere u mezgê inan Kemaliste ya, Tırklığe ya kerd pırr. Şarê ma, eşirê ma pêre kerdi dışmen u vıraday ganandê pêdı day kıştenı. Labırê, fına zi ser nêkewti u zêy inan nêbi. Çı rayê xırabi, çepelını, qırêcını, limını, nêweşini, bêbextını, pis u berbatını esti bi, heme ma sero cerebnay u kar ardi. Labırê fına zi nêşa(nêşikiay) armanc u hedefdê xo resê, ma u namey ma werte ra hewa dê, ma asimile bıkerê, xo sero bıdê hesıbnayênı u bı namedê xo ya, xo rê kar biyarê. Seni kerd, seni nêkerd nêbi.

Tırkan heta ewro ma xo sero hasıbnay, yan zi day hesıbnayenı. Labırê, ewro tesla inan kewtı. Wınıyay kı bı dardê zoriya şarê nêbeno, şarna. Heta no rojı çı çi inan dest ra ame inan xo pey nêeşt u kerd. Ma qırrkerdi, talan u wêran kerdi, dest na mal u mulkdê ma ser, dew u sukê ma nay pa u veşnay, qetliami qetliaman sero vıraşti. Ma sırgun kerdi u serey ma hergı jewi cayê ra vet. Destê şar u xortandê ma day kelepçan ro u bı zora berdi eskerey pa dê kerdenı, rışti cephandê leckerdenı u day kıştenı.

Kamcin kışta eşt puç vıjiya. Axırı nêşa serkewê. Cayê pelçıqna, cana serehewada, neqebê bı dardê zoriya gırot, neqebna abıya. Jew darde kerd, jewna werışt u rayberey kerdı. Herwına şarê ma xoverda u amey xo resna ewroy, na rojı. Labırê ewro zi Kurdiyê heme serehewadayanê ma xo rê kenê mal, qalê ma nêkenê u ma xo sero danê hesıbnayênı. Ez nêzana heta çı wext, heta koti no

do wına bıramo u ma do waherê dezgandê xo nêbê?

Eger ma şarê inan ê, çı ? ma inan ra peyra mendê? Qandê çı-çi hendê inan heq u huquqê ma çiniyo? Çı rê zıwanê ma inan ra pey ra mendo? Qandê çı-çi ma bı zıwandê inan a qısey kenê? Ê bê, êma ya qısey nêkenê, yan zi êma nêzanê? Çı rê ma kıtabanê inan herinenê u wanenê? Ê, êma nêherinenê u nêwanenê, yan zi nêzanê bıwanê? Qandê çı-çi wexto kı vanê Kırdas u Sorani ê pia paye kenê, wexto kı Zazay vajıyênê, ê pey qahrênê u tepki nişan danê? Nuştoğê inan o en gırd Ahmedê Xanê heme şeher u berhemandê xo dı vato Kırdas, ê tepki nişan nêdanê u nêvanê çı rê wına vato, wexto kı Koyo Berz, yan zi jewna qalê Dımıliyan (Zazayan) keno ê hêrs benê u hemver vıjênê?

Na raşteyêna, wexto ki vanê "Kurd", Sorani u Kırdasi vajiyênê u ê yenê aqıl. Dezgeyê xeriban u şaro xerib ma Dımıliyan(Zazayan) nêsınasneno. Ma vajê ma Kurdiye zi, kes ma zê Dımıli qebul nêkeno u nê- sınasneno. Qandê çı-çi ray inan ver abıyayê, ma ver gêrıyayê. Eger inan heq u huquqê ma bısınasnayê, qimet bidayê ma, namey ma do zi ewro heme ca ra vıla biyayê. A ki inan kerda. Tım ma vero ray gırotê u tım waşto ma xo sero bidê hesıbnayêni. Heme çi werte dı ro. Bı Kırdasi u Soraniya wendexaney inan teberdê welati dı estê, tercumanê cı estê, mısnayoğê (Mahlimê) cı estê, Enstituyê cı estê, bı Sorani u Kırdasiya çi vejenê, weşanenê, sero gırweyenê. Labırê bı Dımıliya (Zazaya) çiyê çiniyo. Ma şinê kombiyanandê inan dı, bı zıwandê inana qısey kenê. Ma wexto kı şinê keyandê inan meymaney, ma bı zıwandê inana qesey kenê. Waxto kı ê yenê kêyandê ma, ma fina bı zıwandê ina.ıa qesey kenê. Yanê, sistemê kı Kırkan ronayê, ê zi ê sistem ramenê. Eger ma Kurdi bê, vanê ma zi zey Kırdas u Soranan birê sınasnayeni.

Soranan birê sınasnayêni. Wa şirê koti pers kenê pers kerê, wexto kı Kurd vajiyêno, bê Kırdas u Soraniya, kam ê binan sınasneno u name keno.

Heqiqeti çıman veroyê, wa kes inkar nêkero. Ez şena na juweri akerde vaja, ê hemeyê ma xapeynenê, ma bı xo yê zi xo xapeynenê u benê kenê puçi. Keso ma qebul nêkeno, ma yê kenê bı zora xo bidê qebul kerdeni. Çı rê wexto kı ma vanê ma Kurdiyê, kes nêvano şıma Dımıliyê? Hıma vanê Kırdas ya Soranê!

Ez o tay rıste u qısanê xo dıfinhirêfin-çıharfin kena ki, sere dı ca bo u şarê ma şêro perskero winiyo, wını niyo? Tı şarê xeriban ra kê rê qal kenê bıkı, kotidê dinyay dı benê bıbı, wexto kı Kurd vajiyêno Soran u Kırdas yeno sınasnayêni. (Bê tay istisnayan u tayê ki ewro Zazaki sero gırweyênê, bê inan). Wexto kı qalê serehewadayênda Koçgiri, Şêx Seid'i u ê Dêrsimi beno, vanê serehewadayenê Kurdan u inan sero yenê hesıbnayêni. Halbuki ê serehawadayenê şardê Dımıliyan (Zazayan) bi. Bewnirê fina vana, şêrê berhemanê Ahmedê Xanê jew bı jew bıwanê, bê Kırdasi qe qalê jewnay kerdo yan zi tey qe Zaza kar ardo, nê. Ney ra heme çi aşikaro u werte dı ro. Vanê ma bızanê ma yê xo bı xo xapeynenê. Kurdi zi kes ma zê Zaza xo mıyan dı qebul nêkeno u

www.sivdi.org

nêsınasneno. Hemeyê, hemeyê ewro ma xo rê kar anê, labırê meştı çı wext duz kewê, do seredê ma ro dê u ma xo miyan dı bıpelçıqnê. Wexto kı kewnê teng ma bı xo ya gırêdanê, hera dı ê do marodê. Nêzana qandê çı-çi ma rojanê verni u ê amyayeni nêfikırenê u xo benê phoçda şarnaya gırêdanê? Ma zor danê xo Kırdasi u Sorani mısenê u qeçandê xo rê zi danê mısnayêni. Ewro qeçê ma hendê Kırdasi, Zazaki nêzanê. Ma na xapeynayeni, xo werdi diyayeni, xo jewnay sero hesıbnayêni niya çı-çiya? Çı rê, ê qeçanê xo nêmısnenê Zazaki, ma ê xo mısnenê? Ê xo famê zıwandê ma nêkenê, ma xo kenê. Ma-piyê inan pêrandê ma ra, yan zi ê bı xo ma ra gırdiyê? Çı rê, çı rê ma xo hendayê werdi vinenê u şarrzy dımı şinê? Eger lazımêya inan bı ma çinêbo, vanê ê ma zi bı inana çinêbo. Heme çi vanê hemver pê u zey pê bo.

Nay ra bızanê mayê yenê kayan. Meştı o welat azad bo u serkewê, do mahlimê do Kırdas bırişê suk u dewandê ma u ma mecbur kerê kı, ma bı Kırdasi bıwanê u bınuşnê. Ewro hewna destan bin ra nêreyayê ê yê nê sisteman wazenê kar biyarê, meştı hele do senı bo? Ewro vıjıyayê kuçe u kolanan u vanê ziwanê do pê tepişte u jewbiyaye. 0 zi vanê temeldê Kırdasi sero biro ronayêni u zıwano resmi Kırdasi bo. Çı rê? Wexto ki ma cemeatê inan miyan dı roşenê u dı merdımi bı Zazaki qısey kenê, ê hıma bı ma huwenê u tepki nişan danê u vanê, no çı-çiyo, zey zıwandê mırıçıkan, ma no zi zıwano.

Qandê ki fahm nêkenê, heta peyni fekê xo akenê, kenê qahqeha u mı ma huwenê. Ney ra zi diyar beno kı, ê qedir u qimet nêdanê ma u zıwandê ma. Ma nişenê inan miyan dı bı zıwandê xo ya fıqranê xo vajê kı, ê zi bıhuwê. Çımkı fahm nêkenê.

Çiyê mı zahf tersaneno. Wexto kı ma vanê ma Dimiliyê (Zazayê) qandê çı-çi taydê cı yê siyasetvani reaksiyon mısnenê, tepki nişan danê u tehamulê cı ê nami rê çiniyo? Heta taydê cı hêriş zi anê ma ser u cı dest ra biro do ma tasê awi dı bıfetısnê, wını hicum kenê ma ser. Wazenê bı tehditana ma bıtersanê u ma nêvazê ma Dımıliyê(Zazayê). Wextê xo dı, heta-heta ewro zi Tırkiyê ê çiyan rê reaksiyon mısnenê u hewna zi tehamulê cı çiniyo u roj bı roj qandê nê çiyan ma qetil kenê u kişenê. Labırê vanê kes na juweri rınd bızano, ewro demê ters u tehdit kerdenan ravêrdo u kes kesi ra nêterseno.

Şıma heme nay rınd zanê. Wexto kı Tırkan welatê şarandê binan vısti xo destan bın, qeçê inan bı dardê zoriya vırarandê may u piyandê cı ra veti u berdi rışti wendexanandê xo. Ê qeçan ra zahf generali u merdımê wendey vıjıyay u mı mezgdê Tırklığey ırqçılığey u dışmeneya şarandê xo kerdi u resmen şarê xo nêsınasna. (Yanê xo Tırk zana u Tırk hesıbna)

Ewro zi merdımê ma yê kı remay teberdê welatê xo, ê yê qeçanê xo rışenê wendoğeyda Kırdasi u Kirdaski mısnenê. (Mi zi wextê xo dı wını kerd, ewro qeçê mı, ne Dımıli(Zazaki) u ne zi Kırdasi weş zanê) Yanê qeçanê ma zi zey ma xo vını kerd. Wına şiro çendna serri şarê ma do zıwan, kultur, edet, folklor, fıqre, estanik u toreyanê xo xovira bıkero u zey

merdimêdê seqeti nim-merdım bımano. Demo kı ez ameya no welat, qandê Homay (Ellay) bı Zazakiya dezgeyê çinêbi. Ewro zi wıniyo. Ê ê binan tercumanê cı, kitabê cı, dezgeyê cı estê, labırê ê ma, ne mısnayoğêdê ma (Mahlım), ne tercumanêdê ma, ne rayberêdê ma, ne zıman zanayoğêdê ma, ne pedagogêdê ma, ne enstituyêda ma, ne rojnameyêdê ma, ne komiteyêdê ma, rayvervıstoğêdê ma, ne kendoğêdê ma, ne alimêdê ma, ne wendoğêdê ma u ne zi qurumêda ma esta kı, ma xo pa tepêşê u pa şabê. Wexto kı ez ameya u mı ilticayê nê welati kerd, mı rê va tı koti ra yenê u zıwanê to çı-çiyo? Mı va ez Tırkiye ra yena u zıwanê mı Dımiliyo(Zazayo). Geyray nêgeyray, cayê dı raştê Tercumanêdê Dımili nêamey kı, biyarê kı ez bı Dımili ifadeyê xo bıda. Mı rê va Tercumanê Sorani u ê Kırdasi estê, eger tı wazenê ma inan biyarê. 0 wext mı bı Kırdasi nêzanayê, mı va ez ne Kırdasi u ne zi Sorani zana. Ez mecbur menda kı ifadeyê xo bı Tırki bıda.

Ez zi zey ê binan seni ameya resaya no welat nêresaya, mı xo famê Kırdasi kerd u ez kewta dezgeyandê inan miyan. Çımkı ma inan miyan dı zey sêkurana teniya mendi bi. İnan zi gorey xo, gorey kêf u zerida xo ma dayê xo destan vera u kar ardê.

Fina sıfteyênı dı Kongreyê Federasyondê Kurdanê serda 1987 an dı mı serehewada u bı zıwandê xo ya, Dımiliya 500-1000 merdımi miyan dı qısey kerd. Taynan xo pize dı, taynan nımıte tepki nişan da u va ma çiyê fahm nêkerd. Dı ê qısekerdenan dı zahf merdımi bi zey isotiya. Heta-heta tay Roşnberanê cı xo miyan dı va, "Ma nê xo miyan dı asimile kerdibi u qedinay bi, no zey fisda şeytani koti ra vıjiya u ma rê ame bi belay seri" Nê heme raşteyê mayê u ameyê ma sere dı. Qandê coy vanê haya ma, ma ra bıbo u tım ma dı nê meselandi aya bê. Ewro nê, meştı tay do bıteqê u bıwazê ma vero bend bê u nêverdê ma bı zıwandê xo ya bıwanê u bınuşnê. Çımkı tay zaneyê cı, tay şuwenistê cı nêwazenê kı, cay cı cı destan ra şıro. Tım wazenê kı ma bıçarnê xo destan vera u kar biyarê. Zaneyê mayê kı inan miyan dı zi qandê cadê xo vengê xo nêkenê u xo nêluwnenê.

Bewnirê şıma rê tay misalê şenıki bıda. Tıxtor Nafiz u bırarê cı Nureddin Zazaya remenê yenê Suriye. Wıja d-, inan miyan dı benê Kırdasi. Ka q- çiyêdê ninan, berhemêdê ninan, nuşteyêdê ninan bı Zazakiya esto. Heme çi u kitabê xo bı kırdaski nuşnayê. 0 ki cı rê mendo teniya laqabê Zazakiyo. 0 zi Suriye dı edet bi, insanê ki ameyê wıca bı laqabêna name biyê. Qandê ki ê Zazay bi, ê zi bı namedê Zazaya amey laqabkerdêni. Kes ewro inan rê şeno vaco roşnberê Zazayan. Qandê kı roşnberê Zazayan bê, vanê bı Zazaki çı awa bıkerê, yan zi şirê meselada inan ser. Madem kı Zazay Kurdi bi, qandê çı-çi ê binan inan rê nêvatê zazaki bınuşnê wa vını nêbo. Dr. Nuri Dêrsımi u herwina heme bı no hesab a inan miyan dı mendê u Zazakiyê xo xovira kerdo.

Bewnirê qe şıma vinenê inan bı Zazakiya şardê xo rê çiyê nuşnayo u mirasê verdayo. Bewnirê Bedirxanan ra xezineyê bı Kırdasiya şardê xo yê Kırdasi rê verdaya. Çiyo kı inan ma rê kerdo, miraso kı ma rê verdayo, ma şarnay ser mal

www.arsiv.info

kerdê u dayê hesıbnayênı. Demê mı bı xo zi o çi kerd, ey ra ez weş zana senino, seni niyo. Demo kı mı zey inan vatê ez gan u rih, çım u nurê çımandê inan biya. Seni mı qalê zazalığêy, zıwan u kulturdê Zazalığêy kerd, hemını riyê xo tada u mı ri ra zi nêwınyay u mı rê bi dışmeni. E, e no dinya yo, ewro wina yo meştı kes nêzano seni beno. Ez zahf pa kêfweşa kı, heqiqeti mı zahf rew di u ez ameya rayda zıwan u kulturdê şardê xo. Na raydi ez bışa çiyê bıkera, mı bextiyarê ri kesna çıniyo. Ne malê dınyay u ne zi şuhret hendê nê çiyan kesi mırd keno u degêno. Zıwanê Dımılı(Zazay), kultur u folklorê cı ewro parçeyêdê gandê mıno. Ez bımıra zi nêş(k)ena cı ra abiriya. Vanê ma Dımılı(Zazay) çı-çi benê wa ê bê, bı namedê Dımılına, bı edet u toreyandê xo ya, bı kultur u zıwandê xo ya ma birê sınasnayênı u şarandê dınyay mıyan dı cay xo bıgirê. Vanê ma zi zeyê bınan wahêrê kameyda xo bê. No heqê ma yê en tabii yo. Heqê kesi çiniyo ma vero bend bo u nêverdo ma bı namedê xo ya, xo name kerê u veyndê xo. Qandê mı u qandê şardê mı en muhim zıwan u kulturê cı yo. Vanê verê heme çi no biro tahlilkerdênı, ka ez kama, kam niya. Heme çiyê ma do ney ra beli bo, ma kamiyê. Bı ezberey a bı seredê xo ya, bı name kerdenda jewnaya, qandê hesab u kıtabandê xo, bı tehdit kerdênana no çi nêbeno u nêşıno sere. Ez xo seni vinena u seni name kena, ez o yo. Eger jowna wazeno mı xo ra bıhesıbno, vanê veri o hewl bıdo xo u biro famê zıwan u kulturdê mı bo. Ez do kı tım şıra dindê jewi ser, wa rojê o zi biro dindê mı ser kı, ma bışê piya ray şırê u piya kar bıkerê.

❖❖❖

Ma Bermena

Bewnirê, lo maya bermena
Waya bermena, piyo bermeno
No çiçiyo, çı bella u çı hallo
Vajê, vajê, lo vajê bırayêno

Rojê niyo, dıdı niyo, hırı niyo
Sera dıwes mengan tım winayo
Na çı axiya, çı ofi u çı bermiyo
Vajê, vajê, lo vajê, lo dezayêno.

Lo bıray serey xo cınayo xover
Way hêrsan ra çımi kerdê sur
Pi qahran ver biyo lal, korr u kherr
Kulfetê kêyi heme biyo seferber

Bıheleynı, Koyo derdê zerida xo
Bı şehera teber kı kulê zeredê xo
Bı panuşa bırıjnı hêrsanê çımandê xo
Hesreteya xo bıkı rayverê şardş xo

Vaji Koyo, ê miyandê zerida xo vaji
Awazandê xoya adırê zerri bıpeyênı
Derd u kulanê xo bı şehera teber kı
Dost, yar u embazan zi xo rê şırig kı.

Kel Kela

Kel kela, kela zerrida mına
Qandê serbestey u serkewteney
Tım gırênayêna u erzena
Kel kela, kela zerrida mına.

Kel kela, Kêko keli ewro werişta
Kela şardê mına zept nêbena
Na keli, kela şardê Dımılyana
Kel kela, lo kela ma Zazayana.

Kel kela, kela demê amnaniya
Qandê serkewteni gırêneyêna
Wullı qandê lej u xoverdayênı
Finê werişta, qet zept nêbena.

Koyo Berz

www.kirdkiwar.org

Bımuse

Bertolt Brect

Waxtê hu yo,
Bımuse en qolay
Coru herêyo mevaze
Bımuse a, be, ce
zof thowa ki niyo,
hama sifte ke bımuse.
Xo bısevekne qefeliyayişi ra
bımusê gereke her çi
Çıke, tiya endi idareker.

Tıya ke bınê pırdi dera, bımuse!
Bımuse, tıya ke peyê cağunê Osınu dere!
Cêniya çêyi bımuse!
Bımuse, tıya ke şêştay serru dera!
Domano bêkes, xorê meketev saê ke,
zonaişi dıma so tıya ke serd ra rezefina!
Bıploşiye kıtavu ro isono vêsan.
O çekê tuyo
Çıke, tıya endi idareker.
Perskerdiş rê meterse olvoz.
Xo hurênda xêğêni mede
Araqê çariyo ke tey nêverdo, çi nêbeno
Zonağ saynêbeno ison.
Çım berze pusla hesavi,
Hovira meke
faturawa ke tı dana cıdaêne,
Her amori ser bêçıke rone.
Koti ra vêjiyo ala perske
Çıke tıya endi idareker.

Çarnoğe: Berfin Jêl

❖❖❖

Ju Welat Wazon

Cahit Sıtkı Tarancı

Ju welat wazon
Asmen khewe, dare keske,
hêga zerd vo;
Diyarê sodın u têyru vo.

Ju welat wazon
Ne zerre de kesrete,
ne ki sare de derd vo;
Cengê bırau endi mebo.

Ju welat wazon
ne dewleti u feqır,
ne ki ferqê mın u to bıvo;
Roza zımustoni de çê her kêşi bıvo.

Ju welat wazon
weşiye jê haskerdene zerre ra vo;
Eke ju gerre esto, merdene ra vo.

Çarnoğe: Berfin Jêl

❖❖❖

Dêka mı Yemose rê

Berfin Jêl

Vortiso ke serê toro voreno,
Esmer serva to
-Se beno!..
jê şiliya welati bıvoro.
Puxuro ke vêjino hard ra
Serva to na puxur,
-Se beno!..
puxurê hardê welati vo.
Daê!
Dakıla mı,
Kesreta tu jê dêy bıoncine,
bıoncine cigerunê xo.

www.arsivakurdi.org

Tija ke erzena tu ser,
Na tiji,
jê Tija Soduri vo
-Se beno!..
serva semtiya to sewle bido.

Daê!
Dakıla mı,
Ala urze,
vanê: usaro...
Her ca biyo kêwe
Vas newe rewo
Pelgê daru newe kerdo ra,
Teyr u turi amêra zu,
serva tu wanenê.
Vanê;
-Se beno!..
Yemos endi bê'ra xo.
Taxtê Bori,
çemê Munzuri,
bêkesê welati
sanıkunê to de Alık u Fatık'e
mirê goynenê.

Pêro-piya vanê;
Yemose, Amık Yemose!
-Se be..' !..
To peyser wazeme welati rê.

'Daê!
Dakıla mı,
Mêsa ke serê gul u çiçêgu ra,
Pukeleka ke vêjina gılê kou ra,
Tu jê dine gına zerrê mıro,
coru teber nêbena.

Hao, des u ses serriyo
serva to bine pepug u goyina gılê kou.
Yaze!
Ala tu vaze...

Ez se kerine!..
Çıturi hovira bıkerine
haskerdên u rındekiya to!
Tu vatêne:
Ez ke merdune,
dikê, ez qeda!
Koti bena bıve,
-Se beno!..
bê mezela mı ser.

Dakıla mı... Yêmosa mı... bêkesa mı..!
Ez amune, amune hama,
hêştiri mezal mı nêdanê,
Ez qeda,
-ez qeda...!
Mı torê tenê norna.
Haskerdoğa
bırr u gemu,
têyr u turu,
wayira bêkesu!
Zerrê tode mende kesreta welati.

Lazê Mırê

Berfin Jêl

Sodır sonde ğeyalê mı de
Porê tuyo şia, sabenayişê tuyo rındek
İnam bıke, tı mırê jê hemgênia
dırvêta mırê melema.
Gul u sosınê usariya
Mıloçıka dar u beriya
Mırê zof şirina,
Jê tija omnoni germına...
Nêzon na çı sewdawa?
Ewro;
Roze, roza tuya,
kaykêna huyina, bervena, zırçena...
Nêzon kı mıra çı wazena?

www.arsivakurdi.org

ÇAÊ NA ZULUM ?

Seydo Barihas

Serre hazar u newse u şeşt u şeshot qom u qewilê ma dırvetê ho tenê melem kerdê, destê mıleti tenê amo vere fekê mıleti. Partiya Halq´i zulm u tadaê ho ma ser ra kêm nêkerda. Devadevê na serru de dest kerd´ve cı çhepê Tırku kewt welatê ma. Hata na tawu qasve menkerdên u tometa dewleta Tırki, qomê ma eve zon u zagonunê ho ramıt ame na roze. Zerê na amaêni de rastên ki, dêlmasteni ki biye.

Xort u çênunê ma, wendoğ u roştberunê ma namê newdariye ra, bıngê maê se serruno ke marê qılawızên kerda, ma can u ro-de verdayme, guret verva ho sana ve xırxu ver. Rınd u xıravın têsera cêbare nêkerd. İtiqat u zagon bıne ra peydeber ("gerici") ilan kerd. Çıki me? Koti ra ameyme? Ferqê ma u cıranunê ma çıko? Çaê niari me? Pers u ayenkerdena na qesu dıma nêkotime. Ced u pilunê hora delmastênia ho ke hesnê, gos pa nêna. Yan ki "sıma nêwendo, nêzonoğê, xevera sıma dina ra çına" vake, vêrdime ra şime. Zerreweşên u zerrehiraêna qomê ho suistimal kerde. Fıkır u ğeyalê ma mohr u sembolu ra qeyir thowa nêvi.

Politika çepên de ezber kerdivi hên qeseykerdene ma. Fêl u amel de teoriyo ezber çıqaş ğeletvi ewro ki zonağu ra ayan u beyano. Ma wastêne ke welatê bêkarkeru de dıktatorya karkeru ronime. Ma wayirê dı bızu u zu larıke ağa ilan kerdivi. Eke çı hekmeta haqi viye, na hal u usulê çepenia ma vi.

Kurdenia ma çıke viye-nêviye tenê ki aê sero vınderime. Ma ke zonê ho lewê hevalunê huyê Kırdasu de ke qesêykerdêne, ma ra vatêne sıma asimile biyê letê de zonê sıma tırki yo. Sıma zonê ho ra kotê duri, şêrê zonê ho bımusê (yanê kırdaşki), ma ki dêne zonıunê ho ro, kamenia ho ra serm u ar kerdêne. Ma ho´ve ho vatêne; "eke bıxelesnê, ni ma xelesnenê!". Ma sarê ho nêdeznêne, qafika ho nêqefelnêne, ke hala çaê letê de na zonê ma tırki yo? Hevalunê ma u Kırdasu honde ke da sarê ma ro (Çaê zonê ho nêmısenê, çaê zonê ho de lawıku nêvanê), kotime´ra ra u wolağu. Raa dozkerdên u zelalkerdêna zonê ho (Hevalunê ma ra Haq u thalay raji vo!). Ma nıada ke, Tırku dızdenia zonê ma kerda. Vanê, "çêri bıkıse, haqe qe mewe". Tırku qesebendê huyê newêy ke vetê, têde nusno; kamıji qesêy,

www.arsivakurd.org

kamıji çekuy kamiji zon ra amê, ê ki nusnê. Mord´meku hewl kerdo. Belkia ki nêzonağênra kerdo, se vajime!

Nıka endi na persu pêroine rê cuavê maê zelal u mıqeremi estê: Sar, mara "Zaza" vano, zonê mara ki "Zazaki", "Dımılki" vano. Ma sarê Dêrsımi ho ra "Kırmanc", welatê ho ra ki "Kırmanciye" vanime. Sayiya dozkerdên u saêkerdêna ilimdarê zonzonağu de endi na qesu zonême: Bınge u binatê zonê ma kotira yeno, alaqê ho kamiji zonde esto, çıqaşi şiyêro juvini, juvini ra çıqaşi guretodo juvini; Na qesêy pêro sayiya ilm u irfani de, jê roz u tiji ayan u beyan biyê.

Qesêkerdên u famkerdêna zazaki u kırdaşki de têne niadime; Kırdas Zazay, Zaza Kırdaşi famnêkeno. Na oloze ("çelişki") çıtur rakerime? Ya hurdi heti zonunê juvin mısenê ya ki, heto ju zonê hetê bin mıseno. Ya ki hurdêmena zonê de bini zonenê ke, i zoni de juvini fambıkerê. Vatena mı awa ke, hurdêmena zoni juvini ra xêyle duriê. Nejdiyêna ingilizki u almanki ra (% 55) duriê. Nejdiyêna almanki u hollandki ra (% 90) dayina duriê. Nejdiyêna danimarki u isveçki ra zof duriê. Helbet, nejdiyêna hu ki esta, aê de mordem besênêkeno juvin famkero.

Haqa ho çına ke Kırdaş Zazay ra, Zaza Kırdaş ra vazo "zonê ho hovira ke, zonê mı bımıse!". Mordemê nianên ke hurdi hetu de estê; ya nêzonoğê, ya ki diktatori. İsonê nianêni wertê mıletu de dostên u têdustên ronênanê, dısmenên u çin nanê ro. Serbestên u têdustêna zon u zagonu, itiqatu zof muhima. İnkar u menkerdêne, bınê bandıra guretêne, raa herbu kena ra. Qomi juvini rê benê dısmen, haştiye, zerreweşiye darina we. Hurêndi; goni, şin u şiwan, zerreşiayên cêna. Mordemo baqıl gereke naê nêwazo. Raştiyê u haştiyê ra hasbıkero.

> Wasten u arzuê ma nawo: Hardo ke ma seroime, welkê ho de zon u zagonu, itiqatu sero perthal çinevo. Serbestên, têdustên, hoserên bıvo. Kam ravêra´ve têpia ho çı nam u san naskeno, eve êy bêters u bêxof va şêro vazo. Eve zerreweşiye, dostiye, ciranie, wa u bıraiye juvini ra bımisê. Juvin wes bivinê, wes bijerê.

Mıleto ke ho nas nêkeno, ho nêzoneno, binatê ho sero avêr berdêne rê nêgureno, peyniye de beno bokha sarê teveri. Qomo ke ho rınd nasnêkeno, rınd nêzoneno, kamênia ho ra xevera ho çinevo, hem zere ho de, hem ki tever ra besenêkeno ke ho kom kero, bıngê ho ki qayim nêbeno. Ne zerê ho de yeno hurê, ne ki tever ra xamu de hurê amaisê ho beno. Peynia dewleta Sovyet sosyalist u Balkanu ewro numuney muhim u candeyê.

Serê na dina de her kes zoneno ke eve cebr, eve zor u zorbajie rındên nêbena. Eve menkerdene, thomet u duskınkerdene qomo qayim nêno meyda. Qomo hast u mıqerem ke wazeme, gereke eve zerreweşiye bıvo. Zon u zagon de, imar u dabare de, iman u itiqat de têdustên bıvo. Kes zon u zagonê, iman u itiqatê iyê binu bınê bandıra ho mecero.

Welatê ma de wertê Kırmanc-Zaza u Kırdasu de zon u zagon, itiqat mıntıqa´ve mıntıqa, suke´ve suke juvin nêceno. Çım u fikrê mordemê demoqrati de na serva welati dewletiya. Fıkrê mordemê bêdemoqrati de dewletiye niya, saredezo. Taê parti u organizasyoni wazenê ke na renginenı bıçarnê ju reng. Partiê nianên raa ğelete ra sonê, çıke goni qe awer nêber.«

Tenêna arezekeri: Wazenê ke ju zono mıqerem ("resmi"), itiqato mıqerem, desmala mıqereme, welat u şındoro mıqerem bıvo. Her hal u karde na fıkır fikrê dewleta Tırki yo (Dini bir, dili bir, bayrağı bir, vatanı bir...) Coka dewleta Tırku ewro kota fırqan. Mordemo averniadoğ gereke na texlit ra vazbo.

Mordem tenê çımunê ho rakero, dormê ho de niado. Gosunê ho rakero bıhesno. Melemê na derdu dina de esto. İsanê mao ke dulgeru de gurino, zoneno nıka Ewropa de keso demokrat vano ke; welatê ma de wendisxanu de gereke eve jêde zon u kulturu de mısaên u mısnaêne bıvo. Hora ke nia nêbo, omisbiaêne u zerrehaştiye nêbena.

Partiê "ma(?)" na ciet ra xêle peyser mendê. Proğram u planê huyo zelal u areze çino. Taê na persu sero mısawre ki nêwazenê. Vanê; "Haqa pêroine cême bıne teminati". Eke juy namê kamenia ho zovina darde we, ya ki vake "ez sıma ra niyu". Benê xofun, namu finê ra dıme, cırê dame finê ra, vane "dısmenu de gurino, xayino...". Heto bin ra cematê elevi u sunniyu kenê ra. Vanê, "horê têde nımej bıkerê, cem bıjerê. Na hurdi cemati juvin ra çıqaşi weşiyê, itiqatunê juvini saê kenê-nêkenê haq zonêno. Haq biaro hurê pêdesta nêverdê.

Wasten u arzuê ma nawo: Hardo ke ma seroime, welkê ho de zon u zagonu, itiqatu sero perthal çinevo. Serbestên, têdustên, hoserên bıvo. Kam ravêra´ve têpia ho çı nam u san naskeno, eve êy bêters u bêxof va şêro vazo. Eve zerreweşiye, dostiye, ciranie, wa u bıraiye juvini ra bımisê. Juvin wes bivinê, wes bıjerê.

Ma peroinê; Kırmanc/Zaza u Kırdaş, Soran u Goranu seveta sebesti u hoseria ho xêle bedeli dayi. Hona ki dame. Qe mınasıvo, beno ke? Ewro ju het vejio vazo "ma destê serê destu me". Gereke heto pil, jede gırs; qız rê wayir vejiyo, avêr bero, pêyser nêverdo. Hona xêle rae ma ver esta. Na rae gereke ho dıma dime. Halbo ke saredez u persê ho sero qesey bıkerime, juvin rê gosêdar vime, bextê ma rakerdeo niya

nêkerime, eke nia şêro owa dısmenunê ma, ma bena. Welatê ma vesnê, dewi dardê we, qomê ma sefil u pêrsan biyê, goçeriyê cihani. Na tertele de motajiyê ison u dostunê. Mordemo ke eve destê ho dostêni redkeno, jê heremuşi herre kıneno keno hora.

Ma mıleto Kırmanc-Zaza na qewğa de heti me. Na berge de ("cephe") dostunê ho naskeme, kamiye u haqa inu saykeme. Ma inu çıtur zoneme, i ki ma hên bızonê u say kerê.

Partiê Kırdasu program u planê ho bijerê verê çımunê ho, kılae ronê, sero ke tenê ğêyal bıkerê rınd beno. Dêso ke çewto rıjino, dêso rast amırdergo, mejılê ho dergo. Dêrsım rê, Kırmanc-Zazay rê, Eleviu ra mılqi kerdene, ne pizê kêş kena mırd, ne ki çêsıkê kêş kena pırr. Ses sey serra Osmani, Hamidiye, Tırk u Teteri ra onceme endi beso ! Nara têpia karê mawo muhim, gorê fıkrê mı; çımê ma de peyserên nê, avêrberdêne bıvo. Ma gereke kamiya ho sero politika bıkeme, zonê ho avêr berime u zagonê ho rê wayir vejime. Naê sero bıgurime, dost u hevalunê ho bıjednime. Rozunê huyê qıymetınu eve karê sari, alavêre-dalavêre ra mêviyarnime ra.

- *Ma ke ho naskerd, va sar ma nas mekero!*
- *Ma ke ho zona, va sar ma mezono!*

Sewşê

Qal ame ra
Namo de wes nayvi pa
Yilvan sanêne ra
Niada seneno
Fitike cıneno!

Sewşê mevazê
Vazê Bıra!
Roê ma vi hora,
Lawike kerde tıra:
Eve vengê sari vano
Mordemi pıncırey keno
Wertê bêçıku de cığara
Vêsê şiye hetê ra
Bulas mevê koto ra
Vazê 'malo cano
Çutı damid dano?

Memed Capan

www.arsivakurdi.org

MEMED ÇAPAN

ZIMISTO

Zimisto amo vore vorena
Ray qapa biyê,
no sene ğezevo
Mevazê ke esmer serre qolay yena
Kewra torje keno,
sekoka xo bırneno
De leme leme, bêkesê mı leme

Haq adırê sıma,
sıma qesey kenê
Nono onciliyo erzeme xo fek,
Sureku vezenê,
domani mirenê
Çê've çê cêreno zalımo felek
De leme leme, bêkesê mı leme.

Kam ke merdo merdo,
ça honde vana?
Usar nao yeno,
uncâ guli vejinê
Bıza kole sona çerena yena
Unca do saneme,
cı ra ro vezeme
De leme leme, bêkesê mı leme.

ÇÊ

Canê xo dı bi,
zewejiay
can bi ju.
O şi hêga
a şie mali,
ey non ard, ae ro.
Nêşi noni ser
kêşi kêşi ra avê.
Tose bie dı, xonça bie ju,
bınge guret,
rıçık da ra,
lozıne dü kerd,
Bi wayirê laz u çênu.

HESERÊ WELATİ

Ondêra ğeriviye de
Hesêr sana mı
ez kısto.

Eke dezê dıdorı vo
Bıra,
thowa nêbeno
Çarê xo esto.

Ne sımon
ne ki wenu,
Ne herêdanu
ne ki hastu.

Eke dezê sarrı vo
Bıra,
thowa nêbeno
Çarê xo esto.

Vılê mı bi çankıl
mianê mı şikiya,
Destê mı nêşi kar
kar mend têpia!

Eke vêrane vo
Bıra,
thowa nêbeno
Çarê xo esto.

www.arsivakurdi.org

Kılmek ra Zonê Hind-İrani

M. Sandonato

(İngilizki ra çarnoğ: Dr. H. Çağlayan)

Zonê Hind-Ewrupa wertê xode beno dı-hirê qelfey; yanê, lızgê xo estê. Zonê Hind-İrani na lızgê Hind-Ewropa ra jüyo.

Mıletê Ari

Qeseykerdoğê (zonê) Hind-İraniyê vıreni, xora vatenê *Ari.* Sanskerti de, na kelime jê *arya,* u Avestki de ki jê *airya* yena vatene. Ari jü qelfê de linguista u etnika. Koka xo sona cêr hetê Rusya, dormê Dengızê Şiay. Tamin ra gore, İ.A. (İsay ra avê) 3000 u 2000 serru de, Sarê Ariyu bar kerdo, hetê Asya wertiye ser şiyê. Caê de (jü nisangey de) raa nine jüvini ra bırriya ra. Qelfê jü hetê verrozi, hetê Hindistani ser, qelfê bini hetê şiwari (ğerbi) ser, hetê İrani ser şiyo. Ni Ariyê ke şiyê, hetê Hindistani ser şiyê. İsay ra avê, wertê tarıxê 2000 u 1000'i de restê hurinda xo. İyê ke şiyê İran, İ.A. tarıxê 1000'i de restê hurinda xo.

Zonê Sanskerti u Zonê Avestki

Ari ke jüvini ra bırray ra, dı zoni amey qeseykerdene: zonê Sanskert u zonê Avestki. Ni hurdimena zoni, zonunê Hindi u İrani temsil kerdenê. Zonê ke Ariyu ard Hindistan, waxt ra xo vurna. Zonê ke eve Sanskert yeno nasbiyaene, "moa" zonunê Hind-Ariyuno. Zonê Hititi 1905 İ.T. (İsay ra tepia) ame dozkerdene. Ora avê, Sanskert zonê Hind-Ewrupa ra, en zono de nasbiyae vi, meşür vi. Mordemunê ilimu pêdakerdena xode musno ke, zonê Hititi Turkiya de, Ankara ra dot, hetê verrozi de, İ.A. 1700 de, amo qeseykerdene.

Merkezê informasiyonê zonê Sanskerti kıtavê dinê Hinduno. Zono ke na nuste temsil keno, koka xo resena hata tarıxê 1500 İ.A.
Zonê mıletê Ariyuno ke şi İran, waxt 've waxt vuriya, xo eve Avestki ard name. Na zon bi "moa" zonunê İranu. İsu bese keno na zonunê İranu hire gurubu de ağme kero. İrankiyo Khan, İrankiyo Werte, İrankiyo Newe.

Waxtê İrankiyê Khani

Waxtê İrankiyê Khani de dı zonê muhimi estê: Avestki u Farskiyo Khan. Hetê qesu ve hetê gırameri ra, Avestki Sanskert ra nejdiyo. Avestki zonê dinê Zerduştiyo. Koka Avestkiyê Khani hata tarıxê 1100 İ.A. sona. Formê Avestkiyê Newey ki dormê tarıxê 600 de amo qeseykerdene. 'Ieni yeno imankerdene ke Zerduşt

tarıxê İA. 1000 de weşiye de viyo. İsay ra tepia, Avestki hata tarıxê 300 tam rınd niamo nustene. Oncia hukumdariya Sasani ra tepia nustê *Avesta* ame topkerden u nustene. Seveta Avestki elifba ame vırastene; na elifba ki letunê jêde seveta wendis u nustena meselunê dini ame vırastene. Wendis u nustena na elifbay rast ra hetê çepi ser biyenê.

Qesa *Zend-Avesta* (*zand avastak*) zonê Pahlevi ra yena. Nu zonê Pahlevi tamin ra gore İ.T. 250 de amenê qeseykerdene (waxtê İrankiyê Wertey de). Zonê Pahlevi de, manê na kelimey *zand* yeno 'famkerdene, tarifkerdene, zonaene'. Manê *avastak* ki 'qanun'o. Yanê *Zend-Avesta* qanun u tarifkerdena dinê Zerduştiyo; namê jü kıtaviyo, namê zon niyo. *Zend-Avesta* din, edev u torê mıletê İrani waxto khan de sevekneno.

Waxtê İraniyê Khani de zono muhimo bin ki Farskiyo Khano. Hukumdarê İran Axameniyano ke İrani de hetê cêri de nıştenê ro, na zon qesey kerdene. Na zon 520-465 İ.A. amenê qeseykerdene. Padisa Darius 've Serkseşi ra vatisê xo eve mıxu kemeru sero nustenê. Çiyo ke ma na zoni sero cême, na nustu ra cême.

Zonê Medki ki wertê zonê İrankiyê Khaniyo. Med u Farsu serre 700 hata 550 İ.A. hukum kerdo. Yine belka zonê xo eve nuste qe niardo nustene. Zonê Medu tabi taê tesir da ve zonê Farskiyê Khani. Tek tek tesirê zonê Medu zonê Farskiyê Khani de yeno diyaene. Taê namê hardu ki zonê Medu ra yenê. Nustoğê tarıxi Herodot jü çekuye Medu ra bas keno.

Zonê Sakaki zonê guruba verrozê (şark) zımeyo; nu ki wertê zonê İrankiyê Khani de say beno. Çiyo ke ma zonê Sakaki ser zoneme, nustoğunê tarıxi ra cême. Kelimê na zoni pêro pia 200 tenê.

Waxtê İrankiyê Wertey

Waxtê İrankiyê Wertey 300 İ.A. hata 900 İ.T. hukum keno. Zonê ke na çağ de amenê qeseykerdene niarê: Farskiyo Werte, Pahlevi, Partki, Sogdiki, Sakaki, Baxtriki u Xoresımki.

Partki zonê Dewrê Arsasidu vi. Dewrê Arsasidu 250 İ.A. hata 226 İ.T. hukum kerdi vi. Nu zon kuno wertê guruba şiwarê zımey waxtê İrankiyê werti de.
Zonê Farskiyê Wertey zonê Dewrê Sasanu vi; hetê şiwarê cêri İran de amenê qeseykerdene. Na dewr 226 ra hata 652 İ.T. hukum kerdi vi. Farskiyo Khan piyê Farskiyê Wertiyo.

Sogdiki 've Sakaki ra Turkmenistan (hetê Çini) de yenê qeseykerdene. Baxtriki hem Afganistanê ewrueni de hem ki hetê zımê Hindistani de amenê qeseykerdene. Xoresımki ki cêrê derê Oxsus de amene qeseykerdene. Ni zoni pêro zonê verrozê İrankiyê Wertey sero say benê.

www.zazaki.org

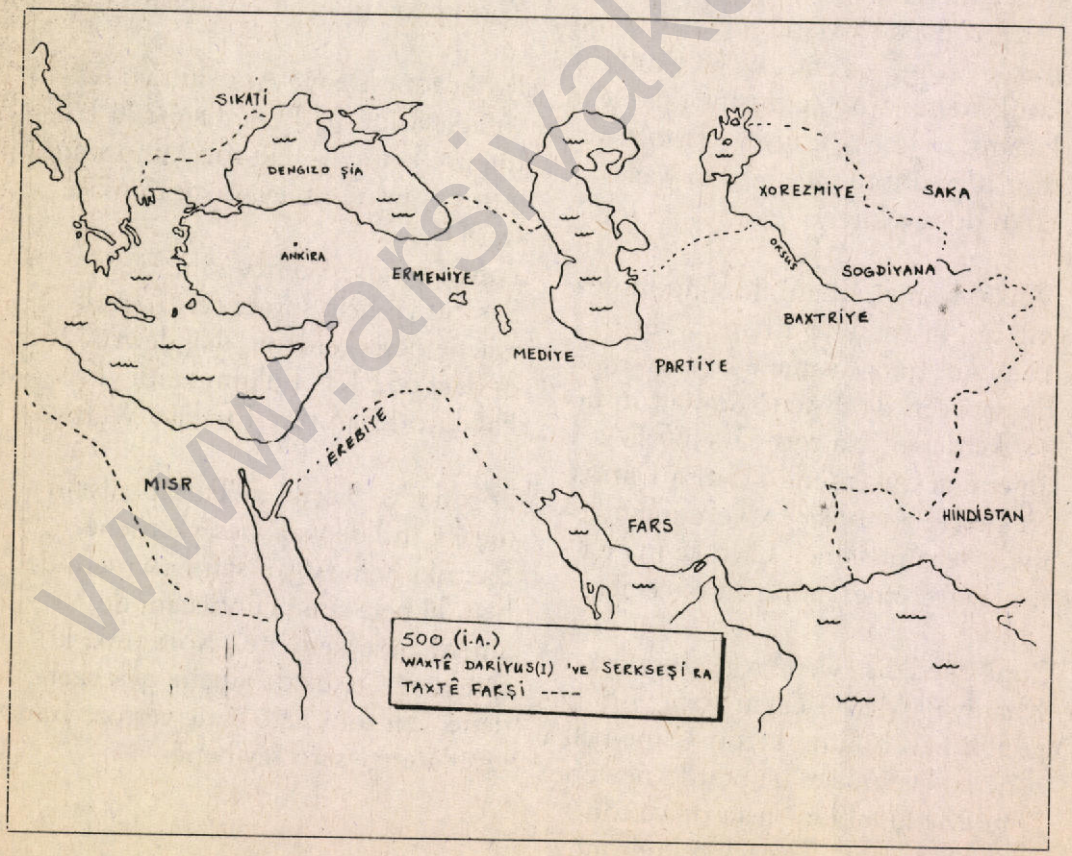
Waxtê İrankiyê Newey

Çağê zonê İrankiyê Newey 900 İ.T. dewam keno hata roza ewruene. Merkezê zonunê na gurube İran u Afganistan dero. Faqat İraq, Suriya, Turkiya, Asiya wertiye, Turkmenistan, Çin u Hindistan de ki zonê na gurube yenê qeseykerdene. Mıletê ke na zonu qesey kenê, nufusê xo pêro pia tamin ra gore 55 milyono. Taê zonê İrankiyê Newey cêr jü lista de yenê musnaenê. Zonê İraniyê Newey wertê xode eve cêografiya benê dı gurubi. Na tavela cêrene musnena:

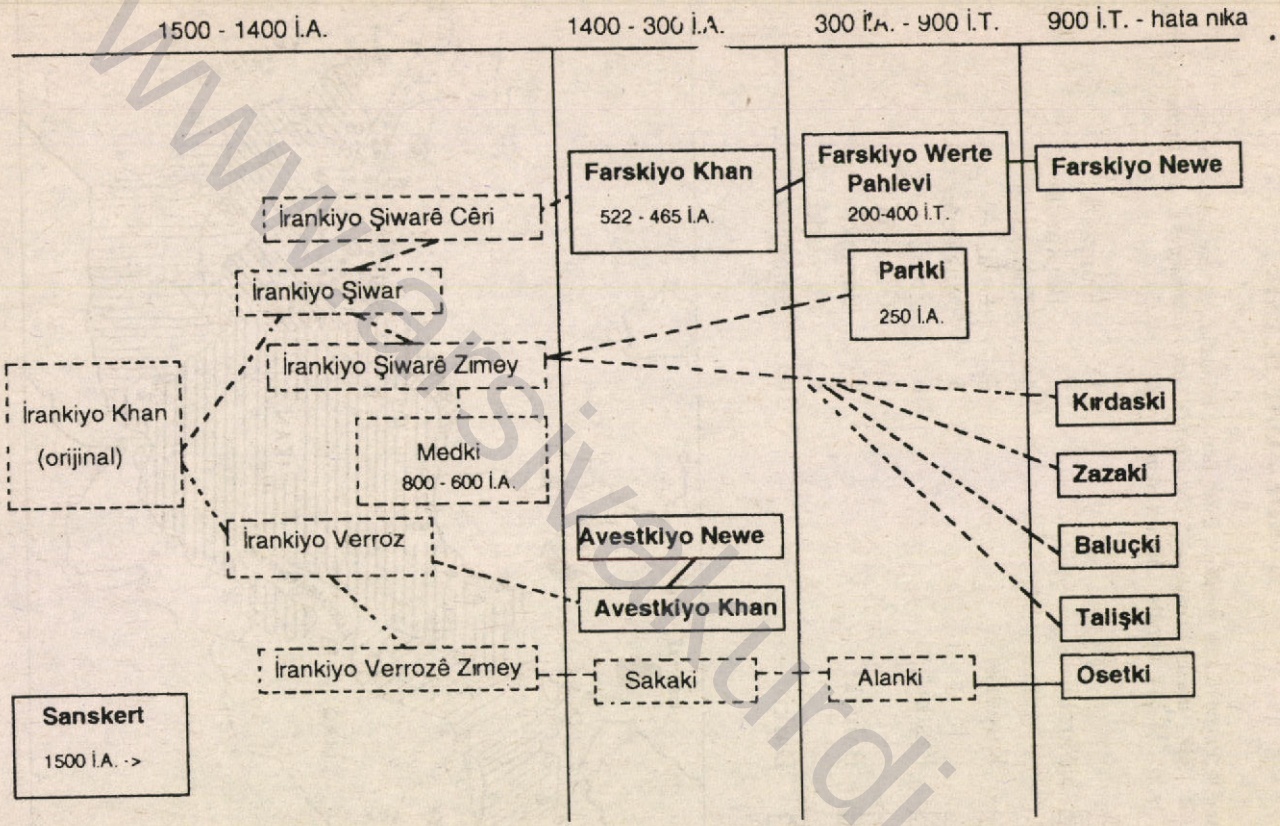
1) Hetê çepi: kamji zon kamji çağ de amenê qeseykerdene.

2) Hetê cori: Koka u ruçıkê zoni koti ama qeseykerdene. Mesela: şiwarê zımey, verrozê zımey, şiwarê cêri, verrozê cêri.

3) Kamji zon kamji dewlete de ewru yeno qeseykerdene.

www.arsivakurdi.org

Jü tavela Dr. J. Gipperti ra (Bamberg, 1993). Tam jê orijinali niya, tene ame vurnaene.

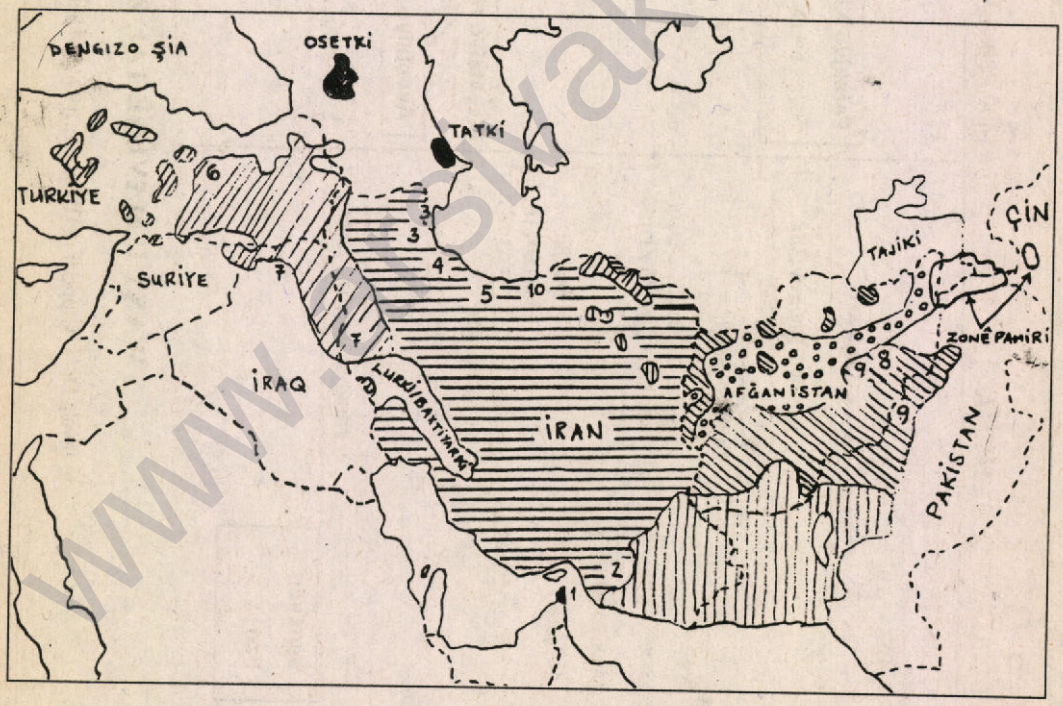
www.sivêkurdi.org

HARDÊ ZONÊ İRANU

Na xarita J.R. Payne ra ama guretene, faqat, tam jê orijinali niya, tene ama vurnaene:
Payne, J.R. 1987. "Iranian Languages." *The World's Major Languages* ra, ed. Bernard Comrie ra, p. 516-517. Londra: Crooms Helm.

Farski
Kırdaski
Paştki
Baluçki
Darki

1 Kumzarki
2 Başkardki
3 Talişki
4 Gilaki
5 Mazanderanki
6 Zazaki
7 Guranki
8 Paraçki
9 Ormurki
10 Semnanki

www.kurdiyakurdi.org

ZONÊ İRANU (Şiwarê Zımey, Verrozê Zimey)[1]

	Şiwarê Zımey	dewlete	Verrozê Zımey	dewlete
Çağo Khan	Medki		Avestki Sakaki	
Çağo Werte	Partki Pahlevi (yê Arsasidu)		Alanki Baxtriki Sogdiki Xoresımki	
Çağo Newe	Baluçki Başkardki Gilaki Goranki Kırdaski Mazandaranki Ormurki Paraçki Semnanki Talişki Zazaki	Pakistan, İran, Afganistan İran İran İran, İraq Turkiye, İran, İraq, Suriye, Ermenistan, Azerbaycian İran Afganistan, Pakistan Afganistan İran İrah, Azerbaycian Turkiye	Osetki Yağnobki	Urus, Georgistan Tajikistan

[1]na pelge J.R. Payne ra ama guretene, faqat, tam jê orijinali niya, tene ama vurnaene.
Payne, J.R. 1987. "Iranian Languages." *The World's Major Languages* ra, ed. Bernard Comrie ra, p. 514-522. Londra: Crooms Helm.

www.arsivakurdi.org

ZONÊ İRANU (Şiwarê Cêri, Verrozê Cêri)

	Şiwarê Cêri	dewlete	Verrozê Cêri	dewlete
Çağo Khan	Farskiyo Khan			
Çağo Werte	Farskiyo Werte Pahlevi (yê Sasanu)		Sakaki	
Çağo Newe	Baxtiyarki Darki Lurki Farski Tajiki Tatiki	İran Afganistan İran İran Tajikistan Azerbaycian	Paştki Zonê Pamiru Bartangki Işkazmiki Oroşorki Roşanki Sangleçki Sarikolki Şuğniki Waki Yazgulamki Zebaki	Afganistan, Pakistan Afganistan, Pakistan, Tajikistan, Çin

www.arsivakurdi.org

ZONÊ MADE NAMEY-II

Hasan Dewran

Wendoğê maê xewli,
ma amorê **Tija Sodıri**'yo vırende zonê made nameyê çeneku neşr kerdi. Na amor de ki zonê made namê lazeku ra tayine nusneme.
Ma gereke ho nasbıkeme. Ma ke ho nasnêkerd, hora, juminira, kulturê dina ra hasnêkeme.
Kulturê ma ki hewlo, rındo, rezo. Zonê ma ki rezo, weso, şireno. Ma bıgurime ke, kulturê ma, zonê ma wes bımano, rez bımano.

Mıleto ke kulturê hode, zonê hode çipo, u mılet payrao, u mılet serbesto. Mıleto ke serbesto, wayirê kulturê çipiyo.

Ma de kamiyeni (identite) zof sıst, zof xaxuda, rew cêrabena. Made rez bımaneni ("öz benlik), rez mendene ("özbenliği korumak") zof çetına.
Mao ke hona karo gırs besenêkeme, serva zon u kulturê marê hona destberiya ma nina, hama ma şikime namê domonunê ho zonê hode panime.
Ma na amor de taê namunê rındeku dame.

Nameyê Lazeku (Ciamerda):

Avdal	Kêkıl	Server
Berzcan	Laşêr	Soşên
Bolevan	Mansur	Suredar
Canroz	Mercan	Sırcan
Cansa	Merhas	Şahan
Cem	Mexsud	Şêmen
Cemroz	Miran	Şervan
Daylem	Mirza	Ujbend
Demen	Murad	Umud
Dercan	Mırcan	Ushan
Desman	Odos	Usxan
Deylem	Omıd	Wareşên
Dinar	Pêroz	Yadin
Duzgın	Remen	Yado
Ferat	Rezcan	Zafêr
Ferhad	Rezman	Zazan
Hardşen	Rezvan	Zendel
Haydar	Roşên	Zeldar
Hazar	Rohast	(...)
Heylor	Rozcan	
Juaz	Roştdar	
Kal	Roştber	
Kalşen	Sayder	
Kalferat	Sefkan	
Kali	Semen	
Kalmem	Serdar	
Karsan	Serhad	

Not: Amorê maê bini de naraê ki sımarê namunê pey (peynamu) dame.

www.arsivakurdi.org

FOLKLORÊ DÊRSIMİ DE CAÊ LAWIKU

-2-

Hawar Tornêcengi

Lawikê Dêrsımi honde rengınê ke; qomi çı diyo, tarıxê xode çı amo sare, lawıkunê xode anê´ra zon. Sayiri zonê xode eve usulê xuyê kılame kerdene, çekü´ve çekü anê werte.

Na şuwara cêrene, hetê Vacuğe de "Hırıs u hêşti" ra xêyle ravêr wertê dı aşıru, ya ki dı pêru de ju bêbextiya ke biya, ana´ra zon. Naê sero jêde zonayiş ma dest de çino, pê nêzoneme. Perskerdêna mı´ve taê mordemu, na şuware xêyle khana. Şuware de mesela rınd yêna´ra zon. Berê kewrayêniyo ju ki jumini wertê dost u dısmeni de seveknaêna. Gereke kewray jumini rê bêbextên mekerê. İta de hên aseno ke, dı aşiri kotê tê, mavenê xo biyo xıravın. Dıma ki sarê dormi ya ki (-beno ke) Seyid Rızay ardê hurê u wertê dine de kewrayên na ro. Dıma ki bêbextiya nianene ama werte. Nae sero na lawıke vajiya. Çiyo ke xırvıno, ğeleto eve lawık u şuwaru vajino ke, reyna junao bin cıra derse bijêro, nêbiayiso henen reyna mê´ro çêverê kêşi, wertê qomi de ca mêcero. Na şuware çığaş ke qalê pêrodayişê aşiru kena, tenê ki adet u toreunê qomê mao khan musnena´ra ma. Nazmiya ra **Sayir İsmayilê İmami** na şuware nia ano´ra zon.

DERÊ SEMKU

Way de wayi wayi, wayi wayi
Derê Semku, derê Gayi,
Dayê urze kınconê ma bışüye
Ama ma dıme momiya bêbextê kêwrayi,
Ma dayime arê berdime
Çarêmêna çar bıray,
Zalımu kardia ma çarêmine onte
Jê kardia mal u gay.

Ondêr derê Semkano -dayê kılê-
Momia kêwrayê bêbexti ama ma dıme,
Heq adırê kêwrawunê ma wedaro
Hên ke pêyra nave ma ra
Ma`ve fek, xo verde şime pırozıne,
Mae vana; "Qomo! çar lazunê mırê tawa nêbeno,
na qesa niyanene, tersamçıke wertê hırıs u dı aşironê Dêrsımi de,
eve ma pêrune bena qanune".

Ondêr derê Semkano -dayê dayê-
Pilkayê mı ni hegay,
Dayê kınconê ma meşüye
Eve gonia ma bijê bere çê Sey Rızayi,

www.serwakurdi.org

Vana, "sıma `ve Haq kenê,
nayê binu ke qırrkenê, bırao qızo
bıdê xatırê pırozına Mıhemedi,
Pilko bırayi.

Ondêr derê Semkano
Dakıla mı dayê-kılê damay,
Pırozına Mıhemedi sero
Kêwrawu ma qırrkerdime jê mal u gay,
Merdena marê tımra sa beno -dayê-
Lazê Avas Ağay,
Lazê Avas Ağayi vano; "Wele´ve sımaro kerine,
ez ke kiştena Pilko ağay hêşine pê
kutne bınê cılê şiay".
Veyva pile bervena, dana xo ro
Vana; "zerê ju çêyi de çar veyvi
piya ju roze de, qe benê viay?"

Kêwrayenê, sıma ma qırrkerdime
Eştime têser têvırare, jê mal u gay.

Lawıkê haskerdene:

Sayirên ma de xêyle ravêr şiya. Hora Kırmancki (Zazaki) ki tıvana belka seveta sayirên u kılamu pêda biyo. Gere şiwaru de, gere kılamunê haskerdene de, gere ki düay u mınete kerdene de bo, vatoğ çeküyu eve aheng ano pêser, vezeno tıro. Teyna hetê ahengi ra nê, qesunê wesu ki gereke eve usıl biaro tê ver, hên vazo. Seveta ju helm de vatişê çeküye, gereke qese tenê hervi bıvajiyo, hama vatişê a çeküye wertê i phêli de pêt bêro xelesnayene.

Mordemo sayir, gereke qesunê xo rast kero, jê kemera koşi hurêndi de vazo. ya ki sıre ke ame pêyde memano. Hetê tamır u kêmane uçb. cınıtene ra ki na hal niaro. Ju qese yimıskerdene hurênda sayiri qewin nêkena. Her het ra gereke sayir xo bıresno ra. Made qesunê mordemê sayiri jêde çip nêcenê. İsonê ma zoneno ke mordemo sayir ewro itaro, meşte caode bin dero. Beno ke sayir esqê zafêtenu rındeku bo, hama waştiya xora cia haskeno, rındek u semtu ra ki cia. Eke juya rındeke kuna era çımi ver, qesu vezeno tıro, aê sero çekü yimıskeno. Ge haskerdoğa xo keno jê *"çiçêga vaşi"*, gegane ki vano *"menda´ro vilıke"*.
Rındêkiya dae lawıke de ano´ra zon.

...	...
Yara mı yara rında	*Erê bonê piyê tuyo*
Juya rında ilvandiya	*Melema mı vera dari*
Yarê rındi dina de zafê	*Bezna bariye pişta têra*
Tı werte de sosına usariya	*Vale u puşi sanê verê çari*
Honde dew u duwelu ra fetêline	*Ta dana´ro miano bari*
Amune, to welatê xode xorê diya.	*Vana; lao mı sera xayinên meke*
...	*Çım meverde dost u vilukunê sari.*

Sayiro, gegane ki kuratu keno, qesu erzeno ser. Hama se vano vazo, kêso ke gosdano serestena dêy rê nêqarino, zerê xo teng nêkeno. Sayir ke şi caê, uza ke çımê xo gına´ra juyê, aê sero vano. Hora taê cêni u çêneyi ki merax ra yênê lewê sayiri, wazenê ke şinata dêy bıcerevnê, ey nêjdi ra nas bıkerê. Nayine sero sayir eve fekê dine kılamu vano.
Mesela ita de sayir hem xo keno eskera, dano naskerdene, hemi ki xo tenê goyneno.

Bonê piyê tuyo, melem verde gavano
Vana daê daê nêçari,

www.dersimkurdi.org

hala bê verê çêveri,
Tıya niade dı tenêy naê cêro'yenê
Xortekê verro, beşli no´ro xo doşi,
Haq bo xo nar u dori de dêmdano.
Bınê çımu ra mıde niadano,
Nıka ke ame çê kêş nêsono,
heqo heqo mırê meymano.

Mae şiya tever, ama zere vana,
Dikê dikê! o mordemo ke tı persena,
nao amo şio mala dotene, meymano,
Mıra torê qayet perseno.

Vana daê ezo bextê lıngunê to de,
Yêma gurê (işê) goyülê dı zerrano,
Mae vana; dikê dikê! lınga dêy ke hardi gurete, mordemo de sayiro,
meşte biro sono çê xode niseno ro,
tamırê xo cêno, ma ser qeydu vano.

Fetêliayişê sayiru de esqê rındeku biyayêne ki esta. Sayiro esqê rındeku beno, sero kılamu vano.

Sayir Uşenê Pardiye (Bava Uşê) esqê Dilvera xo biyaêne lawıke de nia ano´ra zon:

Tevera kerdo pıra -Dilvera mı-
Derdê ma biyê têra,
Çêverde ez ke amu zere,
mı va "Ma`ve xeri"
To cuavê mı nêda çıra,
Rındekêna to zor kerdo
Hire u aqıl veto sarê mıra,
Vake; "dewrê hire serru qediyo
To mırê pers nêkena çıra?"
Nêvejina bınê guna mıra
Dilvera mı bınê guna mıra.

Çêverê xo kilıt kerdo
Dilvere cayê nêasena,
Çêwu barkerdo şiyê ware
Peyê boni de nişta ro bervena,
Vake; "derdunê dina xorê mal meke
Cêncêni rê zerar kena"
Vana, to kerdo fênda "Otuz sekizi"
Ra u wolağunê ma bırnena,
Xevera to mırê amê
Vake; kowunê hetê mara xatır wazena.
...
Vake ez tora sık kenu
Sona vengê mın u xıraviyên vezena.
Torê Heqê comerdi ra biyo ayan
Na çar rojiyo dewranê dinalıge ramena.

Mı va payiz nao ame
Vore vora koyi gureti
Dilvera mı hala bê reyê şêrke
Hal u derdê mın u na mıleti.
Xayinu wertê made sêytanên kerda
Çayê cigerê mı zerê mıde poti.
Vake; "Tıya merax meke,
ez zawtê danu ê seytanu ro
Heqo Comerd nêbeno bınê kardia ameleti".

Xatır xorê tora waşt, leywê tora bine raşt hervi,
Vake;"Ez şüne verê dolavê bonide bervune
Sevetanê tora dertli dertli,
Hêştırê mı corde ameyi,
surotê mı piya gureti
Pêskıra to xorê cêvê xora vete,
kerde hêştıranê xora,
a sate hêştırê mı hona vıneti.
Xayina Haqi! ez surgınê destê tune
Şune peyniya qurvet u memleketi.

Sayir Qemero Areyiz ki ju lawıka xo de raa germıka Qeredewrani de rastê ju rındeke beno. Wazeno ke aê nêjdi ra nasbıkero. Rae ra na kılame erzeno rındeke ser, a ki ca ca cuav dana.

Cêro yêna ju vêyvıke
Vêyvıka de rındeke

www.arsivekurdi.org

Heqo heqo sermonıke,
Mı va,"cuanik kata sona"
Vana; "herme u dosê mı dezenê
Xorê sonu na germıke[1]".

Erê nêbeno nêbeno
Ma xo de alvozıke,
Vana lao; Mêrdo câmerda
Çar rozê binu derdonê xo bure,
savır bıke,
Tı ke savır nêkena,
Ha dotê bonu galmê vıreniya mı ke".
Mı no galmê kerd vırêniye
Mı va;"çênê çênêr`jayi no göyülo,
Tı ke Haqi naskena
Reyê hetê mı ser, tı şêr bıke,
Oxro ke surota şise fişte ra,
hetê mı ser xo çarna
Ez bolmıs bine.

Sayir Qemero Areyiz

Nêzu xêrê xorê kami ez estu makina
Berdu xesterxanê suke,
Mı reyê çımê xo kerdi ra ke;
Doxtor mı çarneno nar u dori,
Mı va; "Doxtor ezo bextê lıngonê to de
To rê poncas kaxıte rısvet
Rozê ravê mı taburci ke."
Mı uşira xo gurete,
Yara xo ra heredine,
Sosin to ra heredine

Tayê ca ke şine,
No göyülo, ez posman bine
Pêyser cêrune ra amune,
Kırşiyê xo guret,
şine kot`ne kosê lozıne,
Zere de yêna sona
Wanena terê qewz u gogerçine,
Mı va;"çênê Haq adırê çê piyê to wedaro
Na ra ravêr dina mı sero hirayiye biye
Wertê dı rozu de, to mı sero kerda soja sure."
Vana;"Lao mêrdo cuamerda
Çor rozê bini savırke, derdonê xo bure"

Xojivê yê cani bo, usar nao ame
Uwo ke wayirê yar u dosta nêwiye
Xorê piya kunê bınê ju orxan u ju cıle,
Uwo ke yar u dostê xo çinê
Sono sola Goneliye[2]
Kunora herunê Mıxeşiye[3] dıme.

Axıriye amorê hirêyine dera.

[1] *Ita de germıka Qeredewrani rê vano, a hetê Pulêmoriye dera.*

[2] *Dewa de Pulêmoriyea, uza sole vêjina. Jêder xorti sonê uza sole vezenê anê.*

[3] *Mıxeşiye: Ju dewa de Erzıngani ya bêştiayê qeza Çaxlayan´i ya. Goneliye cı ra nêjdiya.*

www.arsivakurdi.org

Sersevetê na halê ma kamo?

H. Cansa

Hêştiro ke çımê ma dero
Jibayiso ke sarê ma jibeno
Kuxayiso ke xori-xori kuxeno
Sersevetê xu kamo?

Ça nia seyi me?
Kata ke şime uzade asên´me
Herroz bê roza rındêy´me
Bızanime sersevetê xu kamo?

Cani ra rut´me-put´me
Havore ra havorde vırani me
Sene cay ser şime unca vêsan-têsanime
Sersevetê na halê ma kamo?

Çaê vılê ma nia çewto
Seke sarê ma verê dêsu dero
Jê bê mau, bê piy u bê phıştiyo
Zanêna sersevetê xu kamo?

Tengêna ma, çımê dezaêna ma.
Neweşêna pêrsanêna ma
Bê dute u bê fırrêna ma
Cori zanêna sersevetê xu kamo?

Xapıkê sari vılê ma derê
Vatêna xu ser, sarê ma çarneno
Qomê ma Zazay rozê xora persnêkeno;
Sersevetê na halê ma kamo?

Koti yo, welatê xora ben´me
Dügelu pêrune de eşti me
Her suka dügele de ağmey me
Seke pers xora nêken´me,
sersevetê xu kamo?

Ha khuncık, na khuncık der´me
Caanê tıng u tari der´me
Mebo ke roza roşte bivênime
Sersevetê na halê ma kamo?

Welatê ma esto, bê dügeley me
Şermanê xo nime, bınê destu derime
Serbestênrê raurjime, kolêni düri berjime
Cori tu sau kerd ke sersevetê xu kamo?

Têsanê texşirê welatê xuy´me
Kutime ra zunê xu viri, ma hayrê cı nime
Çıko çiyê piyê xora dür mendi me
Ça nêzana sersevetê xu kamo?

Kasbiyane qederê ma mebo
Şêrmanêna sari rê endi beso
Qeyret bıkerime, gundê ma ki bêro
Ma ke wast, se ke na çerx mevuriyo!

❖❖❖

www.arsivakurdi.org

TENÊ VAÊ WELATİ

K. Xamırpêt

Xeribiyede her çiyê welati şirino, heni şirino ke tı vana hemgêno. Eke mıletê ma ita çıqa tengasiye onte; To dike amay têlewe, ax axa welati, sura welati, tew qe mevaje, waxtoke ma tijiya perojide bınê dara muriyede kewtê ra, o hewn çıqa weşbi. Ma vereusari; mendike, qime, kengeri, sungi, marşıngi, eke nê vati, isan xora vêreno. Çımanê xo cêno, şono welatra cêreno hona êno ita.

Rojêke welatte ma onti, mêrê sarê dışmenê made. Ma ê kerdi xo vira. Feqiriye, tengasiye, her çira mehrum. Ne rae, ne derman ax o zımıstano gıran. Serd u seqamê zımıstani zê balaşawat bi. Bêçikê ma kerdê huşk u hol zê cemedi.İsan nêşkiyênê cıxare bıpişo. Lastıkê tırabzoni nınga made biyênê tezeko huşko hol, puçiki zeleqiyênê lastıkara. Waxtoke şodır ma uştênê ra, vare verê çêberi kerdo pırr. Ebe huyo darên taltê vare bırnênê, dotê çêberide eştênê pêser zê lode. Payjo darê axwe eştê hemê xo ser, şiyênê hini axwe biyame. Çırtıka hini cemed gureto, cêniya ebe huyo asnên dênêpıro şıkıtênê, payjoki helbê asnêni şanıtênê ver kerdê pırr. Ebe nê helbanê axwe vare çokra bırnênê hatani verê çêberi. Amênê zere ke domani verê soba tezekide amê pêser xo kenê germın. Zerê oda biyo pırrê düye soba, puko soba danapırro nêoncena. Ebe no hal, vırênde kavıranê wezaa, payjoki malê pereoji vırdênê ra. Honake mal u wezayi nêvırdê ra, gereke vırênde, şepe bêro vıraştene. Hona şime lode , ebe tawıg ya ki ebe samaxêr vaş biyame...

Juyêde bin kurmeqesa;

- Nênê bıra to [illegible] kerd derg to ez merexdar kerda. Şıma çıqa qesêkenê, mı benê welatte [illegible]danê ebe xo ki itarê. Kamax qe nêşono isani vira. "Xwezıka na bêur.a Almanya çinêbiyênê, ma ki qe miyamênê ita, ne ki na xeribiyê biontênê".

O bin vano;

- Qeydo ke ma ita gurime, dewede ki heni bıxebetiyênê o waxt qe luzım nêkerdê ke ma bêrime na mêrata Almanya, ma heni niyo? Ma uja hirê-çar aşmi xebetiyênê, heyşt aşmi ki meredinê ra. Qebat made bi. Ewro ki wertê nê gawurade fatasiyaime mendime.

Juyê de bin;

- Wa xwezika welatê made ki, zê itayi fabirqê bibiyênê nêweşxane, televizon zonê made mektebi bibiyênê, çı karê ma na mêratede bi. Çı karê ma welato xeribde bi. Dewleta tırkana bê imanê, qe marê çiyê nêkerd ke. Ma isan saynêkerdime ke. Hawta u çar seriyo ke, wanê "şima ki birayê maê, ma birayê jubini" me, zaf herê ginaymepıro. Keyke kurda da dewleta tırkaro, na koletêni kerde eşkera teze ere xo haşar bime.

A bine vana;

- Waxtoke ez ita merda mı berê dewe, serê torcê çeqeride wedarê. kemeranê mezela mı ki, torco sıpêra biyarê. Kêlikede ki sero bınusnê vajê "Xeriba Welati" Qaytê ez ewro esta meyşte çina. Na wesêta mı domanê mınêke ita niyê dinara ki vajê, ê bini huinê...

A sere ez şiya welat izne;

- Lajê mı zazaki nêzanıtênê, şono teber êno berbeno mı ra qarino. Êro babawo sebiyo torê, şo lewê domanade kaybike o ki vano: "Papi ich wil zurück nach Almanya, dieses cocuklar alles doof". Tı nıvana ke zonê ma nêzaneno, domanê dewe tırki ki zanê, zazaki ki zanê, ê ma hurdiminera ki mehrumo. Êz nê kata beri. Êz şiya lewê domana mı cıra va, ero şima qey nê laikde kaynêkenê namusuzênê? Domana va nênê apo lajê to kakazo nêzo o senê zono fekê xode pılneno. Mı vake ero lajê mı almanki qesêkeno, şima fam nêkenê coka. Domani vanê hewu; "ma zonê ma qey nêzano.."

Êz goş nan dina ser, şono weşê dina haybıro qesêkenê.

-O bin vano;

Êz par nê pêrar ebe texsiye Almanya ra vejiya roja ponci saate des u didêyê şewede reste verê çeberi. Êraba onte verê çêberi êma uşti ra amay ma vıranê fişte jubini ra tenê berbayme. Mı ra vake tı biya xêx ebe na şewe kuna re raya, her ca eskero polosê tı se ama. Ma ereba kerde tal şime zere tenê qesêkerd kewtime ra. Şodır maa mı rew uşta ra şiya lewê ereba ke, çı şoro gayê ciranê ma ebe qoça kewto re texsiye haybıro danopıro, ne cami vırdê ne çêberi. Venga mıda se mı texsiye diye qudimê mı şikiya. Tenê nata-bota qariya, cirani amay mı vake wa ziyanê mı bıdo ebe mı huiyai. Êzı ki qariya şanıt raya qereqoli. Êndê tobe kerd ke şori dewe, nafa ki here ebe çutma texsiyerodo...

Juyêde bin;

- Êro bıra mı tora nêva peranê xo merze panqa tırka. Çımke nıka Kurdıstande şer esto. Hukmatê tırka dışmenê mawo, koti va biyaro re ma ra nêvırdano. Tı naye nêzanena, goniya ma buro mırd nêbeno. Peranê xo bonce biya ita, çıqa ke fayız şenikbo ki, ita meterse. Êma ki itarê. İtimadê

dewleta tırki çino, mêrka dewê ma kerdê tal, mezrê ma kertdê tal, ma nêşkime şime izine, tı se peranê xo erzena panqa dina. Gawır dina ra saxlemo...

Vengê de bin;

- Mı çına derezayê xo par lajê xorê nişan kerde, tey arde ita veyve kerd hiris hazar marq mesref kerd. Nêm sere nêont hefto ke vêrd ra, hurdmêna şiyê qonsolosê tırka dava kerda ra ke ma jubin ra beme ciya. Mı tawa çiyê fam nêkerd xortê nê waxti isan şaş maneno. Lajê mı ra vano to mı ra perskerd waxto ke arde; laj cêreno re pi nae vano. Senê dewro bıra. Ezı ki heni zewejiya hawo bi hiris u ponc seri, ma qey heni nêbime...

Juyo hêrsın;

- Fabirqade mıno ju tırki dapêro, mı ra vano; "Şıma eskera kişenê, polosa kişenê, malıma kişenê komutana kişenê...isan esker kişeno no senê imano"?

Eke heni va xule mı fekê xo kerd ra, cırê nay pêser, " nê ero esker dewa vêşneno, dewıja kişeno, çêa vêşneno, bıra vêşneno ruşneno surgın xortanê ma kişeno esas bê dın u bê iman hem şımayê, hemı ki eskerê şımawo..." Ere cı kerde sure, tırkanê bina vengê xo nêvet, zanê ke ez heqsız niya...

- Sindorê dewleta tırkade bê namusa ma şelenayme, ha no vêrgi, ha vize şıma çı ardo, ereba şımade çı esto, çand seriyo tı qeyi niyama izine, ez tora vaji, dewleta tırka bınera hatani cor pêroyê xo dızdê. Bekçi ra hatani Demireli...

- Yowo bıra na na qesa mı merzê pê goşê xo; Qe ju dügel, qe ju qewmê ejnebiya ê tırka ki tey, nêbenê bırayê ma. Her kes qomê xo cênê. Verê çand sera mı "Çeşme" de ju vila guret bi, nıka na dı seriyo çıqa şon ne cami vırdê, ne çêberi vırdê, dıwara ra nuste nusno, xeber qese. Ez heni zan ke endê tırkiya ki marê nêbena dost, nêbena urt. Ma çıqa dina ra rındêri ki zonê dina qesê bıkeme. Na mesela rojê vejina, çımke her çi endê biyo eşkera. Bê daye ki nufusanê made koti amayme dinya kıvşo. Bêrê mekerê onci ma verê xo welat çarnime. Qe cayêra marê xêr nino. Meşte tırki ki cênê zê yahudiyanê Almanya ma sare bırnenê...

- Ma vake televizonê kurda vejiyo Med-TV ez niyadan ke, qe zonê ma tede nêvejino. Heftê dı heftêde rê. Ma qey her roj ke vejiyo sebeno. Hatani zonê tırki gıraniyê danê cı, wa hurêndiya dêde zazaki çıqa ke ca bıdê cı ma pêro sa beme. Êyê ke nêzanenê ki, nê proxramade musenê. Ju ki, televizonde dewa, koa çemanê Dêrsım sero pêro, kılamanê kurmanci kenê derg, wa tenê ki nê koa sero zazaki lawuka ki berzê cı, wa vajo ma sebeno?

www.arsivakurd.org

- Ez teqawutê xo sero hatani nika menda, hona panc-şeş aşmi mendê ayera têpiya şon dewe, ê bini huini...de berze bavê mı berze, her ca kurşo: Dolimêna sond weno vano; La lawo ez şuwanetêni kı bıkeri xulayi şon dewe... qe mebo kı ju manga u des bıza cên mıno kokımerê besê...

- Teze elewitêni, ewro ra têpiya teze dewede çê cemi vırazime? Ma haniyo hukmati dewa şımade kı vıraşto. Eke dewlete vıraşto tı gere mejbur şorê? Qey mı cıra vato vırazê bıra? Kami perê dewlete ra guretê, wa şorê çê cemi vırazê tede resmê mistê kori kı dardekerê... Eke dewe bıwazo ma ebe destê xo vırazeme ıtıqatê xo kı ebe zonê xo vırazeme... teze tırki. Vırênde kı piranê ma zazaki duê wendênê venga heqi dênê... ano çı tırkiyo. Ma tı camiyerê vana çı? ê suni şonê camiye, ma kı şome çê cemi, çetıniya naye çıka. Çê cemde resmê heziretê eli dardekena ya? Nê nê bıra islamtêniya ereba kı endê marê besa. Eke ma Islam bime kı, islamtêniya xo keme, ne islamtêniya tırka ne kı ê ereba, a vêrde ra şiye. Verê Islamtêni dinê zerdüşi bi o pêrinera rındêr bi. Ma kı vırênde dinê zerdüşti qebul kerdo...Coka tenê nika vanê elewitêni Islamtêni niya, tono ke na raştebo. Mordemo ke şertanê isalamtêni mıyaro ca gorê mı Islam nıyo. Made, nımaj, hec, camiye kı çına hatani nika eşeda xo kı tersa ra arda, êê na senê islamtêniya... cavırde lo...

- Almani rojê nê rojê rna erzenê teber, ya kı zê yahudiya ma sare bırnenê naye xo vıra mekerê,

- Tırki hona almana ra xedarê, mıletê mawo ke dewi kerdê tal surginê ujaya biyê, çadıranê dına vêşnenê, dukananê dına vêşnenê. Memurtêni endê nêdanê cı, eskerde endê nêkenê qomutan, kar nêdanê cı. Eyni zê almana ına kı eke yahudi qırkerdi eyni vırênde niya dest eştbi cı. Şiyo şıma vıra. Ewro kı tawa almanyada karo rınd danê ma, tawa karo rehet danê ma nê; onci danê mıletê xo, raştiya. Ma tırkiyade kı eyniyo şıma nae nêzanenê. Mıletê ma gere endê haşarbo. No hewno mıxenetra urzo. Xort u ciwananê ma goniya xo da, gere ma wayır bivejime.

Pêro heni amê xezeb ke, kes dore nêdano jubini. Eziki cayê xode heni menda...

İstasyon de

Ez durağe Otobus de bio
mı pitêne,
otobus ame nisto cı.
Vırniya mı de ju çeneke alaqadarê alvozê xo bie
mı taba nêkerdêne, pıro sêkerdene.
Qırtıka xo çêneke darde we, dêe dêe mıro şêkerd,
alvozê xu aê ro sêkerd.

Ez nıştu otobus,
recefiyais ez gureto
o waxt qe taba nêame mı viri.
Amu wuar, şio çê
mı xo-xo de burcal kerd:
Tekbiayne rê çio diyağ çino,
seke qeso de gıran i binu ra nêmusa!

Kes nêvano ke
o rıê çeneke ra bio xêğ.
Sodır sa, xo virra keno çio nianen
waxt vêreno ra
tici sona ko ra
her çi beno gıran.

Radio yakerdao
to şênê xu kena ya
hên vêrena ra,
vırnia ayney de yena sona
riyê çiê thali ra.

Uca ra têpia yeno to vir ke
a rindeka ke ğeyalê to de
zaf dür ya.
To nisena ro aê pina, pina...
telefon yeno, a nêna.
Torê vana:
her waxt bêhuyais gıran gıran
qazeta bıwane
visky bısıme ke serra 96'e serro,
na feqırêna waxtê ma de.

Pilka xelcina keno quca xo
Roo ke riyê sewda ra bırreno
lawıku vano...!

"Kistene çina" çio muhimo
a gereke meberbıro.
Kês nêano aqılê xo ke onca khokımine
yena.
Sande ke teyna menda bena xêğ.

Pere Sodir

PİR

Özgürlük Barış ve demokrasi için elele!...
Yıl: 1 Sayı: 4
Aralık 1995
Üç Ayda Bir Yayınlanır
Fiatı: 100.000.TL (KDV Dahil)

Alevilerin Sorunlarının Tartışıldığı Demokratik Kürsü

Mum Sönmedi
TOBB'un Raporu Üzerine İ. Beşikçi
İşimiz Aynamızdır!
Seçimler Üzerine
Sey Rıza'nın Torunu Anlatıyor
T.C. Devleti'nin DERSİM'e Getirdiği Felaketler

Adresê Waştene /İsteme Adresleri:
Pir Dergisi
Postfach 21 07 12
47029 Duisburg
Almanya
Litos yolu
2.Matbaacılar Sitesi
B-Blok ZB-24
TR-Topkapı/İstanbul

www.arsivakurdi.org

ZAZAKİ (KIRMANCKİ), KIRDASKİ U FARSKİ RÊ QIYASÊ DE KILM

Asmeno Bêwayir

No nuste de Zonanê Kırmancki (Dımılki, Zazaki, Zone Ma), Kırdaski (Kurmancî, Kuzey-Kürtçesi) u Farski (Zäbâne Fârsî) rê hete gramer (raazoni) u qesey ra taê misali yenê daene. Misalê ke isan şikino bıdero deyraê, coka cor de qıyasê de kılm nuşino. Çıke serva no kari na pêseroke (perlode) nêresena, xorê bena kıtavê. Na rivat ra ita qayte i qesu benê, iyê ke en zaf vajinê. Xeyle qeseykerdoğê Zone Ma zanenê ke, Kırmancki (Zazaki), Kırdaski u Farski zuvini ra nejdiyê, uncia ki eve ni hire zonu ra qesey kerdis u fam kerdis nêbeno; no isbato de en çipo ke, fekê zuvini nêbenê. Na het ra İlme Zoni ra vajino, ni Zonê İrankiyê (Eve dewleta İrani ra têwerte mebo), yi grube İrankiye Şiwariyê (ğerbi). Goranki, Paşto (Afqanki), Lurki, Beluçki, Osetki uib. ki zovina Zonê İrankiyê. Goranki u Zazaki (Dımılki) hin zanino ke, jü penci (koke) raê (Qayt ke kıtavanê *Oskar Mann, T.L.Todd, V.Minorsky uib.*).

Name i ilmi ke Tarıx, Edebiyat u Zonanê İranki sero dos keno, gurino, cıra İranistik vanê. İranistik qevul keno ke Zazaki xo sero jü zono, yanê "lehçê" niyo. İlmo ke Zonanê Tırku (Tırkiye Tırkiya, Tırkmenki, Uygurki, Kırgızki uib.) sero gurino, cıra vajino Türkoloji.
Têlewe ardisê ni hire zonu de mordem eve xo bıvino têpiay u ferqi koti estê.
Eve ney ra wastena mı awa ke, vateni idda de nêmanê, çıke Zone Ma hêfo ke hona taê cau de yeno inkar u tomete kerdene. Hama raştiye nawa ke, kesê ke vato, "no xora gore jü zon nêbeno!", hona nêşikiyo ney isbat kero. Mı hona isbato nianên nêdiyo.
Wendoğu rê bêro cı musnaene, ni hiremêna çıra zonê, şivê züvini niyê. Heto bin ra ki iyê ke zonanê binu nêzanê, taê çiyu musenê. Taê qesê grameri mı vıraşti, hama zafêteni mı kıtave *C.M. Jacobson, Rastnustena Zonê Ma* 'ra u seminerê ke Zone Ma sero diyay, uza ra gureti. Bıra Mikail u waa Merivane xeyle berxudar bê; emege dine serva Zazaki zafo.

- **Kırmancki** de gıraniye feke (şive) Pulemuriye (Dêsımo Wertên) rê diya, taê cau de zovina feki ki werte parentezu ( ) de nusnê.
- Misalê **Kırdaski** de gıraniye feke Cizre-Botani dera. Kırdaski jêderi na feki de nuşino.
  Vengvetise *'û'* derg, ye *'u'* kılmo. Zovina herfi Zone Ma ra nejdi vajinê.
- Misalê ke **Farski** de dinê; Zone Edebiyatiyê (Farskiyo berzo). İyê ke parentezu de ya ki nustanê *italiku* derê, eve feke qomi nuşiyê. Çıke Farskiyo berz u qesey kerdena mıleti (feke qomi) gegane zuvini nêcênê.
  Farski belka çar hazar serriyo ke pelgu de pê cêrino. İstilae İslami ra têpia Farski eve herfanê Aravi nuşino, hama naza seveta famkerdişi eve herfanê Latini, qeyde Zone Ma ra nejdi amo nustene. Coka vengvetise (telafuz) taê herfu sero gereke vejiyo werte ke, hala ni çıtur vajinê:

www.navaran.org

ä: 'a'o kılm, mavêne 'a' u 'e' ye Zone Ma (Kırmancki) dero, tenêna 'a' ra bariyo.

â: 'a'o derg, mavêne 'a' u 'o' dero, tenêna 'a' ra qolındo. No 'â' feke qomi de gega ne çarino ra ve 'û'. Mesela: *män mîrävâm be xa̲nê* (ez son çê) nunenê. Qesey kerdene de vanê: *mîräm xû̲nê*.

e: kılm vajino, jê 'e' ke Zone Ma de vajino, cıra tenêna bariyo

ê: jê 'ê'ye *çê* de vajino

î: 'i'o derg jê *resmî*

û: 'u'yo derg jê şuu̲r (Aravki)

o: 'o'o kılm

Qıyasê masdaru (parentezu de pence aze waxte nıkaêniyo[1]):

Mesela: kerdene: *masdar;* kerd-: *aze waxte ravêrdo;* k-(en)-: *pence waxte nıkaêni;* ker- : *pence aze moduse „wastene" (sübjontif)*

Kırmancki (Zazaki)	*Kırdaski (Kurmancî)*	*Farski (Å y\Ÿ ²\^{)*
rakerdene (k- ra)	vekırın (ve -k-)	bâz kärdän (bâz -kon-)
ardene (a-)	anin (tin-)	âvärdän (-âvär-, -âr-)
wendene (wan-)	xwandın (-xwin-)	xândän, *xûndän* (-xân-, *-xûn-*)
qesey kerdene (qesey k-)	qıse/dang kırın (qıse -k-)	härf zädän (härf -zän-)
vatene (va-)	gotın (-bêj-, -bê-)	goftän (-gû-, *-g-*)
şiyene (so-, şo-, şı-)	çûn (-ç-, ter-)	räftän (-räv-, *-r-*)
amaene (ye-, ê-)	hatın (tê-)	âmädän (-â-)
dıtene (dos-, doş)	dotın (-doş-)	dûşîdän (-dûş-)
listene (lês-, lıs-)	'alastın, dalıstın (-alês-, da -lês-)	lîsîdän (-lîs-)
roniştene (nis- ro)	rûnın (rû -n-)	neşestän (-neşîn-, *-şîn-*)
werdene (w-)	xwarın (-xw-)	xordän (-xor-)

Qeydê vırastise Waxte Nıkaêni:

mastar: diyene (vin-, vên-)	***ditın (-bin-)***	***dîdän (-bîn-)***
Pence waxte nıkaêni ra dıme u kesnisani (şahıs soneki) ra avê nisane waxte nıkaêni (şimdiki zaman belirtisi) ***-en-*** yeno mavên: (taê cau de vurino, jê *an, in, on, un, ün)*	Pence waxte nıkay ra avê vernisane waxte nıkaêni ***dı-*** yeno, penci ra dıme kesnisan:	Pence waxte nıkay ra avê vernisane waxte nıkaêni ***mî-*** yeno, penci ra dıme kesnisan:

[1] *Şimdiki zaman gövdesinin kökeni*

www.elsivaki.org

ez vin*enu* (vinon, vênen*a*)	ez *dı*bın*ım*	män *mî*bînä*m*
tı (tu) vinen*a*	tu dıbın*i*	to mîbînî
o (u) vinen*o*	ew dıbın*e*	û (ân, *ûn)* mîbînä*d* (mîbîn*e*)
a vinen*a*	-	-
ma vinen*ime* (vineme)	em dıbın*ın*	mâ mîbînî*m*
sıma (şıma) vinen*ê*	hun (hon) dıbın*ın*	şomâ mîbînî*d* (mîbînî*n*)
i (ê) vinen*ê*	ew (ewan) dıbın*ın*	îşân/ânhâ mîbînä*nd* (mîbînä*n*)

Aseno ke, Waxto Nıkaên de, Zazaki de jü vernisan nê, jü mavênnisan (-en-) esto u ferqe nêr u maykeki ki esto. Kesnisanê (şahıs soneki) Zakakiyê ke, yê Kırdaksi ra pêro zovinarê. Farski u Kırdaski naza de zuvini ra tenêna nejdiyê. Keshurendi (şahıs zamiri) u kesnisanê 1. u 2. xeyle de (1. ve 2. çoğul şahıs) Zazaki u Farski benê nejdiyê zuvini *(ma, şıma, şomâ).* Lazımo ke ita de çiyê bêro vatene, ni keshurendi Zazaki de, hale obliki de (oblik hal) ki nêvurinê:

	Zazaki (Kırmancki)	***Kırdaski***	***Farski***
halo rast	ma ameyme (ameym, ameyi) sıma amey (şıma ameyi)	em hatın hun (hon) hatın	mâ âmädîm şomâ âmädîd (âmädîn)
halo oblik	çê ma (keyê ma) çê sıma (keyê şıma)	mala me mala we (wa)	xânêye mâ (xûnêyemûn) xânêye şomâ (xûnêyetûn)

Nêbiyais (olumsuzluk, negasyon)**:**

(mavên)nisane waxte nıkaêni ***-en-*** nêdarino we, *nê-* sanino pê: ez ***nê***vin***enu*** (nêvinen*a*)	vernisane waxte nıkaêni ***dı-*** darino we, ***na-*** yeno hurendia cı: ez ***na***bın*ım*	vernisane waxte nıkay ***mî-*** nêdarino we, ***ne-*** sanino pê: män ***nemî***bînä*m*

Amori:

	Zazaki	***Kırdaski***	***Farski***
1	zu, jü (jew, yew)	yek	yek (ye)
2	dıde, dı	dudu, du	do
3	hire (hirê)	sısê, sê	sê
4	çar (çor, çehar)	çar	çähâr (çâr)
5	phonc (panc)	pênc	pänc
6	ses (şeş)	şeş	şäş (şîş)
7	hawt (hot, 'hewt)	heft	häft
8	heşt (hêşt)	heşt	häşt
9	new	neh	noh
10	des	deh	däh
11	des u zu (jewendês)	yanzdeh	yâzdäh
12	des u dıde (dıwês)	dıwanzdeh	dävâzdäh
13	des u hire (hirês)	sêzdeh	sîzdäh
14	des u çar (çarês)	çardeh	çähârdäh (çârdäh)
15	des u phonc (pancês)	panzdeh	pânzdäh (pûnzdäh)

www.arsivakurdi.org

16	des u ses (şiyês)	şanzdeh	şânzdäh (şûnzdäh)
17	des u hawt (hewtês)	hıvdeh	hefdäh (hevdäh)
18	des u heşt (heştês)	hıjdeh	hecdäh (hejdäh)
19	des u new (newês)	nozdeh	nûzdäh
20	vişt (vist)	bist	bîst
21	vişt u zu (vist u yew)	bist û yek	bîst o yek
30	hırıs	si (sih)	sî
40	çewres	çel (çıl)	çehel (çel)
50	phoncas	pêncê (penci)	päncâh (päncûh)
60	seşti (şeşti)	şest (şeşt)	şäst
70	hawtaê (hotaê)	heftê	häftâd
80	heştaê	heştê	häştâd
90	newaê	nod	näväd
100	se (sed)	sed	säd
200	dısey	du sed	däwîst
300	hiresey	sê sed	sîsäd
1000	hazar	hezar	häzâr

Taê qesey: (*n: nêr; m: maykek*)

Zazaki (Kırmancki)	***Kırdaski***	***Farski***
çım (çısm, çışm) *n*	çav *n*	çeşm
gos (goş) *n*	guh *n*	gûş
buri *n*	bırû *n*	äbrû
boji (bazu), qol *n*	mıl, bask, pil	bâzû
dızd *n*	dız *n*	dozd
zerd	zer	zärd
şia, sia	reş	sîyâh
adır *n*	agır *n*	âtäş
game *m*	gav *m*	gâm
name *n*	nav *n*	nâm, esm
sewe (şewe) *m*	şev (şav) *m*	şäb
genım *n*	genım *n*	gändom
pırd *n*	pır *n*	pol
dewe *m*	gund *n*	rûstâ, dê
hewr *n*	ewr, hewr *n*	äbr
heya, ya, êê	erê, herê, belê	ârê, bälê
nê	na	näh

Zazaki u Kırdaski de ke ferqe nêr/maykek esto, Farski de no çino. Soranki de no ferq dariyo we. Kırdaksi de ferqe nêr/maykek teyna eve izafe ya ki halo oblik de aseno, hama qesanê Zazaki de maykeki nia asenê:

www.arsivakurdi.org

peye qesey eve *-e*, ya ki *-i* qedino u gıraniya vengvetişi (vurgu) pey de niya; mesela: *uşire, çêneke, bıze, gêrmi, tiji.*
Taê qesê maykeki estê ke qeyde de çip niyê (istisnaê). Ni eve "a" qedinê, zê: *balişna, manga, dina*

Farski de teyna halo rast esto, Kırdaski u Zazaki de xora hire hali estê: *1. halo rast, 2. halo oblik, 3. hale vengdaişi*

Keshurendiyê hale obliki (yê Farski kesnisanê feke qomiyê):

Zazaki		*Kırdaski*		*Farski (feke qomi)*	
mı*(n)**	ma	mın	me	-äm	-emân, -emûn
to	sıma (şıma)	te	we	-ät, -et	-etân, -etûn
dey, ey, cı	dine, ine (inan)	wi	wan	-äş, -eş	-eşân, -eşûn
daê, aê, cı		wê		-	

* no '*n*' Zazaki de biyo vindi u ni hali de vejinê: *Na vıstüriya mına,* ya ki: *alvaze mıno khan.*

Hale vengdaişi:

Kırmancki (Zazaki)	*Kırdaski*
ero Heso !	lo Heso !
erê çênê !	lê keçıkê !
alvazenê ! (embazêno !)	hevalno !

Jüna hal esto ke Zazaki u Kırdaski de piarê, no hale **ergatifi** yo. Yanê waxto ravêrdo de (geçmiş zaman), waxtqesanê tranzıtifu de (geçişli fiilerde) keshurendi vurinê (çiye qesa (özne) u nesne). No halo eregatif taê zovina Zonanê İranki u Kafkaski de (Gürcüki uib.) ki esto.

Halo rast u halo oblik: (Farski de çino)

Zazaki (Dımılki)	*Kırdaski*	*Farski*
ez ciniye vinon	ez jın dıbınım	män zän mîbînäm
ez a ciniye vinon	ez ew jinê dıbınım	män ân zän râ mîbînäm (män ûn zänû mîbînäm)
mı ciniyê diye	mın jınek dit (di)	män zänî dîdäm
ez to vinon	ez te dıbınım	to râ mîbînäm (mîbînämät)
mı tı diya	mın tu diti	män to râ dîdäm (dîdämät)

Seveta famkedişi, Tırki de nia gereke bêro raçarnaene: *sen benden taraf görüldün.*

Tayinê sıfati:

çêneka rındeke (keyneka rındekı)	keçıka xweşık	doxtäre qäşäng
lazeko rındek (lajeko rındek)	lawê/kurrê xweşık	pesäre qäşäng
waê nêweşi (wayê nêweşi)	xwengên nexweş	xâhärhâye nâxoş (märîz)

www.arsivakurdi.org

caê de xıravın (cayê do xırabın)	ciheki xırab	câyî xärâb
bırae tuyo qız	bırayê teyê pıçûk	bärâdäre kûçeke to

Tayvetiya Zazaki (Zazaca'nın özelliği): Jü izafe **'de'** esto. Hatta şivanê cêru de (Sewreg, Çermik) serva nêr, maykek u formo xeyle (do, da, dê) izafê esto.

Verhurendi u peyhurendi: (ön- ve sontakılar)

... de(r) *ez çê deru*	lı..., dı ...de (da) *ez lı mal ım*	där.., tû... *där xânêyäm (tû xûnêäm)*
... ra *Dêsımi ra*	jı ... *jı Dêrsımê*	äz ... *äz Dîrsem*
... rê / ve... *cırê pere don/danu ve cı*	jı ... ra (re), ...ra *jêra pere dıdım*	be ... *be û pûl mîdäham (pûl mîdämeş)*
hata ...	heta ...	tâ ...

hama:

tora von	te ra dıbêm (jı te ra dıbêjım)	to râ mîgäm (feke qom)

Hurendia musnaişi: (İşaret Zamiri)

	Zazaki (Kırmancki)	*Kırdaski*	*Farski*
halo rast	no (ın) na (ına) ni (ını)	ev " "	în " înhâ
halo oblik	ney naê nine	vi vê van	- - -

Tayvetiya Zazaki awa ke, seveta pêro halanê grameri hurendia musnaişi esta, Kırdaski u Farski de taê halu de musnaişi dariyê we.

Moduse 'Wastene': (Sübjontif)

kerdene (ker-)	kırın (k-)	kärdän (kon-)
ez ke bıkerine (bıkera) tı ke bıkerê o/a ke bıkero	ez ko (ku) bıkım tu ko bıki ew ko bıke	män ke bokonäm to ke bokonî û ke bokonäd (bokone)
şime (şim) ! şêrime ?	herın ! em herın ?	berävîm (berîm) ! berävîm (berîm) ?

Tayvetiya Zazaki no hal de awa ke, taê waxtqesu (fiil) de jü pence (koka) 'Wastene' esto. Kırdaski u Farski de no modus eve pence waxte nıkaêni vırajino.

Qediya.

www.arsivekurdi.org

XOJİVÊ SARİ VO-II

Hasan Dewran

1.
Vanê,
hetê saride
cızıkê ju mulecıke berbiyo,
sıt kerkele dano;
sari xav u qacaxê ho kerdê pır,
serde şiyo, nıka derura
jê laşêrê usari zıngeno.

2.
Vanê,
xojivê sari vo ke
ju kerga ho rozede
hazar haku kena,
ju mêsa ho rozede
koê hemgeni dana.

Taê ki vanê ke,
hetê saride ju kerge esta,
haku pêro a kena,
ju mêse esta
hemgen pêro a dana.

3.
Vanê,
sar zonê cıncılıku mıso,
venga cı dano, ano pêser;
beno çola zernu,
eve zernura barkeno, ano çê.
Xojivê sari vo.

4.
Vanê,
Baxçê saride dari estê,
herroz nê ke pelgunê ho,
nê ke rengunê ho,
qasve yimisê ho vurnenê.

5.
Vanê,
temuzê sari wesa wes,
eve qeydo kıvar bêhedıle cızenê,
cırê qe hewn çino;
sarirê sew u soder
jê dawıl u zurna,
jê kemane u vilike cınenê,
sarirê herroz esq u çêfo,
herroz veyveo.

6.
Vanê,
hetê saride sonde
ciyêastari yenê pêser,
nisenê gılê dar u bırira,
jê asm u jê roji vêsenê, sewle danê,
sewa tariya zılemote
jê tijiya peroji kenê've roşti.

www.arsivakurdi.org

7.
Vanê,
welatê saride sarirê
jê sungu, quvarıku
cırê bınê hardira
saray u suki vejinê,
cêr vejinê, cor resenê çêraqê asmeni.
Baxçede mirçıkê pertê çinkın:
eve hazar qeyde wanenê.
Qonağude xali u kılimi rafiştayiyê,
sero roniştayiyê, lıngu erzenê pêser,
qewa sımenê, çêfê hode nıadanê.
Vanê hetê inede
kes kar u gurê ho çetın nas nêkeno,
izrav u sıtam nêzoneno,
candejiye cırê çina.
Xojivê sari vo.

8.
Vanê,
welatê saride keso xêğ çino,
pêro çımêroştiyê, baqılıyê,
qendera herê ho, goligê ho,
senê mektev, wanenê,
benê wayirê aqıl u ilfami,
diplomê ho cênê,
eve esq u çêf yenê çê.

9.
Vanê,
xojivê sari vo ke,
Haq reyê ride huyiyo;
cırê corde dermanra rame vorena,
derd u khulê sari dana arê,
sanena ho ver, tey bena,
zerrê sari beno pak u kulêlık,
beno cansenık.

Vanê,
coka zerrê sari her waxt raoreşiyao.

10.
Vanê,
hetê saride ju germıke esta,
qulo khokım ke wast, seno kuno cı,
tede beno wes u war,
beno tern u cênc, vêjino tever.
Xojivê sari vo!

(...)

17.
Vanê,
hetê made neweşiye quli qırrkena
cırê derman nino diyayêne.
Vanê
hetê saride her neweşiyerê,
her dejirê
derman esto.
Taê ki vanê,
hetê saride taê dermani dos kerdê,
hona cırê nêweşiye pêda nêbiya.

(...)

www.arsivakurdi.org

Lazê mı Hesen Tija na Welati vi![1]

Selim Zel

-Sıma key amey Ostonmol. Hesen domenena xode çutır vi. Çê de mavene sıma çutır vi?

Ma vişt serri ra avê dewa dê Dersım ra ameyime Ostonbol. Hesenê mı domenêna xo de zof baqıl vi. Hewalunê xo ra, domanunê ciranu ra zof haskerdêne. Mı eve neçarên, bêkesên da wendene, kerd pil. Dewlete berd lazê mı kıst. Qulê xo ra, insanê xo ra zaf haskerdêne, vatêna ma gosdêne. Kınci sari daypıra, non sar da cı kerd pil. Çutır ke bi Maylim, dewlete biye qeda kute çêverê ma, guret pê verda ra, guret pê verda ra. Tayinê xo vejiya Ağrı, nêverda uza ret bıkero.

Uza pêguret berd kerd zere, piyê xo şi guret ard Ostonbol. Mı kıstena Heseni hata nıka qewıl nêkerda. O serê cigera mı dero. Khulo, zerê mı dero. Raye ra son, çêver cınino, van nıka belka Hesen yeno. Ha nıka raye de raste mı beno, ha caê. Cıla dey hona germına. Kıncê dey asqi de hona jê vırên dardekerdiyê. Tıraş taxımıyê dey hona top nêkerdê. Destê mı nêcenê, destê keş qe nêcenê. Hesen çıla çeyi vi. Roşta çımê mı vi...

-Waxto ke bi vind, sıma se kerd?

Çutır mı xevere qurete ke, Hesen gureto zere, mı zona ke kenê vindi. Mı hewnê xo di vi. Heştê, des roji feteliayme, mı zona ke Hesen kısto.

Kotime ra ey dıme, şime vali, şime savcı, şime meclis, ma pers kerd, endi ma teseliya xo gurêt vi. Zerê mı de çiyê vışay vi. Mırê halê biyo, nêzonan çıko. Şine lewê vali ke lazê xo cı ra pers kerine, polisi ju kutik verda mı, her cayê mı bi vi mos-mor. Ezi ki guretu berdu kerdune zere. Ez ke şine lewê vali, mıra pers kerd, vake "tı çıra ama?". Mı vake, "amune lazê xo rê perskon. Namê laze mı Hesen Ocak´o, vaze o kotiyo? Ma ra çaê nêvana? Uzara ju polis ;xıl bi vake, "ma gureto pê, nao emniyet dero" pêguretêna dêy qewıl kerde. Peyniye

[1] *Not: Na reportaj qezeta Roj ra ame guretene. (Sayı. 19, 14 Ekim 1995) Polesê Tırku Hesen Ocak remna, berd kerd vind, xêyle waxt ra têpia meyit mezelu de di. Na roprtaj de Maa Heseni mesela kiştêna dêy sero qesey kena.*

www.arsivakurdi.org

de ki inkar-cavar bi. Vake ma çiyo de nianên nêvato.

-Kam sıma ra vake sêrê Adli Tıp?

Rozê hestexanê Bakırkoyie ra marê telefon kerd ra, vake "ita cendegê esto, bêrê niaderê". Ma şime cendegê di ke, yê Heseni niyo. Mordemê uza bi vake, "sıma nia nêvinenê, şêrê dosya Adli Tıpi de niaderê, uza fotrafê her keş estê, eke bivinê uza vinenê". Ma tekıt şime Adli Tıp, dosyau de niada, uza ju dosyêna vete arde. Mı çutıri ke destê xo kerd zerê zarfe vet, ax-rê leminê, eke Heseno!..

-Sıma ney ra têpia sekerd? Mezela Heseni çutır diye?

Şime lewê Mudurê Mezalu, mara va ke:, ma berdo felan numro de dardo we. Ma gazenteci, İHD ra dost bi lewê made, şime numro ke do ma, hega vi. Sene mezela! Mezela çina! Karkerê ke mezele kınenê ma dinu ra pers kerd, (tarife Heseni cıra va ke). Karkeru ra ju vake: "mı naskerd, neyra heştê-des roji ra avê marê telefon ame, vake: des mezelu, ge ki va des ponc mezelu bıkınê. Ma des mezeli kınıti. Guret ard ke des cendegê, ses tenêy domanê, çor tenêy pilê". Mezelxane de ju mordemek gurino, serê masa de takvim bi, ey mısna ma, *"Hasan Ocak 25 Nisan 1995 defnedildi"*.

Vake "telefonê ame, kotra ke ame eyki nêzoneme, marê vake berê wedarê, ma ki berd dard we".

Ma i çar mezelê pilu kerdi ra, wertê ra Hesen guret berd dard we.

-Mı hêsna dewlete haqa sımade dawa kêrda ra.

A roze ra hata na roze, ma hire-çor reyê guretime zere. Polêşi her roz ma dımayê. Haqa ma de dı-hire mahkemey kerdê ra. Vanê, "sıma duzena dewlete kerda xırave". Na dewlete, dewleta de kutıka! Lazê mı verva çıtıu berd kıst, kerd vind. Eve xo suzu kena, ma ra vana sıma suz kerdo. Yaw, nıka her es sono mezelunê xo ser, haqa her keşiya. Şime mezela lazê xo ser, ça arabê ma kenê kurset. Sevev çıko, arabê ma sıknenê? Ez yen ke mezela lazê xo sıpey keri, polis nêverdano vıraji. Polis sonê Mezelci tersnenê, vanê, "tı ke mezela Hesen Ocak'i vırazêna tu kısême!".

-Pêyniye de mılet ra savana, sıma xêyle ejat diyo?

Sevaji, bêrê pêro pia poşt jumini dime. Ewru Hesen kerd vind, berd kıst. Mestê

Rozê nêbeno ke, xortê ma mekişiyê, isonê ma meşerê mezelu ser. Foto: Arşiva H. Tornêcengi ra

iyê binu, xortunê binu benê kenê vind. Ma "Bakırköy Özgürlük Meydanı" de, "Kadıköy Altıyol" de heftêde ju roze biyêne top şiyêne çıley nêne ro, lazê xorê sevajine. Mı qurvanê xo do. Lazê mı na hometerê feda bo. Pêro pia ju bıbime, her roza semiye de verê Lisa Galatasaray de saatê desudıye de bêrime top, her kes bêro, jede niyo nêm saate uza ronişime. Nêm saate roniştene ra kes nêmıreno! ❖❖❖

www.arsivakurd.org

Kemal Astare

Vengê Zerrey

Asmeno hewz ju helmo,
Heim zerra bela sure ro sono.
Jê çimê ağwe çiê têra beno,
Serê çımunê mı ser avor yeno.

Gos nan ser çıko çıwao,
hên zerrê mı ra vecino venga mı dano.
Çimê mı tey roştino, lewê mı sur keno,
Veng dano, vano: Mı gos dê, ez vengê zerrê tuyo!

Veng dano mı zerre ra, veng dano,
şenê mı moseno, mezgê mı xebere ceno.
Vano: Çio ke zerrê to dero, her kes de ki esto, hama vengê her keşi ju nio.

Gos dan, gos nan ser, her waxt,
rınd ke mı zerre dero nu baxt,
Gegane qılerino, gegane ki zelalo,
Çıtur ke asmen t´ao tario, t´ao roşto.

Bonn, 16. ll. 1995

Dewres

Haq be, helal bê, zerrê xo de zelal bê,
Ağwe ser sond bore, haq ra nêjdi bê,
Cıron u alem de haşt u delal bê,
Rocunê aes u dı imamu de her kes de haşt bê.

Kewraine gırana, goni pişkia pês ser,
Sona ser, lew şemike ra ne, hên so ser,
Mısaibine bıraina, mesıkıne yi zerre,
Herme ra lew ke, bicê çımunê xu ser.
Qerxa de mewe, vergi de mevırezne ra,
Çimê tu çi de mebo, has ke mordemine ra,
Mordem ke merd tenê kuras tey beno,
Taê reseno asmen, taê adır de vêseno.

Nasiat bo mı ra, taway medecıne,
Dundile raştê tu yena, ağwa zemzeme pıro ke,
Venga haq de, venga roc de, venga dar´ u kemeri de,
Dina ra ke bar kerda şia, axirete de rehet bıke.

Bonn, 15. 10. 1995

Zıngılikê Zerrey

Perê mı çinê cokra ez feqıro,
Zerrê mı xoso cokra ez zengıno,
Pizê kami hata fek pırro,
Bızane ke, wu endi merdo qedio.

Gercke mordem tenê vêson bımano,
Eke hesretie rê tene têson bımano,
Gereke zerrê mordemi de tenê ca thal bımano,
Eke zerrê kami cı rê vêseno, wa bıero tey bımano.

Mordem ke vêson bi, ju loqme ki keno mırd
Mordem ke nêwes bi, ju qese ki keno rınd
Mordem ke has kerd, ju helm ki keno germ
Mordem ke viar kerd, ju paç ki keno nerm.

Bonn, 16. ll. 1995

www.arsivakurdi.org

RONESANSÊ DÊRSIMİ

Sait Çiya

...

Mı va: Hewri vejiay hewrê suri
Dêrsımi sera nêkunê duri,
Vanê: Çewres çêna azebe
Destê jubini gureto,
Xo esto çemê na Muzuri

...

Nejdiyê ponc sêy serrewo Dêrsım rejimê Osmaniye u Tırku de cengkeno, hover dano. Peyniya na lez u cengi de, Dêrsım kewt çimê miletê xo, na çêreni rê hometa ma wayirêni kerde, wayir vejiye. No ki hetê rejimê Tırki ra nêno qebulkerdêne coka ebe ğezeb u zulmu ra yêno Dêrsımi ser ke pêroine qırrkero. Zon u zagonê Dêrsım de no ebe hazar mısali amo´ra zon. Lawıka ke Gımgım ra Dewrêş Baba´y cor vata, qırrkerdên u wertêra wedardayêna Dêrsımi sero nusna u arda´ra zon.

Seveta serşiyêna hoverdayişê verva zulm u verremiayisê Tırku, gereke mordem tarıx de niado u nêy kılmekra biaro ra zon. Herbo ke wertê Osmaniye u İran de serra 1514´de ebe namê Çaldırani yêno vatene, na herbi sindorê Osman u İrani kerd areze. No, hemi ki barêkerdêna Kurdıstani vi. O dewr de mir, ağa u begê Kırdasunê şafi wertê xo u Osmani vırast, hem siyaset de hemi ki hetê dabari de halê xo tenêna kerd rınd, tenê heqi gureti. Dêrsım wertê xo u Osmani de ne thaba gırêda, ne ki şi nêjdiyê dine. İyê ke bıngê şafiyên u hanifiyên de ca´ve ca bi ju, helbet na bınge de dısmenêna elewiyêni ki kerde. Onca ki Dêrsımi elewiyêna xo seveknê. İdarê Osmani ebe derebegê Tırk u şafiyê Kırdasu, tavi eve ağa u miranê xora piya dormê Dêrsımi çarna, çeper kerd. Aman´ro cı bırna, wast ke Dêrsımi her-het ra bıxeneknê. Dêrsım ki her çi ra ravêr serra 1500´i ra hata serra 1920`e lez u ceng kerd ke, hukmê dine teberkero u peyser bıpıskno, na hepısra raxeleşiyo. Dêrsım de ni serri ebe no hal u qeyde vêrdi ra. Ma vineme ke, tarıx de mısalê cengu zaf estê.[1]

Rejimê Osmani, Awropa, Deryao Sıpe u hetê Urısi de peyser ke şi, nafa ki "hetê veroji çutır xo dest de pê cên" vake, ebe raa naye cêra. O waxt ni cau de leza hoserbiyên u demokrasiyê Hermeni ravêr şiyêne. Heto binde ki, Urıs ki avêr şi vi, rejimê Osmani endi cırê bi vi talke. O waxt Kırdasu ki watene bınê mayeta Osmani ra duri kuyê u bınê bandıra ra vêjiyêne guret vi xo çım. Heto jura ki Zazay, dayina jêde ki Dêrsım hoserbiayên wastêne. Abdulhamit ki ebe rengê islamiyên aşirunê Kırdasu ra "Alayê Hamidiye" day vırastene. Eke ma tarıxê i waxti de niadime; devleta Osmani Dêrsım wertê ninu nêgureto. Çımke; "Tivar´ro Dêrsımıji

---

[1] *Naza de ju misal bıdime: 1781 ra hata 1782 dormê Dêrsımi beg u ağayê Erzurum, Muş, Kiği, Tercan, Kuruçay, Bayburt, Xınıs, Kelkit, Erzıngan, Kemah, Gercanis, Diyarbekir, Palu, Çarsancak, Çemişgezek, Eğin, Paşadı, Arapkir, Divrigi u Ordiyê Osmanê 2ine pêro-piya çar kosey ra çerexna, onca ki besê nêkerd ju game ravêr şerê.*

Niadê: Necdet Sakaoğlu, Ocağunê Anadoliya Derebegiye de XANEDANÊ KOSE PASAY, pelge 60, (Anadolu Derebeyi Ocaklarında KÖSE PAŞA HANEDANI), Yurt Yayınları, 1984

nêbeno, ma ebe destê xo çek medime ninu dest" vato.[2]

"Alayê Hamidiye" qetlê Hermeniya de bi hazetê rejimê Tırku. Dewleta Osmani ke Herbê Cihanê Jüyi de kerd vind, elewiyena Kırmanc u Kırdaş hetê Sewas-Erzıngan u Dêrsım de amê têlewe, eve mıletê Hermenu ittifaq vırast u dımera ki Erzıngan de Hukmatê Şura ilan kerd. Zaneme ke peyniye de Rusya de Newdariye bie, Urıs eskerê xo peyser ont. Dewleta Osmani na fırsat ra istifade kerd u verrêmiya ra Erzıngani ser. Wertê Kırmanc-Kırdas u Hermeni ki bivi xıravın. Hukmatê Erzıngani Alişêr weşêna Pulur. Nafa ki alayê Hamidiye bi belayê serê Dêrsımi. No Hukumat ebe destê qomutanê "Alayê Hamidiye", hetê Xalıt Begê Cıbrani ra wertêra dariya we. Yanê "Alayanê Hamidiye" ki da Dêrsım ro.[3]

Peyniya se-serrunê des u new ra tepiya xofê (sendrom) Osmani hetê Dersım ra onca biyêne kewe u ravêr şiyêne, qewete guretêne. Mufetişê Ordiyê 4´i, Muşuri Şakir Paşa ve Zeki Paşa´ra raporanê Dêrsımi kenê hazır u gurinê ke çı waxt fersend dest kuyo, i eskerê berzê Dêrsımi ser.[4]

Serra 1877-78 Herbê Osmani u Urişi de Bab-ı Ali, o waxt tersê Dêrsımi guret vi, na xof çımanê dêy vera nêşiyêne.[5]

1877 hatani 1921 zaf dolıma verremiyara Dêrsımi ser, çı waxt fersend ke diyêne qe thal nêvınetêne. Dêrsım ki ebe en lez u cengê gırani Koçgiri de cuabê dinê da. Rejimê Osmani bê quwete mendi vi, herke şiyêne biyêne vıla, defêna wast ke xo arê do. Tam o sıre de, Dêrsım wastena heq u huqukê xo arde´ra zon. Ebe no qeyde wastişê xo, resnay hukumatê Anqara u Estamoli. Teyna nine ra nê, resna dugelanê Awropa.[6]

Tersunê Dêrsımi ra Kâzım Karabekir Pasay ordiyo de pilo quwetın Erzıngan de dayvi vındarnayêne.[7]

Verva Dêrsımi u Koçgiri, dewleta Tırk´i ordiyo de newe sana pê. No ordiyo de merkez vi. Ordiyê Merkez u milisunê Osmanê Lengi (Topal Osman) Koçgiri rê zaf zayet kerd, ebe zulm u zor na lez sıkna.[8]

Naêra têpiya qeweta Koçgiri´ya ke mende, onte Dêrsım, uzade amê sevek nayêne. Nafa ki Dêrsım Koçgiri rê bi bergewo de (cepê) de pêyên.

---

[2] *Mehmet Bayrak, Kürdoloji Belgeleri (Nusteê Kırdasoloji), pelg. 348-349, (Öz-Ge yayınevi, 1994). Dr, Ali Karaca, Anadolu Islahâtı ve Ahmet Şakir Paşa (1838-1899) (Islahata Anadoli u Ahmet Şakir Pasa), pelg. 174, (Eren Yayıncılık, 1993). Dersim, pelg. 137-138, (Jandarma Umum Komutanlığı, 1934)*

[3] *Nuri Dersimi, Kürdistan Tarihinde Dersim (Tarıxê Kurdıstan`dê Dêrsım), pelg. 84, (Zêl Yayınları, 1994). Ebubekir Pamukçu, Dersim Zaza Ayaklanmasının Tarihsel Kökenleri (Bıngeê Tarıxê Sarewedardayene Zazaêne Dêrsım), pelg. 64-65, (Yön Yayınları, 1992). Osman Aytar, Hamidiye Alaylarından Köy Koruculuğuna (Alayane Hamidiyi ra Hata Mılise Dewu), pelg. 68, (Medya Güneşi Yayınları, 1992). Faik Bulut, Belgelerle Dersim Raporları (Eve Nusteê Raporê Dêrsım), pelg. 28-29, (Yön Yayınları, 1991). Çı esto ki, F. Bulut serva Xalıto Cıbranız vano, "Sunni Zazao". No qesu rast nio, Aşirê Cıbranu Şafi u Kırdaşê. Teyna 1916`dê nê, 1908`dê ki Alayanê Hamidiye amê Dêrsim ser, eve devlete Osmani piya wasteki Dêrsim bijere bınê bandıra xo. Niadê, Ali Kemali, Erzincan, pelg. 115, (Kaynak Yayınları, 1992). Dersim, pelg. 150-151.*

[4] *Dersim, pelg. 131-139*

[5] *Genel Kurmay Belgelerinde Kürt İsyanları (Nustê `Genel Kurmay`de Sarewedardayene Kurd), Cilt. 2, pelg. 161. Ali Kemali, Erzincan. pelg. 112. Dersim, pelg. 129-130.*

[6] *Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi (Ansiklopediya Leze Qom u Sosyalizm), Cilt. 6, Pelg. 1907 (İletişim Yayınları, 1989). Ali Kemali, Erzincan, pelg 128, Zeki Sarıhan, Kurtuluş Savaşı Günlüğü (Rozeg Cengê Xelaşi), Cilt. 3, pelg. 279, (Öğretmen Dünyası Yayınları)*

[7] *Kâzım Karabekir, İstiklâl Harbimiz (Cengê Serbestiya Ma) Cilt. 1, pelg. 226, (Emre Yayınları, 1993).*

[8] *Prof. Dr. Ergün Aybars, İstiklâl Mahkemeleri (Mahkemeê Serbestiye), Cilt. 1-2, pelg. 18 u 119, İleri Kitabevi, 1995. Uğur Mumcu, Kürt-İslâm Ayaklanması (Sarewedardayêna Kurd-İslâmi), pelg. 41-45, Tekin Yayınevi, 1991.*

CT. (Cumuriyetê Tırk) 1921 ra hata serra 1937e dubara u planê ke çarnay; pêro hesabê qırrkerdên, xayınên u fêsatêni bi. Fetelnêne ke Dêrsım çı waxt qewete ra gınanowaro, ardêne gorê hesabanê xo. Serra 1926e de verremiya ra aşira Koçu ser, 1930e de ki est´ve dewanê Pulemuriye ser. Fevzi Çakmak eke sarewedardayêna Ağrı (Ararat) ra peyser ame, niada ke hetê politika u zagon ra tesirê Kırmanciye Erzıngan de jêdino u ţavêr sono, vake; gereke na tesir ebe hukmê eskeri onca bêro şikiyane. Hama Kemalistu besenêkerd zaf ravêr şerê u mej bur ke mendi, dıma peyser onciay.

Serra 1935e de Meclis u qezetunê Tırku de en zaf qalê mesela Dêrsımi bêyêne. Mesela zeriya muhime, yanê mesela Dêrsımi sero vınetêne. İne na waxt de namê Dêrsımi vurna, kerd "Tunceli". Serra 1936e de Atatürk ke Meclisê Tırku kerd ra, Dêrsım sero nia vat: "Na dırvêta zeri endi biya kergane, gereke na kergane koke ra bıbırriyo, ceremê xo çı beno va bıvo, na dewa şêro endi bıqediyo. Seveta na gurêy serardayêne rê musadeo de hira hukmati dime".[9]

1937 u ´38 de eve harrên u qudırriayis têdine piya hucımê Dêrsımi kerd. Na harrên u qudırriayişi ra dıme, vatêna qomê mara gore, 70 hazar, vatêna tarıxzanu ra gore ki 40 hazar isonê Dêrsım`i ame bırrnayên u qırrkerdêne. Alişêr, Sahan Axa, Uşênê Qopi u zobina averber u serverê Dêrsım ebe destê dısmên u milısunê dêy amêy kistene. Dêrsım de zafe cay mıletê ma rê kerdi "mıntıqa thomete", eve zulm u zor mıletê ma fişt´ra rau, da´ve barkerdene, rusna

Seyid Rıza ´ve dı lazunê xo ra

sukanê Tırkiya surgın. Sêy Rıza u i bini Xarpêt`de "Buğday Meydanı"de eşti dare. Kemalista heni hesab kerdvi ke endi peyniye amê, hem dıdan qırıjnênê hemı ki huiyênê, hama çı hekmeta ke tersê xo ki nêqediyavi, vışıyavi pêro. Rayberê Dêrsımi waxto ke verva "dar ağaci" idam şiyênê ki ebe qerar u hewli bi. Nina ra celadê i waxti, İ. Sabri Çağlayangil´i na derheqe de kıtavê xode ki nusno; Sêy Rızayi ebe namê pêro Dêrsımıja vatena xuya pêyêne de **"Evladı Kerbela`yıh, bihatayıh; ayıptır, zulümdür, cinayettir/ Ewladê Kêrbelay me, bêxetay me,**

[9] *E. Pamukçu, Dersim Zaza Ayaklanmasının Tarihsel Kökenleri (Bıngê Tarıxê Sarewedardayêna Zazaunê Dêrsımi), pelg. 125.*

şermo, zulımo, cinayeto..." ke va, vengê xo hata kowunê Munzuri zıngêne.[10]
Mıleto ke no zulm u zordariye ra xeleşiya ra, hata serra 1947`e onca teslim nêbi, lez u cengê xo dewam kerd, vengê tıfangu qe nêbırıya.

Zaf nêşi Dêrsımi dırvetê xo pişti, iyêke şiyê surgın peyser amey. 1950 de Dêrsımi onca vengê xo kerd berz, da hesnayene. Hereketunê Kırdasa de roştberunê Dêrsımi cayê xo guret. Verberiya Dr. Şıvan (Sait Kırmızıtoprak) u olvozu de sewê Dêrsımi amê vırastene. Ebe namê Dêrsımi qezeta vete.[11]
Peydêna ki kombiyana KDP de cayê xo guret, hemı ki bi rayberê na partiye. Feqet hata roja ewroyi nêno zanıtene u niyamo zalal kerdene ke Dr. Şıwan u Olvozu, Kurdıstanê cêride çutır amo kistene? Tavi, teyna parti u komalunê Kırdasu de nê, Parti u komalunê çepê Tırkiyade ki rolê de muhımi gurêti. Partiya Karkeru de (TİP), Mitingunê Veroj (`Doğu Mitingleri`) u sewunê Pir Sultani de Dêrsımıji cayê xo guret, i pêro can u zerre ra tey guriay.

1970 de kombiyane çepê Tırku, 1975 de ki yê Kırdasu de Dêrsımıji gureo de hewl kerd u tım vırêniyede bi. Onca, hetê lez u politika ra ni hereketude ki rolêde hewl guret xo ser.

Na nustede mı wast ke Dêrsım sero tarıx u siyaset, zagon u kamiye ebe kılmêni biyari ra zon. Kılmekra nusten u qalkerdena na mesela de helbet zaf kêmasiye esta. Hama ma na meselu sero besêkeme nia vajime.

Dêrsım u zagonê dêy hirê xususu musneno ma, ni hirêmêne gıraniye derê:

Ju; Xo naskerdena kamiye u zagonê elewitêni.

Seke yêno zanıtene Bektaşi u Osmani zaf jubini ra dür nêkutê. Hata şikime vajime ca `ve ca piya guriyê. Elewitêna Dêrsımi serba mêrasê xora lez da, verva Şeriadi de zar nêmend, kulturê xorê wayir vejiya u ravêr berd.

Dı; Naskerdena qewmê xo, qomê u zagonê xo.

Ni ki, Dêrsımız biayêne rê, çıtur ke zonê xode vanê Kırmanciye; zon, tarıx coğrafya, din u zagonê mıletê Kır- manc-Zazayde reseno pê, yeno ifade kerdene. Çımê Dersımiji de Kırmanciye, namê Welatiyo. Kulturê Kırmanciye de elewitên cao de hewl cêna. Yanê, naza de din u kambiyayên jubini ra gırêbeştiya. Elewiyêna sarê Dêrsımi taê cau de, zaf dolıma ki ebe namê xo, eslê xo ki niya amo naskerdene. Ma ebe ni mısali şikime vajime ke, torê u edetê xuyê dini ebe kırmancki yênê vatene u wendene.[12] Kok u bıngê zagonê Dêrsımi u haskerdena welatê xo, fıkro de siyasi temsil kerdo, ardo na roze. Bıngê haskerdena Dêrsımi; Kounê Munzuri ra, Çemê Murad-Uwa Şiaye u çemê Pêriye ra bijê, hata dormê na coğrafya çar hetu ra cêna xo zere. Heto ju de Sêwas, Arapgir, Arguvan, Akçadağ, Erzıngan, Têrcan, Xınıs (Khela), Gımgım (Varto) esto... Heto bin ra ki, na coğrafya sona resena Adıyaman.[13] Reporterê Kema- listu ki, welatberaniya qewm u qomê Dêrsımi sero vındenê.[14] Ewro kamiya milliye tenêna raver şia. Kırmanciye u Welatê Kırmanc-Zazau jubin sero yêno hesab u naskerdene.

---

[10] *İhsan Sabri Çağlayangil, Anılarım (Xatıratê Mı), pelg. 51-52, Yılmaz Yayınları, 1990*

[11] *Naci Kutlay, 49`lar Dosyası (Dosya 49`u), pelg. 64-66 u 109-111, Fırat Yayınları, 1994.*

[12] *Kürdoloji Belgeleri (Dokumanê Kurdoloji), pelg. 222, 298 u 442.*

[13] *Dersim, pelg. 9, Y. Mazhar Eren, Tunceli (Dersim) Meselesinde Hakikatle Yüzyüze (Riyê Rastiye de Persê (Dêrsım) Tunceli), Cumhuriyet, 29 Haziran 1937.*

[14] *Kürdoloji Belgeleri (Dokumanê Kurdoloji), pelg. 442-446.*

Hirê; Kamiya siyasi u zagon.

Politika u zagonê Dêrsımi çepa. Hetê demokrasi dera, sosyalizm rê zaf sênc dana. 70 serre ra nat zonino ke Dêrsim raa çepe u raa demokrasi de caê xo gureto. No zagonê çepiyo ke ewro vêjiyo werte, zagon u hoserbiayêna Dêrsımi rê dêndaro. Yanê peydabiyêna kulturê çepi de, 500 serriyo ke lez u hoverdayişê kamiya elewiyên, rejimê Osmani u Tırku rê vılêçewtên nêkerdaêna kamiya Kırmanc-Zazayên esta. Na sareberzêni ita de resta pê, gureo de hewl veto werte.

Ni hirê sertê qewinê ke Dêrsım de estê, hem hereket u siyasetunê binu sero hukım kerdo, hemi ki zafinerê biyo nisange. U hata taê ca ki kewtê tê zere. Yanê hereketunê elewiyên u siyasetunê çepu de, hem ki sarewedardayêna Zaza u Kırdasu de no hal ebe rehetên yêno vênıtene. Hama no teyna hetê problemiyo juyo. Heto binde ki; Hereket u partiyunê ke hata nıka ebe Dêrsım itifaq kerdo u qeweta xo uca ra gureta, kara xo nê, zerar u xıravêna xo Dêrsımi rê biya. Bektaşiyên eke tengede menda phoşta xo sanıta Dêrsım, hama eke Dêrsım kuto tenge, Bektaşiyên riyê xo Dêrsım ra çarno. Tıvanê sekero şiren pulesno qersununê ağwiyu ro, hên zagonê Tırk´i fito zerê Dêrsım`i.

Hereketê Kırdasuno milli waxtoke Dêrsım ra quwete waste, sarê Dêrsımi quwete dê cı. Hama inu, Dêrsım rê çı lazımo, Dêrsım çı wazeno nêwasto fam kerê u tenge de dest nêesto cı. Serrunê 1800´ra hata 1930`i problemê elewiyên u şafiyêni sero, mir u ağaê Kırdasu ebe Osamani hetê jubini guret reşti pê, coka nayêrao ke mıletê Kırdaşi Dêrsımi rê êrğatên nêkerde. Taê ca ki, ebe rejimê Osmani esker esto Dêrsim`i ser.

Çepê Kırdasunê ke 1970 ra têpiya Dêrsım de komê xo sanay pê, xerza kıtavê M. N. Dêrsimi ra qêyr, hetê tarıx u zagoni ra jêde çiyode hondayê hewl nêard werte.

Keşi raştiya Dêrsımi sero, waştişê dino mili (etnik) nêard verê çımi, herke şi na raştiye este peyê goşi. Hetê zon u kulturi ra ki dırğenên kerde. Nêyra dıma ki waxt-waxt çiyoke hetê sarê Dêrsımi ra wajiya, nêame´ro karê ninu u nine ki wast ke wertêra wedariyo. Mesela; vake "Elewiyên ju dino" peyê xo çarna´ra cı, vake "Zazaki lehçeo" qimet nêda cı. Hurênda nae de wast ke Dêrsım de Kırdaşki qayım bo, Kırdaşki ravêr şero. Kamo ke wazeno, şêro proğramê hareketunê Kırdasu têdine de reyê niado. Ma ke na halunê khan u newu biyarime têlewe, vêneme ke hereketunê Kırdasu çiyoke wast u sero vıneti, serva xo wast. Coka sarê Dêrsımi ra hondaye phoşti cırê nêamê dayêne/guretene. Hereketê Kırdasu na saşên u ğeletunê xo sero nêvıneti, ğeletê xo era rast nêkerdi, sero mısawre ravêr nêard. Hona no ki senık bi, gureti heqeretê xo xort u çenunê marê kerdi. 70 serre ra jêdero xort u çenê Dêrsımi verva rejimê Tırku lez u ceng kenê, zeke no hona kêm yo, dayna ravêr şi ni cênc u royalê Dêrsımi ebe "Kemalis- tên" more kerdi.

Çepunê Tırku se kerd? İne verva rejimê diktatori, Dêrsımiji gureti lewê xo, hama ğezna zagonê Dêrsımi heleynê ro, demoqratêna dine talan kerde. Serva xo çı ke lazım bi, o guret, hama raştiya sarê Dêrsımi qetya nêgurete verê çımunê xo. Hona no ki bes nêbi; zon u zagonê Tırki eve qeydê xo sarê Dêrsımi rê empoze kerd. 25 serriyo ke dew u qezunê Dêrsımi ju´ve ju cêrenê, propağanda zonê tırki kenê, ebe na hali zon u kulturê Dêrsımi vılesnenê ro.

Yanê çepunê Tırku ki rovılesnayêna zon u zagoni ebe bergê "çepên" kerde. Hona ki kenê. Raşti ke vajime gereke ma nine rovılesnoğê çepu (asimilatörê çepu) name kerime. Vırênde vatêne "mılet ma fam nêkeno", ardêne qursê zonê Tırki kerdêne ra. No çiyo de tamaşe ki ebe namê "enternasyonalizm" vırastêne, hona ki vırajino. Rozê qe nêardêne sarê xo ke, mordêmi ra axıri rozê persnêkenê "Çıra ebe namê enternasyonalizmi sıma tırki propağanda kenê u teyna serva Tırku na mıleti gurenenê? Qey zonê ni mıleti de

qursê zoni ra nêkenê? Eke xorê vanê ma enternasyonalisti me, qey zazaki de qursu ra nêkenê u propağanda nêkenê?"

Sebevê xo çıko ke, vanê zon hondayê muhim niyo? Ma zoneme keno kar ki hetê piskoloji ra nefeso de rehet dano hukmatê Tırki. Bızone ke, hetê siyaseti ra ki; kokardêna zagonê mıleti de bena hazetê jênosıdê qomu. Çepê Tırku gereke endê hesavê xo rınd vırazo. Ya haq-huqukê sarê Dersımi rast vênenê, cırê wayir vejinê, ya ki; eve sare huskên nia dewam kenê. O waxt bızonê ke, sıma çıqa ke çepê, onca ki sıma ra gereke vajime, sıma biyaxkiyê qomê maê, sıma haq u huqukê ma nasnêkenê, de eke heniyo teber bê, sonê koti şêrê. Demeke sıma wertê ma de hereketê de xamê. Kara sıma ra jêde zerarê sıma marê esto.

Rejimê Tırku na serunê pêyênu de verva Kırdasiye u welatê Kırmanc/Zazay herb keno. Gıraniya na herbê qılerini nêmo zafêri ki demdora´ve Dêrsımi ser. Dêrsımi vêsneno, rızneno, hetêra ki keno thal. Eke ebe qeso rast vajime, hên asêno ke, bınê na herbe gılerını de serva Dêrsım pilano de gırs esto. Zagonê Dêrsımiyo qedim, Gola Dêrsımi, ğezna Dêrsımi, wajina ke koke ra bêro qedenayên u wertera wedardayêne. Azê Dêrsımi bıne ra bêro bırnayêne.

Ronesans waxto niyanên de nao yêno werte. Ronesans, wayirêna Dêrsımi kerdene de, xo naskerden u kamiya xo vênıtene de, zon u zagonê xo ravêr berdêne de, cematê xuyê siyasi u qewmi vırastene de ifadê xo vêneno. Bêquman no ki karê tarıxiyo de zaf muhimo. Hama, tarıx de çiyo ke vêrdo ra, gereke ke ma i çi sertunê i waxti de biarime verê çımu. Tarıx reyna je vıreni herwaxt nêdekerrino. Kamo ke ney nia nêzano, peyniya ey tari u posmaniya. Herkeşi ra ravêr gereke ma tarıx ra ders bıjerime, ebe aqıl u fam bıgurime.

❖❖❖

THÜYE

Dewu de qe kes nêmendo
Her kes şiyo caê
her kes wertê jü hengemey dero.

Dewu de qe kes nêmendo
Theyri teynarê
Viyali teynarê
Mezeli viranê.
Her kes şiyo caê
her kes wertê jü hengemey dero.

Nê thüyê thüyê kamirê wanena.
Na ğezevo tari de çı wazena.
Tı uza ra, ez itka ra bıwanime ki
Heywax! vengê ma kêşi nêreseno.
Her kes şiyo caê
her kes wertê jü hengemey dero.

Kemal Kahraman

CEMAL SUREYA RÊ

Suronê mara, Cemal Sureya!
Ju to biya, belka vılê Avzerdi ra doym şiya xeleşiya.
Peyê to de çond cendegê ma riyê hardi de,
verva tıji poyay,
Têde bêkefen u bê tawute.
Nêzoneme,
qe amera to viri?
Suronê mara, Cemal Sureya!

ır Torunêzengi

TI XEYR AMEYA TİJA SODIRİ

Merheba, merheba şıma rê vetoğ u gırwenayoğê Tija Sodıri!

Merheba, merheba şıma rê wendewan u paşti dayoğê Tija Sodıri

Merheba, merheba şıma rê Şarê ma yo cefakaro fedakar!

Şıma zanê, ewro kes nêş(k)eno vajo şarê Dımıliyan/Zazayan bêzıwan, bêtarix u bêkulturo. Villıkê ma yê wesarıyê jew bı jew erdi bın ra seranê xo vejenê u zil erzenê. Newe zi zerqê Tijida Sodıri xo vırada deşt, ko, kerre, xopan, bend u qolanandê welatê xo ser.

Do roşn bıdo u roşnayi bırıjno şar u welatê xo ser. Qandê rayberey do qolan wesarno u quwet bıdo şardê xo yê xoverdayan, xo-sınasnayan, xo rê wahêr vijyayan u qandê xo gırweynayoğan. Do kêbaranê xo jewbiyayenı, quwetbiyayenı, pê têpiştenı, phaşti pêdayenı, destanê pê têpiştenı u pêrê wahêr vijyayenı akero u roşnayi bırıjno zere.

Vetoğê Tija Sodıri, dost u embazê cefakar u fedakarı, ma bı şıma yayê u paşti dayoğê şıma yê. Vanê şıma na juveri rınd bızanê, ma şıma teniya nêvardanê. Heme imkanandê xo ya ma şıma heti dı rê. Ma posenê kı Tija Sodıri nê kar u barê xo yê ercıyayi u gırani xo mılli serno, hewado u bero. Ma posenê kı rayber u rayakerdoğê şardê xo bo.

Rewnayo, bol rewnayo, şarê ma na ray, rayberê na ray pawitê kı, rayberê cı dest u qolan wesarnê, nê karı bın kewê u xo berzê meydandê nê leci u cı rê rayberey bıkerê. Derd u kulanê inan, jan u jandareya zeriyandê inan, şewateyê ganandê inan, rojanê inan ê zahmetey anteni, bı zıwandê xo ya xet kerê, biyarê zıwan u rafinê inan ver. İnan waştê kı, folklor, edet, tore u kulturê xo (e)bı zıwandê xo ya bıwanê. Bı zıwandê xo ya bınuşnê kı, pa mırd bê u degêriyê.

Pawitê, nê roji pawitê kı, bı zıwandê xo ya heme çiyê xo biyarê zıwan u bıwanê. Bı zıwanandê şarana wendenı u nuşnayenı, zey zıwandê inan, ina tatmin nêkana u zerriyanê inan nêdegêna. Kamcin zıwana nuşneyêno wa bınuşneyo, çiyê, çiyê zey zıwandê kesi, kesi pırr nêkeno. Zewqo kı, mırd biyayêna kı, neşeyo kı, kêfweşeya kı kes zıwandê xo ra gêno, kes zıwana bina ra nêş(k)eno bıgıro.

Qande coy, qandê nê semedan, senı kı kesi rê werdenı u şımıtenı lazım u zaruriya, wını zi bı zıwandê kesi, ya kesi rê weşanayenı, wendenı u nuşnayenı lazıma u vanê bıbo zi.

Senı may u pi yê jewnay nêbenê may u piyê kêsi, wını zi zıwanê jewnay nêbeno zıwanê kesi. Kes ancaz şeno bı zıwandê xo ya derd u khulanê zerri u pizedê xo, rojanê xo yê weşınan u xırabınan, şên u şahiyanê xo, bermi u şinanê xo, waştênan u teberdayênanê xo, ax u waxiyanê, qirin u qijinanê xo, feryad u figananê xo, heme çiyê xo yê weş u nêweşi bı zıwandê xo ya bıdo teber. Bıdo vatenı u bıdo izahkerdenı.

Fina şıma hemını rê, wendewanandê Tija Sodıri rê u heme şardê xo rê sılamanê xuyê germınan ma ray kenê. Serfirazêy, ganweşêy, rojweşêy, bextweşêy, sereberzêy, milnêronayêy, xoverdayenêy u serkewtenêya şima wazenê.
Tija Sodıri ma hemını rê, şardê ma rê bımbarek bo!

Namê vetoğandê KormışkaN´i ser :

Koyo Berz

www.aswirkurd.org

Ap Momid

Heqie Mergarıji

Dı hire asmio nia biêne. Ap momıd, saata ke vanê nasnêkerdenere naskerdene, hama fame ho sernêşiêne. Besenêkerdêne bıwano. Hora saata ho ki çine biye. Ey, ya tiji de niadêne, ya ki gosê ho nêno ro vengdaisê diku ser.

Her daim ya sıfte derse de, ya werte derse de, ya ki hona zıngıle paydoşi nêdo pıro -dı hire deqeyi ora avê- ap momıd'i tersenık tersenık hire rey dêne ve çêverê sınıfa maro. Eke raa dıyine dêne çever ro, mı zonêne ke uyo. Her daim mı cırê çêver kerdêne ra, verva domonude lew nêne destra. O verva domonu, sae ke jiara de gıranedero, sae ke veng ke vezo, tılsımê beno´ve puç. Daêra tersenık tersenık hen vınetêne. Cıra phıjie nêvejiêne.

Unca roza de dısemie bie. Eke da ve çêver ro, ma peynia dersa peêne de bime. Mino ke ap Momıdi rê çêver kerd´ve ra, zıngıle paydoşi ki da´ve pıro. Ez biu ve sa; unca kêle ho destro bırna. Mı niada ke, t±levunê mı çante huyê paçıkeni kerdê ve amade, kare dinunê çeyi mı cıra va ke. Domonu, mara xatır wast. A roze keşi zuvini thonnêda. Yi ke vêjay şi, mı perskerd:

„Çıturiya apo?"

Deyra ke veng nêvejia, mı reyna perskerd:

„Çıturiya apo!?"

„Gos mede, qe rınd nıu!"

„Çıke to esto, caê de to dezeno?"

„Cae de mı ki nêdezeno! Qal meke, qe rınd nıu!"

„Qey rınd nia? Niajnia mı tora kêm haskena?"

„Hen nio, qedaê to cenu!"

„Çıturiyo?"

Na qesu serra ez hervi şiu oda malimu. Parka ho mı gurete pa, ámu. Çê mı, çarşiê na suka qızkekede bine fırınede bi. Mı çantê ho est zere, vejiu. Na suke de dı loqantey bi. Ez ve ap Momıdi ra şimê loqanta bınê heni. Rozunê dısemi mordemi tede ca nêdiêne. Axır koseê de ma ca di, nıştimê ro. Mordemo ke nun keno vıla, ame. Mı, cıra dı sorvikê goşti, dı pilavi, ju sarê piyaji ve uwe ra waşti. Nunwerdêne de ma qe zuvinde qeseynêkerd. Bênaz u serm ey nunê ho, mı nunê ho werd, qedena. Mı, dêne werdena ma da, vejaymê. Tever ra mı perskerd:

„Koti çay sımena?"

„Şimê na qewa lazê Xıdır'i" va ke ap Momıdi.

Ma qe düri nêşime. Çıke qewa Camali, des u ponc metroy serêniya made bie. Camal mordemo de gonegermo. Ey karê ho caverda, ame, lew na ve ap Momıdi destra, destê ho da mı. Ma, hal u xatırê zuvini perskerd. Ora dıne uşt ra şi lozına çay. Jêde nêmend, e ve qav u qaçağunê paku ra marê çay ard. Çao ke Camal vırazeno, çaê dey serra kes na suke de çay nêvırazeno. Ma ke dı hire fırti çayunê

hora gureti, ını unca ap Momıdi ra perskerd:
„Mıra nêvana endi? Qey tı rınd nia?"
„ Zovina rındu, sondane tersenu! Hewnê ını nino."
„Çınayra tersena? Tı domona çıko?"
„Bıko, çıturi meterşi! Vanê i, leyirê kutıki çausê qereqoli vato ke: *<Naê ke nun danê dêmdaru (dewrimcu), ma zonemê! Pesewe lozinunê dinuro, pençerunê dinuro bombu erzeme zerê çêunê dinu. Çêunê dinu, dinurê keme mezele!>* Nae ser ra hewn çınunê ını nêkuno."

Çınê ap Momıdi bi pırrê heştiru. Qutia ho vete, horê cığarê pişte têra. Cığara hora dı hirê sıney(qulmi) onti we, axıri tenê ame ra ho. Mı cıra perskerd:
„Sondane qe nêsona hewnına?"
„Sonu hewnına, underê kutıki ke laway, endi qe hewnê ını nino."
A deqa de qeso de rınd nêame ra ını viri. Mı va ke:
„ Apo, honde jêde ki meterse! U çausê qereqoli tersu dano mıleti. Henio ke, naê ke bırru raê vêsan bınanê. Meterse!"
Na qesunê ını ser ra ap Momıdi mozê ho sanayi pê. E ve vengo de thol ra nia va ke:
„Nêro bıko, çıturi meterşimê? To nêhesna, çıturi bonê Hemê Demenıji pesewe bombey eşti cı, tede çêl u çukê mordemeki kışti. Dı heşti ra ravêr gema Zıni de eskeru, mal u gaê çê Mursaê Zıni qırrkerdi. Nu eskero. Emır do cı, vato: *<Çio ke ho lewneno, panê!>* Na amnoni qatıra çe Xıdê Alı i verê çêveri de girêdae bia. Sonde esker amo dormê çêu, no ve pa, uza qatıre kişta. Tı ki zonena ke, na payizo peê esker ame, dewe gurete. Cêni, cuamordi, veyvıki u çêneki zuvini ra bırnay ra. Ma dere de kerdimê zerê uwa payiji. Va ke: *<Çeku vezê, biarê! Ma ra ney vazê! Ma ra ey vazê! Eke hen nêkenê, sıma qazkemê! Jê tertele peêni qırrkemê!>* De vaze, çıturi meterşimê?"
Mı niada ke, qe xelefe qesunê ap Momıdi de çina, vengê ho bırna. Camali ra dı çayi, jü ki kemerê domina waşti. Ap Momıd, hotay ra vêrdo ra. Unca ki pore huyo ke bio´ve sıpê kêm bi. Jê xortê vişterri çip bi, hervi bi. Ora ravê ma ke domina kaykerdêne, ap Momıd qe mıra peyser nêmendêne. Ewro qe heni nêbi. Çêfê ho çinê bi. Ma jü-reê kaykerde, caverdê. Na kay serra ap Momıdi:
„Ez kewtu herey! Qedaê to, ez endi urzenu ra!" Mı va ke:
„Apo, meso çê! Esmu leê ını de vınde! Toxtora de newie ama nêwesxane. Vanê: *<Muye most ra uncena.>* Esmo lee mıde vınde, ez meşte to benu leê dae. Vanê: *<Ae, zofeteney kerdê ve weşi!>*
Na qesu ser ra çınê ap Momıdi bi ve roşti. Mıra va ke:
„Raşti rında ke?"
„Ya, ya! Tı qe meterse! Meşte ez to benu leê dae. A, dermanê torê vênena. Ae, zofeteney kerdê weşi!"

A sewe ap Momıd mırê bi´ve meyman. Sodır ını toxtore rê telefon kerd. Cırê mesela ap Momıdi kerde ra. Serro ını ve daê ra xêle qesey kerd. Cênıke eve zerr u wes ra ez gosdu. *<Sebıkemê? Senêkerimê? Nia bıkerimê. Hen bıkerimê. Ap Momıdi de nia qeseybıkerimê. Derman nao. Nia nio. ...* >Ma derdê ap Momıdi , her hetra qesey ked.

Peroz ra têpia mı ap Momıd guret, şime nêwesxane. Çêverê newesxani de ap Momıdi ke soqa ho vete, mı ki hiremêna gozegê çeketê ho fişti arê. Xısmekarunê newesxani ra ap Qemeri ca musna ma. Niştimê ro. Deqera têpia ez ustu ra, mı da ve çêverê toxtore ro, şiune zere. Leê toxtore de qe jêde nemendu, vejiu, amu leê ap Momıdi de nişto ro. Wertêra hire deqey nêvêrdi ra, ap Qemer ame, ap Momıdi ra va ke:

„Toxtor xanıme to wazena!"

Ap Momıdi ke reê mıde , reê ap Qemeri de niada, mı va ke:

„Apo! Toxtore venga to dana. Urze, so zere!"

Ap Momıdi mıra perskerd:

„Tı, mıde nina ?"

„Apo, ez tode nıñu zere. Ap Qemeri ki kırmanco, u tode yeno leê toxtore. Tı, pêrsanênia ho deyra vaze, u ki toxtore ra vano. Ez, ita to serro vındenu. Meterse! Urze so zere!"

Ap Qemer verde, ap Momıd dey dımera şi zere. Ez, xêle uza nişto ro. Nêm saatêra tepia vejiay amey. Ters ve sabiais ra riê ap Momıdi de kewti ve têwerte. Çımê ap Momıdi rınd bi ve roşti. Ma, ap Qemeri ra xatır waşt, nêwesxane ra bime tever. Hiris-çewrês gami ke kewtimê düri, mı çıra pers kerd:

„To ve toxtore ra çı qesey kerd?"

„Va ke, tı çondi serru dera? Çondi domonê to, çondi tornê to estê? ..."

„To seva ke?"

„Mı ki, cırê vati. Honde domonê mı, honde tornê mı estê. Beno ke hotay serru deru. ..."

„Zovina çı pers kerd tora?"

Na perskerdêna mı serra, ap Momıd eve zerrowes ra mırê, toxtore ke savato, çı kerdo, qesey kerdi:

"Ayno ra zerê gosunê mı de niada. Mıra va ke: <<*Çeketê ho veze!*> Mı ki vet. Da miane mıro, da zerê mıro. Gıra da pıro. Loqla ke vılede bie, heto jü kerd gosunê hora, heto bini ki na şênê mı ser. Vırende şênê mıra, pêucu mianê mıra fetelna. Ora dıme hermê mı kerd sılt. Palasqadê cendermu pılosnê hermê mıro. Eve destê hora jê rêuke pufkerde verdê ra, pufkerde verdê ra. Sarê mı pêguret, zerê çımunê mı de xori xori niada. Hurdi destu ra hermê mı pêgureti. Va ke: <*Tı sondane zaf tersena! Hênio, hên nio? Hên oseno ke, tı kem sona hewna. Ez dermanê danu to, rozêde jü heve berze zere kundezê uwe. Heve gere ke zerê uwe de puxırbıdo. Eke heve uwe de puxır da, bısıme! Heve ke puxır da, bızone ke tı bena rınd. Nê, heve ke uwe de puxır nêda, tı nêbena rınd. Bızone ke, a heve ra torê xêr çino.*> Peynie de na kağıte dê ra´ve mı dest. Va ke ke: <*So, cêr çarşi de horê bıhêrne!*>

Ap Momıdi, kağıta ke dest dera, dê ra ve mı dest. Va ke:

„Toxtore, namê dermani na kağıte de nusna."

Na qesunê rındeku ra dıme mı unca pers kerd:

„Apo, toxtore zonê to nêzonena. Ae, çıturi to de qesey kerd? Na honde qesey kerdi ve sare to?

Ap Momıdi, eve vengo wesı ra nia cuavda:

„Qedaê to cenu! Ezi ki zonê dae nêzonenu. Heq, i Qemeri ra raji bo! Ae ke sava, Qemer'i mırê çarna ve zonê ma."

Mı zonêne ke, toxtore ap Momıdi rê çı nuşto. Unca ki mı reçetade niada. Toxtore, raşt ki, >*calsium sandoz*< nuşti vi. Na suka qızkeke de dukanê

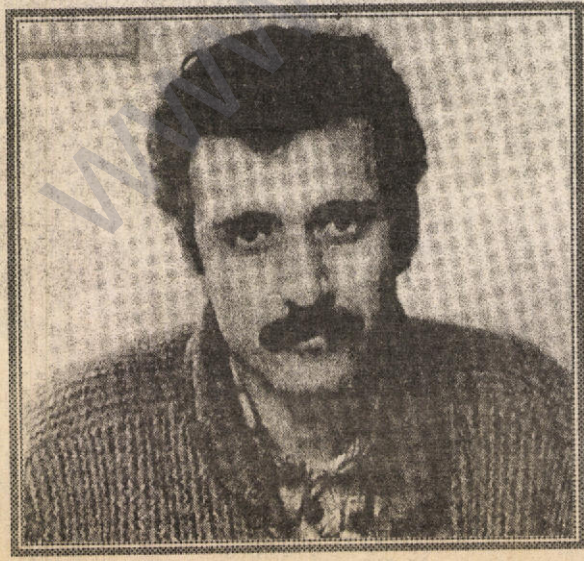
dermanunê nêweşie çine bi. Hama tayine dukanu de asprin, gripin, calsium sandoz roşiêne. Ap Momıd, qewa de nişt ro. Ez şiune, mı cırê qutiê calsium sandoji gureti, amu. Ma, çayê pia sımıt, uştimê ra. Ap Momidi hevê ho kerdi cêvê ho. Mı, destunê ap Momıd rê kêle ho bırna, ma zuvini ra xatır waşt. Ey, ho sana ve raa dewe.

Werte ra dı roji nêvêrdi ra ke, ap Momıd vejia, ame. Çêverde ke kewt zere, riê ho gul u nur bi. Mı, lew na dest ra, vırare fişte pıra, ard zere. Mao ke hona payraime, mı perskerd:
„Çıturia apo?“
„Rındu, qedaê to cênu.“
„Heva toxtore puxır da?“
„Ya, qedaê to cênu.“
„Mırdia ho şia hewna vırara nıajnia mı de?“

„Ya. Dı sewio qe nêheşinu pê.“
Ap Momıdi dest de torve bi. Bêlü nêbiene ke çı tede ro. Diane girêdae bi. Ap Momıdi destê ho de çip pêguretêne. Mıno ke ca musna ra cı, ey va ke:
„Qedaê to cenu, ez ronênisenu!“
Mı ke va ke:
„U çıko torve todero?“ Ap Momid tenê vınet. Nezona ke savazo. Pêucu va ke:
„Dı hire hakiê. Mı va, ho dest de a toxtore rê tey berine. Xızır, daê ra raji bo!“
Nae serra mı ki va ke:
„Bere apo! Rınd kena. Toxtore zaf bena´ve sa. Tı nıka so leê toxtore. Uzara bê qewa Camali. Ez ki yenu uza. Some horê pia loqme nun weme.“

Ey, torvê ho guret şi newesxane. U, hata ke kewt ve tholde mı dıme ra şêrkerd. Xêle waxt têrdaisê riê ap Momıdi, roştia ke kewta çımunê ap Momıdi verê çımunê mıra nêşie.

1991

Necmettin Büyükkaya
(Neco) 1943 - .....

Roza 23´ê Çelê 1984´e de Zındanê C.T. faşiste de eve pırodayêne ame seyidkerdene.

To qe xo vira nêkeme!

Lazê Brûsk

www.arsivkurdi.org

JU CUAVO DE MEJBURİ

Lazê Brûsk

Ez ke amune Alamanya hona xort vine, hetê siyaseti ra zaf çi ki mı nêzonêne. Kiştêna piê mı Brûsk, Hasan Yıkmış'i rê aqılê mı nêşiyêne ser, coka mı qahr kerdêne. Dormê mı de mırê phoştdariye amê, zaf nêvêrd ra famkerdişê politika de hervina mı ki caê xo guret. Haydar Işık ki mı na waxt de naskerd. Naza de nêwazon ke qalê xo u weşiya xo derga derg keri. Wastêna mı qalê çınay ya? Çıko no "Ju cuavo de mejburi"? Wazon ey sero tenê vaji...

Qezata "Özgür Politika" de roza 14'ê payiza peyêna 1995'e de eve namê Haydar Işık'i "Ju lehçêda Kurdi: Zazaki" name ra ju Nuste vejia. Naza de wazon ke Haydar Işık ra pers kerine; çaê 180 derece çerexino? Çaê xafilde bêştiya na Kırdaşki ra honde?

Nejdiê 7 serrio ke ez Haydar Işık'i naskon. Naskerdenê rê nas kon hama, qe mı hata nıka nêdio ke, ey zonê xo qesêykero! O be xo Dêrsımızo, hama no nuste wo ke tarıxê 14.11.95'i de vejiya uza de xo hêni goyneno ke, tıvana zonzanoğo, tarıxbero! Çı hef ke qe nayine ra ju ki nio. Kurdeniya xo naza (ewropa de) de naskerde. No naskerdiş de, kêmaniya xo biye, çı-fayde ke hona ki esta. Çımkê ey kurdeni tenê naskerde hama zonê xo u qomê xo qêtya nasnêkerd!

Na qese mı vırênde fekê deyra heşune pê. Ju pêseramayişi de proja "Dıbıstan" (Wendisxanê) arde verê ma. DGB (Jubiyêns sendikaê Almanu) wast ke Kurdistanê Cêr de jü wendisxane bıvırazê, serva dey eve namê "Dıbıstan"i ra projeyê kerdvi hazır. Haydar Işık wertê na proje de guriyêne, serva na mesela heqa Kurdıstan de ju dosya kerd vi hazır ke wendisxanu de bideré musnoğu u musnekaru. Na dosya eve Almanki amey vi nusnayên u wertê de Haydar Işık nia vatêne: "Zonê Kurdki hirê lehçu ra yeno meyda. Kırdaşki, Soranki u Goranki". Yanê Haydar Işık nıka rew rew Zazaki ra qal keno, hama u waxt Zazaki xovira kerdvi. Ma uza de taê alvozu Zazaki ard'ra zon u vira dêy. Desınde qariya u cuav da: "Eve namê Zazaki ju lehça çına". Na qesa xo wertê têde qomi de vate. Proja ke hetê Haydar Işık'i ra eve namê "Dıbıstan"i amey vi vırastene, nıka destê mı dera, eke itiraz keno desınde eşkera u ağme kon.

Hona ke na vatêne xo vira ma ra nêşiyê, niaderê qezeta "Özgür Politika" (14. ll. 95) de hala sevano Işık: "Eke Parlamentoê ma Kırdaşki lehça resmi ke qewul keno, ez bexo nêzon, hama bêguman na mesela komisyonu de mısawre biya, uzara ama Parlamento u reyna sero qesêykerdo u demeke serva faydê xelkê Kurda qerar do. Gereke qerarê Parlamentoy bêro hurênd. Çımke faydê xelkê ma ser gurino u en domokratik komê mawo. Bêguman ju lehça wa de wertağe serva Kurda çiyade rında. Kırdaşki ewro wertê qomi de zonê ê zaferuno. Her kes ke Kırdaşki bımuso, seveta faydê xelkê mawo. Ma Kurda her çı ra raver jubiayişi rê motajiya ma esta. Hama, lewê na çi de Parlemento wertê xelkê Kurda de çıqa lehçey ke estê, gereke dine rê phoştdarie bıkero, no wezifê Parlamentoy bo".

Bırez Işık qalê zaferên keno u vano "Kırdaşki zonayiş mecburo". U waxt Işık rê nêvanê ke, dewleta C.T. de zaferi Tırki qesey kenê. Iraq u Suriye de ki Arapki yeno qesey kerdene. Iran de zaferi Farski qeseykenê. Eke heniyo ça Kurdki rê serbestı u têdustêni wazena? Zaferi çı qesêykenê, u ki ey qesêy bıke so. Hala na dem de, 75 serre ra têpia ju ke urzeno ra nia vano, tson xo ve xo fikırıno êcava iyê ke nia vanê koti de weşinê? Eke

zonê zaferên musaiş mecburo, çaê iyê ke İsviçre de weşinê her kes zonê xo qesey keno, museno u wertê zonu de têdustên esta. İsviçre de çar (4) qomi estê, taê hetê nıfise ra jêderê, taê ki senikê. Hama wçrtê pêro qomu de têdustêni esta. Işık xo ra vano "demokrat" u "ravêrber" (sene ravêrbero!) hama çı hekmeta ke burjuvayê İsviçre ra dayina peyser mendo.

Tavi, ma verva Işık´i u Kırdaşki musayêna dêy nime hama mıletê ma bınê guna mefiyo, qomê ma rê korraniye mewazo. Hala, no qerarê Parlamentoy, mejburiyên, zoni de jubinaiş biyane vatene çı çiyo? O ki bızono ke u waxt aqıl u mantık na çiyo nianen qewul nêkeno u Işık ki niya sa u sora mewano. Nıka ma sekeme, serva xatırê Heyder´i şime zonê xo caverdime? Qomê ma honde can u gonia xo da, leza xo her daim dewam kerda u hona ki dewam keno. Serva çı? Serva, serbesti u têdustên. Işık sevano? Kırdaşki keno zono resmi, Zazaki ki cêno beno keno bıne bandıra Kırdaşki. No çı "devrim"o ma tawa cıra fam nêkerd?

Qesê nianenu kes gos panênano. Ju ki vano; "Parlamento wertê Kurda de zovina lehçaurê ki phoştdari bıkero, no wezifê Parlamentoy bo". Vırênde Kırdaşki her kesi rê mejbur keno, Kırdaşki beno zonê resmi u beno zonê dewleti, aê ra dıma ki urzeno ra vano "zovina lehça rê ki phoştari bıbo". Qılancıki qesê nianên rê huyinê! Her hal u kar de Zazaki re tawa nêmaneno, sêkerime? Ma ki seveta xatırê Heyder´i eve Zazaki filişkiye cıneme. No çı qeraro de themaşewo ke, her kes zonê xo caverdo şêro Kırdaşki bımuso. Çaê? Zonê ma rê se bio? Nıka Heyder se vano, iyê ke ju qesê zovina zonu nêzonenê dine rê Kırdaşki musneno? Nata bota mılqi kerdene keşi rê tawa faydê xo çino. No film ma rewra ki divi. Sarê Tırku hawo 75 serra wo eve zulm u zorbajên wazena ke Tırki bımusno ma, nıka ki qeydo newe vejiya ma sare, vanê "mejbur Kırdaşki bımusê".

İyê ke serva qomê ma gurinê, zon u zagonê Zazau ser gurinê, Heyder dine rê zaf qariyo. Hemen morê xo ki lewe dero. Vano "letêkerê", " eve MİT pia gurinê"o ki more keno. Heyder naê bınu ra peyser nêmaneno, iyê ke hata nıka qomê ma rê xeveru vanê, iyê ke zon u zagonê ma sero gurinê, dine rê haê ke mılqi kenê, Heyder ki resto cı, jê dine eve esq u çêf qesunê qefçılu vano. Heyder u iyê ke jê dey fikırinê, gereke mordem perskero, kam letêkerên keno? Letêy kerdene çıka?

Heto ju de Kırdaşki qesêy kerdene mejbura, çıqa ke zoni estê i danêwe, ju zon vırazenê, dıma ki vanê; no ki serva faydê qomê Kurda wo. Sodır-sonde "Welat-Mılet-Botan" vanê. Hora sıma ke nia kerd bıngê jubinaişi dinamit kerdêne rê herêy nêkunê. Zon u zagonê ma qız vinenê, pê qomê ma kay kenê. Pêro-pia jê koroy Dêrsım u Dêrsımıji re kıfir kenê, kemalist vanê, her çi benê bestnenê xo ra, dıma ki name kenê "karê jubiayêni...!"

Ma hata nıka xêyle "zonzanoğ", "tarıxber"i di, çıqa mılqiyê ke ma hesnay, qesê qefçılê ke derheqa ma, zonê ma u qomê ma de vajiay, inkar u wedardenê rê bınge nêguret, axsine zerar da wayirê i qesu. Hona ki taê budelay na raê sero gurinê, usulê xuyo khan canêverdanê. Heq kenê ju ra pers kerê, kam letêkero?

Ju ki bırez Heyder, qalê (Dr. Şivan) Dr. Sait Kırmızıtoprak ve piê mı (Brusk) Hasan Yıkmış´i kerdo. Hêni qal kerdo ke, tı vana pia olvozên kerda! Keşke xetê dine sıma fam bıkerdêne. Kes fikrê dine rê, raa dine rê wayirên nêkeno. Çıtur amey kistene, hona nêzoneme. Kes ki nêzono. Her çi tari u zılamote dero. Hereketê Kurda na pers xovira kerd şi. Madem ke na mesela kerde ra, eke besekena çiyo ke tari dero bia roşti. Hama, çıtur roşt bıkero, sarê xo wertê tari dero!

Nustkarê ma hona dewam keno. Vano, "Pileserê Kırgız, Türkmen, Azeri, Tatar, Tırkiya bêtercuman jübini fam nêkenê".

Gorê aqılê xo wazeno ke kurdkiyêna Kırdaşki u Zazaki eve na misali ispat kero. No misal çı musneno ma. Dema ke ni juvin fam nêkenê. Coka pêroine zonê xo qesey kenê, kes ki nêvano ke "zonê mı qeseybıkerê, zonê xo caverdê". Maalesef no misali ra tawa ispat nêbeno. Eke bêsekena hetê zonais ra dozkariye bıke. Hama besenêkena, çıke tı na mesela de qe nêvezêna.

Heqa na persu de, gereke ma kıtavunê zonzonağunê bêtarafi de niadime. Mı ki wend, taê vanê Zaza u Kurd´i zovina mıletê, taê ki vanê Zazay pêrê Kurdanê. Nara têpia dayina jede dozkari u wertê xo de mısawre bıkême. Feqet na pers eve mılqi kerdene ravêr nêsona. Ez bexo kıtavê N. Dersımi rê zaf qımet dan cı.

Eke na perse de tawa yeno nusnayene, caverdime iyê ke zonzonağê, tarıxberê, i bıkerê. İyê ke fikrê xo çinê, na perse ra bêxeverê i gosbıderê dayina rındo.

Tarıxê 21. ll. 95 de qezata Özgür Politika de Haydar Işık reyna nusna. Reyna qariyo, mılqi u kıfir kerdiş xeyle raver berdo. Wayirê xo ra nisan dano. "Kırmanc" keno "Kürd". Eke heniyo, ma ki Heyder ra pers bıkeme. Kırdaş u Kırdaşki çıko? Qomê Dêrsımi xo ra vano Kırmanc, Kurdu ra ki vanê Khurr ya kî Kırdaş. Mordem gereke rastiye rê hurmet bıkero. No nusteo peyên de Heyder Mıletê Zazay ra zaf kıfir keno. Vano, mıletê Zazay koti ra vejiya? Sevajime, "heq keşi sas mekero, sas keno kas mekero, kaskeno, la u las mekero" vato pi- khalıkunê ma. Bıra, hala rey dormê xo de niade. Bıngol, Palu, Sewrek, Çermik, Gerger, Diyarbakır, Erzurum, Xarpêt de niade, Zazay estê ya ki çinê?

Endi ez nêwazon ke itade mesela derg keri. Heyder na mesela de hetê ki nio. Wertalığ de fizilên mekero, beso.

19. ll. 95

Not: ***No nuste tırki de ameyvi nustene.***

Tırki ra Setxan Zez'i çarna.

Evdala

Ez evdala, evdalê şardê xoya
Evdala, evdalê derd u kulanê xoya
Şew u roj nêvindena fixan kena
Vengdana, bıvenga veyndana

Ez evdala, evdalê vengdayêna
Bı o veng u ê awazandê xoya
Zerriya heskerdoğan têrakena
Ez evdala, evdalê welatê xoya

Ez evdala, evdalê ko u kerrana
Kodê Mexteli ser ra vengdana
Bı o veng u ê awazandê xoya
Koy u kerran têtewr lerzanêna

Ez bı zerri ra wanena, wanena
Zey zerecê erdandê taqida ma
Bı o veng u a wendenda xoya
Heskerdoğan hewn ra aya kena

Wexto kı, keko şıma aşnawenê
Koyandê ma ser ra vengê xo yeno
Bızanê o vengê evdaldê şıma yo
Heskerdoğanê xo peyhesneno.

Koyo Berz

"Zülfikar"ê Destê Cilasuni Ser ra Mucılie

X. Celker

Piro (!), qomê mawo elawi Eli ra heskeno, Zılfiqarê Eli ki jiarge o, ine çım de. Hama no Zılfiqarê Eli, owo ke qomê ma cıra heskeno, zê Zılfiqar o ke şıma gureto xo dest, ya ki owo ke Erevi verde sejde kenê, o nio. Yanê gonın nio. Hona heyan ewro mı pi u khalikê xora cênganê Eli ra qe çiyê nêheşno. Eli cengdar bio, zaf ki goni verda de, hama Eli o ke qomê ma cıra heskeno, nowo ke şıma serva waştena xo pê kaykenê o nio. Qomê ma xorê Eliê de bin ardo werte, coka Zılfiqarê Eliê ma ra goni çına zê ê şıma. Nae nia bızane.

Tı kama kam nia, herhal zêdaie zana, hama ez ancia ki to, êwê ke to nasnêkenê, ine rê tenê bıdi naskerdene.
Pir (!) Heyder "Devrimcio" khano. Verê coy wertê "Kewraade" guriêne. İne ra ke bıria ra , waxtê werte de mend, waxtê ki elawitine ser vındet, mesela ma ki nat u dot ra tai perskerde. Niada ke nê cau de gure zafo, hama hona guçikê kursi nêaseno, xo hetê çê Api ser hejna. Çê Api ki sıfte jü qezata xo de kobê da cı, pêydo ki "Zülfikar" da dest, ebe na qeyde şi rêşt mıradê xo, roê xo teslimê ina kerd. Rocê "Avrupa Aleviler Birliği" ra jü cıra peskerdo, ê no cav do; "Ben kendimi Kürdistana sattım". Ez tora se vaci, tı be xo fek, vatena mı xora vana!. Hal u heket ke nia nio, pirê mı ruê zurekeri sia kêro, adırbe çê dê verdo!.

Ez vana ke; mordemo seid gereke hebê gıran bo, xo bızano, helquşte kaymekêro, daim raşte ser şoro, zure ra düri vındê ro, heqe çıka aê qeseykero.

Tıya boma ya ki budela wa, qesê de vana; "bu kesime ne derseniz, artık adını koymuyorum, ne olduklarını da pek bilmiyorum", qesa bine de ki vana; " paralı işleyen kesimler". İsan ya çiê zano, ya ki nêzano. İsan çio ke nêzano, nasnêkeno ê ser ra gereke fikır mekêro. Ez rınd zana ke ê to nêzanıtêne rao, qomê ma nasnêkerdêne rao. Çıke to ke qomê ma nasbıkerdêne, to vengdayêna ma; "Şewa Zagonê Dêsımi" ya ke Frankfurt de bie, a şewe de sınatkarê ma Ro Dêsım´i kabera xo de venga Ana Fatma, Duzgın Bavay, Muzur u Kureşi da, marê thomete nêkerdêne. Qomê ma verde ra nat venga nê wairanê xo u ziar u diaranê xo dano. Ya ki tı dısmenê wair u ziar u diaranê qomê mawa?

Nıka, bê to, mordem nêmendbi ke, kes çinêbi ke bişiêne lınganê Api, Api ra perskerdêne, tı be xo şia ê ra: "...Tunceli ve Varto yöresinde,...,"'Dersimli`ler lobisi" diye bir lobi çıkardılar ortaya. Bu lobiyi paralı işliyen kesimler,..., bu yöre halkı Kürt değildir -Ez bê esla nêzan, hama ma xo ra hona heyan ewro nêvato ke ma Kurmanci me ya 'ki Kırdasi me-, mantığını ortaya atarak ..., meseleyi saptırarak kemalizmle daha tehlikeli mi diyeceksiniz, ne diyelim, bu konuyu size sormak istiyorum.", perskerd u ebe fekê ê mara mılqi da kerdene; "Tabi bunların suratına tükürmelisiniz" *-jüo ke wazeno, Zülfikar, Haziran-Temuz 1995, pelge 17 de niado-.*
Hela vace, nıka Apê to wairanê mara ki gırso, caê dê kulturê mara cor rao ke tı şona gerê ma ê de kena?

Zure caverdê, eke amê re to "Alevilik bir yaşam biçimidir, bir felsefedir" vana, niamê re to şona gerê ma Api de kena, Api thız kena. Qey tı nêzana ke mıletê ma bınê lınganê eskerê Tırki de şiyo, tı şona Api thız kena, kena ke tenêna zêde mıletê ma ser fiyê.
Pir (!) be Api ra, kam tüyê rüyê kami keno, tüke ke fekê qomi ra perê kıfş/araze bena.
Zobina ki, mordem ke kamıl bi, xo-xo de ke raşt bi, vaten u kerdena xode ke jü bi, ê mordemi rê bulura Api lazım nia. Hama eke vana "vatenê mı raştê (!)" o waxt amor bıke, bulura Api nê fitıka xo bıcıne, hebê çêr be, ebe fekê xo waştenanê xo vace.

Nıka berime Apê to; no kamo, kam nio pêro zanenê. Hama zêdaie kambiene u çıbiena ê ser nêzan senê hikmeto, eşkera qesenêkenê. Tai estê ke kerdenanê dê rınd zanê hama ebe vengo bari teyna nia vanê; "ê corên o rut da, ma ê ebe kınca pêyser danime, ancia ki cıra nêxelesinime ra".
Ma ra kam koti ra amo, kami de, koti gurio, se kerdo ayan u bêyan meydan dero. Hama xêlê bienê Api u kerdenê Api eşkera nie, pê pêruge derê.
Coka cuavê kambiena ê, kerdenê ey, zêde ki kerdenê dêwê pê pêruge danê. Her çiê ma arezeo, werte dero, coka mara mit u ajan vano? Çı waxtêna mit u ajani derwlete rê nê, qomê xorê, zonê xorê, kulturê xorê wairên kenê? Verva bındestie vecinê, serva serbesti u têduşte biêna qomê xo ceng danê. Çı waxtêna mit u ajani bıratin u têduşte biêna têde qoma wazenê u cengê nae danê, verva dewleta Tırk´i vêcinê? Çı waxtêna ni vanê Kırmanc-Zazay rê serbestie, Kurdistan rê serbestie?
Ya ki "Glasnost" ra nat ajana ki xo xêle ravêr berdo, biê "Şoreşgeri" Se vacine, niade, rêi xo de rêi ki made niade. Made jü, sujê de gıran ke bikêro, ebe çeke nêşonino ê ser (ê şenikê ke kenê ki zagonanê bina ra, zede ki tora musê), zêde zêde kemere verê çêveri de êna ronaêne. Hama tı, tı sekena? Wertê şıma de caverde zobina şiene, jüo ke to ra hebê zobin burcal (fikrino) keno, tı ine bile kena nişangê verê çeke.
De`la vace kamci kerdene xainênia, kamciê demoqratenia? Hama lêwê to de caverde demoqrateni u veng vetene, kuxaêne bile nêbena. Eke gureto, to xorê Mısto Korr qılavuz gureto (ma kemalist nime, o şan ê to bo). Eke Mıstê Kor dest de zêde qewete bıbiêne, kam çı zano ê çı ardêne na dina gılore ser de. O nêbi ke ebe a hebê qewete "38" ard ma ser de, waşt ke ma bê az u uz verdo. Ma "38" anê newia nêwazenime.

Bêrime bıratine:
Eke ma bırayme, gereke bıratina ma raşt bo. Kerdene u qesê mordemi gereke jü bê. Hama sekerdena to kıfş nia, ewro nia vana, meşte vurina. O tı nêbia ke va; "Zazaca bizim en eski ve asıl dilimizdir" hama çend aşmi ra tepia nafa ki ebe Ali Sapani ra "Sürgünde Kürt Parlementosu" de ebe 3/2 zedaiê qerar da guretene ke zonê şıma wo resmi Kurmancio "Kürtçe". Oca de taine têduştebiêna Zazaki u Kurmanci waşte, şenık mend ke dina dêmdio. Zobin ki amê vatene ke "Zazaca kesinlikle edebiyat dili olmamalıdır". Ya ki tı heto jü de vana; "Gerçek Hizbullahçılar bizim öz kardeşlerimizdir", heto bin de ki "Zülfikar" dana vetene. Nıka mordem ebe kamci qesa u vatena to itibar bıkero? Ez ke zan Hizbullah "Cihad" o, Cihad ki qırrkerdena têde qomanê ğerib u kafırana, ya ki ine mısılman kerdena. *(Mordem bızano ke ma verva mısılmananê demoqrata nime, qomê ma de ki mısılmani estê. Ebe demoqratêni*

têde besekenê zê bıraa têwerte de weşiya xo bıramê).
Zobina ki, ma ke zon u zagonê xo ser guriayme ça benime xain? Mordemo ke zonê xo ra heskeno, zonê xo rê wair vecino xaino, ya ki mordemo ke zê to tırki fekê xo ra nêdano wara, qezata, kıtav, pêseroke u ê bina % 90ê ebe tırki dano vetene? *(Bêro zanıtene ke dısmenenia mı tırki u Tırka rê çina, ez zonê zorê çüe ra hesnêken, dewlete u qeweta ke dewlete dest dera, aê ra hesnêken.)*
Tı ebe senê aqıl mıletê mara vana kemalist? Mıletê ma ê ra vano Mısto Korr, olvazê dêra vano İso Kherr, şıma cıra se vanê? Kami tıfang eşt Mıstê Korri, pi u khalıkanê ma, ya ki ê şıma? Ya ki ti ki vana o 'be nêweşia şekıri merd? Raşt bo raşt nêbo, mıletê ma vano ke Mısto Korr ebe qerqeşuna ma merdo. Merdena Mıstê Korri ebe qerqeşuna destê mıletê ma, raşt nêbo ki, musnena ke mıletê ma ê ra hesnêkeno. Tı urzena ra vana ke "ê kemalistê". Çınay rê mıletê ma beno "kemalist"?
Çı ke;

- nê qoricitine nêkenê,
- domananê şıma wêikenê,
- phışti nêdanê dewlete,
- seveta 10 milonu domananê xo teslimê dewlete nêkenê, coka nê benê "kemalist"?

Kam "kemalist"o, kami raa ê xorê qılawuz gureto, werte dero. Mı televizyon de reportajê de nia da. Ê reportaji de to akademiê M. Korkmazi de qesey kerdêne. To ke kami ra perse perskerdêne, ê verê to de bışkojiê (düğme) cakêtê xo kapan kerdêne, to ver de rıcıfiêne. A oda de çarmina dêsi ki ebe resmanê to u nustanê goynaena to, zê "Serok Apo" amabi xemelnaêne. Nıka vace kam xora heskeno, kam qomê xora? Kami Mısto Korr xorê qılauz gureto? Kam kemalisto? Qesê xo na sate ita de kılm bırnen. Torê qe çiê nêwazen, qomê to torê awa zerê xo bıwazo.
Reina bêrine pir (!) Heyder´i; herdişa xuya sıpie ra bışermaie. Çio ke besenêkena berzkerê bıne mekuye, pêdo kişt u khalekê to dejenê. Verêcoy xode raşt be. Reportaj de cao jü de vana, "Ben herhangi bir yöre halkını suçlamak istemiyorum", caê de vana; "Tunceli ve Varto yöresinde ... paralı işleyen kesimler", cao bin de ki vana, "ne olduklarını da pek bilmiyorum". İta ra ki kıfş beno ke no reportaj çınay rê, ebe senê qeyde amo vıraştene.
Şarê Tunceli u Vartoy sekerdo ke tı namê ine qail nêbena, inê name nêkena. Tek guna xo, biêna xo era zon ardena; xo ra Kırmanc-Zaza vatena coka?
To ra ki vacine, ma kemalist nime. Hokmatê ke dewleta Osmani ra heyan ewro amê gırêdayane pêro mısılman biê, ya ki bınê gırania mısılmana de biê. Nine ki mıletê Elawi rê her cısn zorbazeni kerda. Coka ke mıletê ma de heto Elawi serva têduşte biena xo, verva têwerte de biêna din u dewlete vecio. Na derheq de "laisizm" rê wairêni kerda. Şıma na raştie nia nianêra zon, şonê vanê; "Dersimliler kemalisttir". Ma Mısto Korri dest zaf anıto, zerê şıma rehet bo, ma nêbeme "Kemalist", hama ma Mısto Korrê de bini nêwazenime.

Pir (!) Heyder, ancia ki tı zana, şo xorê kami thız kena, wa thız ke.
Apê to torê bımbarek bo, marê lazım nio.

Ez heq u nêheqie de gerê to Xızırê serê khelek u gemia de, Kureş u Duzgın Bavay de ken. Ê heqa nıheqi de bêrê.

❖❖❖

SANIKA HESENEK`İ[1]

Arêker: H. Cansa

Pasaê de wayırê hire lazu beno. Zafi çiyê ni pasay beno. Çıxaê vaze nu pasa hundê zengin beno. Çê de nunê xu pêser erjiyayiyo , ko ra suriyê xu (celebê xu) axuru de astorê xu benê, çıxaê vazê hunde zengin beno. Pasa rozê xorê sono xasbaxçe tê fetelino/cêreno, ju teyre yena nisena dare ra vana, "pasaê mı torê feqıriye yena; wazena ke kokımıyê de bêro, yanki gêncêni de bêro?". Pasa gos panêkuno, cêreno tekneno sono çê. Beno roza bine unca/fına sono xasbaxçe, tene ke cereno reyna teyre nisena dare ra, vana "pasaê mı torê feqıriye yena gêncên de wazena, yan ki kokımeni de wazena?". Pasa sas beno. Vano, nu çıko nia dı rojio teyre yêna mı ra tawê feqıria mı wazena, demeke ez bonu feqır! ez şeri cênıka xora perskeri ala a sevana. Tekneno sono çê, hal mezali cênıka xore qesey keno, cênıke vana "mormek feqıriye yena gêncêni de bero. Xona ke fıra ma, her çı serewa, viarnênıme ra, kokımiye de feqıriye çeka de xırabına.

Pasa sono xasbaxçe gêyimêna teyre yena nisena dare ra, cıra pers kena. Pasa vano "ez feqıriye gêncên de wazonu". Mavên ra çıxaê taw vêreno ra, rozê reqiye gınena pasay ro, aspıjiye kuna´be nunê pasay, cırê xevere yena, vanê ko ra suriya (celebê) xu pêro qırr biya, axure de astori nêmanenê, nu pasa halo henên kuno cı ke; lele de motaz beno. Pasa na derdi ver beno nêwes, gıneno pure mıreno. Lazê ni pasay hiremêna bıray qesê xu kenê ´be ju, rozê desta sodıri kunê ra raye düra dür ju suke de vejinê.

A sukede ki ju pasao de bin beno, ni hiremêna bıray xu erzenê şiya na pasay. Pasa kar dano cı, ni bıray xorê gurinê, hama nu pasa pê bıraê qıji zaf qayıl beno, cıra haskeno. Namê bıraê qıji Hesenek beno. Lewê suka pasay de ju mezelxane beno, ju dêvo hawtesare muso´be cı, yeno mezelu ra merdu vezeno weno, tekneno sono. Merdê keşi mezele de nêmanenê. Pasa ni bırau ra vano, "roz ju şero na mezelxani bıpeyiyo zernê don cı". Verênde bırao pil sono vındeno, se ke beno pesewe , beno xımayıs u gırmayısê dêvê hawtesarêy, vejino yeno, nu lazek seke dêvi vineno, tersu ra jê dara thale gıno uza re, se ke hasarê serê xu beno, urzeno ra remeno, sono lêwê pasay de vejino. Pasa cıra pers keno, vano "tu çı di, çı nêdi?" Lazek vano "mı tawa nêdi".

Nara ki sundo bin de bırao wertên sono. Sewe çı sona, çı nêsona dêvo hawtesare oncino yeno. Lazek se ke

[1] *Na Sanıke, 8´ê marta 1995´e de Têrzan (Mamaxatune) ra niajniya mı Güle Awısturya de mırê qeseykerde.*

www.kurmanci.org

dêvi vineno, u ki jê dara thale gıneno uza re. Se ke hasarê xu beno, remeno lêwê pasay de vejino. Pasa cıra pers keno, vano "tu tawaê di? Lazek inkar beno, vano; "mı tawaê nedi". Nara ki doria bıraê tewır qıjiya; yê Hesenek´i ya. Sunde ra turıkê tırk-tırkmananê xu erzeno ra xu doşi, beno ra rast sono diarê mezelxaney. Vındeno, sewe bena xoriye, unca beno xırmayıs, gırmayıs u zıngayıs, vejino yeno ke dêvo hawtesare wo. Na lazek tırk-tırkemane cêno xu dest vera dêvi vındeno, dêv vano, "mevınde pane!", Lazek vano, "tu pane!", dêv vano "nê, nê verênde tu pane!, verênde mı ke na tora tı wes nêmanena, hama tıke mıranê ez hin zanon ke ju vızıka nişta mı ra". Se ke dêv nia vano, lazek tırk-tırkemana xu erzeno hawtemêna saru têserde erzeno.

Hesenek lêwanê dêvi, gosanê dêvi, çımanê dêvi keno pêskıra xu, cêno beno verê pasay de nano ro. Ni Hesenek´i çı ke diyo, hal mezal cırê qesey keno. Pasa se ke vineno ke Hesenek´i dêv kısto; pê çêrên, baqılên u xırtêna Hesenek´i zaf qayıl beno. Pasa vano, "uyo ke tu meyitê mı na dêvi ra xelesnay ra, ez çêna xu don´be tu. Pasa hire roji hire sewi veyvê çêna xu u na Hesenek´i keno. Pasa vano "zama na weşiya mına torê bo, kata sona so, se kena bıke; a na koê serê ma ro meso!". Na qesa Hesenek´i rê bena derd, xoxo de vano "ita de çı esto ke vıstewrê mı vake meso!". Rozê urzeno ra tekneno sono, kuno nejdiyê koy ju seyde kuna ra ver. Seyda xu ki ğızaleke (ğezale) bena. Ha naza con pê, ha uza con pê... Neşkino pêcero, moğurbe kuno de; ğızaleke remena sona xorê, Hesenek maneno alange de. Pesewa, tıng-tariyo. Hesenek vano "yaw qaê! vıstewrê mı, mıra vake "meso" , mı gosro cı nêna!... Tenê nat-doti ser niadano, düri ra zere ju deri de ju adırê bulışkino, xo ero i adıri cêno sono ke hao ju kose verê adıri de roniştio. Xorê kaleka juyede ki u niseno ro.

Xeyle ke maneno kose cıra vano, ça tı nia nişta ro, ça nêsona mare werde biyarê?
Lazek vano, "ma ez itau nas nêkon ez çı zunu ke werdê itay kotio, ez xeşimê nazaa nu". Kose vano "raurze ez to de yonu". Mormek kuno ra Hesenek´i ver cêno sono, serê qulaê da kemeri de vejinê. Kose lazeki ra vano "bê ez la erzon mianê tu, qula ro havorde so, marê bıne ra werde biya. Kose la mianê Hesenek´i ra gırê dano, Hesenek´i verdano ro, rae lete bena nêbena kose kardi erzeno ra lay; la bırino, Hesenek gıneno bıne quye ro. Hesenek destu nata saneno, bota saneno, destu sene cay ser ke erzeno, deşti sonê gınenê merdu. Eke uza pêro pırrê merdano. Hesenek vano, "wê cokera vıstewrê mı vatêne na ko ro meso!". Endi nêzon, rozê maneno, dı roji maneno, çıxaê ke maneno heq zaneno, ma uza nezanênime. U cao tari de ebe destu pa saê keno, destê xu gıneno ro cao lêwıye ro, çı ke lêwıno.

Hesenek rınd zeleqino pıra, nêverdano ra. Reê rınd qayt keno ke lüya. Lüye kas-berkas (kas-belas) qule ro sona. Lazek ki nişto dımê lüye ra, xeyle ke sonê qule de roşti asena, tenê ke raver sonê, yenê´be fekê qule, eke verê qule yeraze wo, golê ağwe o. Zerê ağwe de ju dare bena, vano "ez xu berji serê na dare, mebo ke xu mexelsni ra",vano,

"deme ke heqi çarê mı de na vata. Ez xorê na kası ra vınderi". Niya ke vano, reyê niadano ke dotı ra mal-mul yeno, zırçeno vano, "bıra tı´be heqê dina kena ke bê mı naza ra bıxelesene ra, şuane vano, "bıra ebe heqi bo ke ju vosnê çê ağaê mı esto, çê de mendo. U ke ita biyêne, i vosni tı vısnêne naveri, jobina kes neşkino tu naveri vısno". Şuane vano "ala ita vınde, ağaê mı ke vosnê xu ke da, ez tey conu yon, vosn tu ano naver".

Beno sund, şuane mali beno çê, sono lêwê ağay, vano, "ağa hal mezal nia ro; ju mordemê mığare ra mendo, vere xu yerazo; mormek neşkino xu bılêwno, eke nia vano, ağa vano "buko, hekenê vosni bıjê so". Şuane vosni cêno sono, mali ano verê çêmi, şuane niseno´ro vosni, ağwe bırneno jê kardi yeno verê mordemeki. Şuane vano "bıra, ya haq vaze, xu berze vosni ser".Çıke hevê ke xu ğelet berzo, sono gıneno ağwe ro, xenekino. Mormek "ya Xızır!" vano, xu erzeno vosni ser, vosni sero maneno. Vosn ağwe ra onceno, nine hurdimêna vısneno destê mali. Nu zamaê pasay vezeno -endi zernê beno, dı zerni benê-dano şuani. Nu mormek şuani ra vano, "ağaê tu na vosni nêrosono ez xorê bıhêrni? " Şuane vano "ez nezanon", şuane cıra vano "mı de bê cıra pers konu, eke roseno tı sona hêrnêna". Mormek "hiya" vano, tey sono. Beno sund, şuane u sunde mormeki çê xo de dano werden u sımıtene, uza fino hewn. Beno sodır, mormek vano "mı bere çê ağaê dewe". Şuane mormeki cêno beno çê ağay, mormek ağay ra vano, "çê mı düriyo, na vosnê xu mı nêdana, xorê cınişi pê şêri suka xu?. Ağa vano "beno!". Nu vezeno dı-hire zernu dano ağay, xatır cıra wazeno, beno ra rast sono.

Xeyle, xeyle ca sono, sono caê ju kosk de vejino. Eke çı bıvêno; dı lêy bulxır, hao bılqır bılqır girino. Ju dêva hawtesariye uza ra, hawt teni ki çênê xu estê. Eke dêva hawtesariye her ju sarê xu no ro ju çêna xu ser, çênê dae sarê maa xu kenê saê. Çênu maa xora vato, "daê porrê tu biyo sıpe". Dêve ki çênanê xora vato, "dikê porrê mı çı sıpe mebo, ju xalê sıma bi, hawtesare bi. Musaybi caê suka dê pasay, şiyêne merdi werdene. Hesenekê bi, i xalê tu kist. Sevetanê xalê sıma ra porrê mı bi sıpe". Çêneka juye vana "daê u Hesenek seneno?". U ki biyo çungıl pê bonde gos dano. Çêna juye unca zor kena, vana "dae u Hesenek senen bi?" Dêve vana "u juyo de tıxnas bi. Çımê xu jê gay esti bi, gırs u guleri, hemi ki juyo de rındek bi". Nia ke vana-nêvana: -nêzon pêzn kut ra ser, sebi- destınde çêna juye zırçena,vana "da-daê ju nao pê boni dero, tıxnaso çıme gırso, mendo ro Hesenek´i". Seke nia vana, dêve çıng bena, vana "wıy ez qıdaê tu bıjeri, sona koti?
Bê şime zere, tu qefeliya, nun bure, çay bısme, wıy ez qıdaê tu bıjeri ha! " Nu "hiya" vano. Dêve ver, mormek dıma, sonê. Dêve dêw (düay/dıway) kena çêveri têserde benê ra, na hali ra hawt çêveru verenê ra. Mormek niadano ke uza pırrê mordemano, eke pêro mordemê dewa di yê. Na mormeki se ke Hesenek´i vinenê sasbenê, vane; "nêro tu koti ra yena? Hesenek vano, "ez itaru vêrdune ra mıra vat ´tu qefeliyaiya, bê araşiye ra´". Nara ki Hesenek dine ra pers keno, vano "sıma sene ca ra yenê? U ju vano "hêga ra, ju

vano mali ra, ju vano rae ra... dêve rıvatanê to ra ma dayme arê ardime". Dêve nara ki qelew dana cı ke, sale qelewberê. Ebe eskıza sure, çewres roze kena weyiye ke, qelew bê ebe mırdiya xu buro. Heto binra ki vosno ke mormeki ardo, mae be çênu ra nisenê ser wenê. Dêve, çewres roza pêyêna ke ine buro. Endi dı rozê, hire rozê ni mordemu manenê. Ni xo´be xu qesey kenê vanê, "nero na dêve çewres rozê ma ke kerdi pırr; ma wena! Na bilasevet qaytê ma nêkena!" Ju vano "ma, çêveri guretaê, se vejime? " Hesenek hêrs beno vano, "çı tawo sıma itarê, nêşkiay dêwu/diwawu fekê dae ra bıremnê, pê çêver rakerê bıremê!. Ju vano "ez dı qesu musu", u bin vano "hire qesu ki ez zanonu". Her ju dı-hire qesu vanê, Hesenek ni qesu keno xu gos ra. Vano, "ez vanu, sıma ki ´hala hala!´ kerê. Ma ke xorê çare mêvinime, na roza mestêne ma wena, çıke çewres roze hawa biye tamam". Dêve sona dıdananê xu, yê çênanê xu saney kena, kena çıq. Hesenek kuno ver, iyê bini dımera sonê. Hesenek qeseyê vano, çêvero ju beno ra, têdıma qesanê binu vano, çêveri pêro benê ra. Hesenek vano "heqi ra ez nıka heliyo çal biyêne, na albazê mı ki gorgoçin biyêne!". Heq heti ra u beno hêliyo çal, iyê bini ki benê gorgeçin perrenê ra sonê. Dêve yena tever ke, çı bêro tever; niadana ke çêveri pêro pışteser rakerdiyê. Na dêve çızena, çızenaa..! hard-asmên kena pırrê vengi. Kemer vêseno. Venga çênanê xu dana vana, "dikê, Hesenek´i pêro berdi!". Vana "ala her cay sero niaderê, hewlê xırabê, tawaê teyr-turê caê aseno". Çêna xu vana, "daê ju hêliyo çal vero, refê milçıki dıme raê".

Dêve ki bena hêliyê çali, nana´ra dıme; ha naza pêcêro, ha uza pêcêro, i teyrê
bini (gorgeçini) herkes xorê remeno sono. Na dêve, hêliyo çaliyo ke ver dero, di dıme ra nêvışina. Vıstewrê Hesenek´i xorê ronşitiyo, nu hêliyo çal sono verê vıstewrê xo de beno qevdê guli, na dêve ki bena dakepire. Pasay rê weşenena vana "sılamê mı cırê esto, uza qevdê gulê mı gınê waro, mıre bırusno". Pasa ki cêno gulu boe keno, vano "çıxa ki wesê!".
Pasa keno´ra dergı ke dakepire do/dero, uza de qevdê guli benê korek rışınê hardı ro. Dakepire bena kerge ke koreki buro, korek beno lüye, herbi vılê kerge de cêno pê, vısneno. Lınge kuyno cendegê kerge, erzeno verê çêveri. Na dakepire verê çêveri de bena qoze kemere.

Pasa yeno vere çêveri, niadano ke qoze kemere verê çêveri dera, vano "kemere naza çinê biye, na koti ra amê?". Zamaê xo, sare ra çı ke vêrdo ra, jue´be jue cırê qesey keno.
Pasa vano, "mı tora vat ke koê serê ma ro meso, hama tu şiya xeyle serencey di, ma ki dae ra xeleşiayme ra". Lew nano çımanê zamaê xo ra, reyna hireroj, hiresew veyvê zamaê xo´be çêna xo ra keno. İ sonê resenê mıradê xu, "ma xona nereştime mıradê xu".

❖❖❖

www.kirasvalati.org

HEŞ U FATE

Hewes Miro

Waxto ke welat de payız amêne her ca biyêne sıpê, teyna serê bona qılaxa u loda sia asêne. Mılet nêmo zafêri waxtê xo çê de derbaz kerdê. Cêni şodır şawaq ra uştêne ra, soba viştêne ta. Tayê vistiria lom u gazınê xo veyva ra kerdêne. "Hela bêrê niaderê, veyva filankesi çıqa cihatiya, hawa lojına dina dü kena!". Êno no mane; lojına kami ke rew dü kerdê, cihatiyê rew uştê ra. Zê her caê dinyade dewanê made ki, baro gıran hermanê cêniya serowo. Waxto ke qerar amê guretene ki, onci no derheq de heqa şenıke onci para cêniyawa, dinê ra pers nêbeno. Domani der u ber, non kınci şutene. Qatıx, meymani, pêro çi karê cêniyawo. Her roj ebe no qeydewo. Camêrdi ki, şodır uştênê ra taug guretê şiyêne lodera vaş ardê, mal vırdêne ra, malê şandi kerdê zere, gege ki vara serê bona kerdê pak, karê dina xelesiyêne. "Ê ki xêlê qefeliyêne!..." Cirani şandane amêne tê lewe, lazut teqnêne, soba sero çay gırênêne, heto ju de çawo sur qultnêne, heto binde ki meselê u şanıki qesêkerdê. Hatani nêmê şewe pil u qıji piya nıştêne ro. Keyke domani her ju hetê ra gınêne waro, şiyêne hewn ra. Ne televizon bi, ne ki zaf çêa de radon bi. Dinya domana, ebe nê şanıkanê pila biyêne hira u rengın. Waxto ke cêniya tendure viştêne ta, non potêne non ra têpia, domani tendure sero biyêne top, nıngê xo tendure ra vırdêne ro, ebe kêf, şanıkê ke pila ra heşnê, nê qesêkerdêne.

Roja ra rojê payızo, tebera serdo soba tezeka zerê baraqa nêkena germın. Rew bıbi tari, verê çêberi de kutiki lawêne, lamba xıznade biye, soba nafa rınd bıbi gur. Khalık oda de hetê cori de doşegê xo sero merediyo ra, domani ki, cêrê dê bınê orxani de roniştiyê, tebera kutiki lawenê. Herçi ke şono vengê kutıka kuno duri. Tenê werte ra derbaz bi, çiyê tebera xo soyna baraqa ra, dêsê baraqa lewiya. Tenê vengê orine ame, payjo bırıya. Khalıki sarê xo kerd berz, vake; "Şımâ zanê, no heşo xo soyneno baraqa ra". Domani tersay. Raşti ki heş bi, çımke baraqa corê dewe ra jukeke teyna biye. Heş şewanê niyanêna de gege amêne. Kutıki vêşan bi, kesi non nêdêne cı, bê teqate bi. Na veng u zureyena heşi sero, pê haşar bi, tenê lawa payjo ki rema şi wertê dewe. Domani tersayi, amêy ke bıpılêsiyê khalikê xo ro. Khalıki vake; "Sebi sebi şıma tersay! Hala bêrê lewê mı, ez şımarê ju şanıka heşi qesêbıkeri"

◆◆◆

Biyo nêbiyo. Ju mêrık, cêniya dê, ju ki çêna xo biya. Namê çena xo Fate bena, çêneke endi azebe biya. Cêni u çênê dewe biyê top şorê koliya arêdê. Fate ki, dina de şona. Şonê kowara koliya danê arê. Her juye şona cayê, biliya koliya kunê, jubin ra kunê duri. Fate zaf çênêkê de rındeke biya, şewqê Fate eşto qula heşi ' la xora

vejiyo, seke Fate ujka diya heşi, zeriya xo kerda Fate. Fate tersena qêrena, feqet kes vengê Fate nêheşneno. Heş Fate erzeno hermê xo ser cêno beno qula xo. Kunê zere, heş kemerêde gırse nano fekê qule ser. Cêni koliyanê xo danê arê, nata Fate, bota Fate cêrenê, sekenê Fate nêvênenê. Payjo teseliya xo kuna, cêni derzanê xo cênê şonê çê. Ma u piyê Fate pê hesinê, ne kowa ne ki deşta vırdanê, ebe Fate cêrenê. Tıvana hard qılaşiyo ra Fate pıro şiya. Waxtê ra têpiya endi omidê xo cı ra bırnenê. Cêrenê ra ênê çê.

Ma bêrime dora Fate;

Heş Fate de kewto ra, heni Fate ra heskeno ke dormê dayede êno şono. Fate ki, her roj fersendê biyaro re heşi na qulera bıremo heni fıkrina. Feqet heş itibarê xo ebe Fate niyano, waxto ke heş qulera vejino şono, kemerê de gırse nano fekê qule ser, hona şono. Heş Fate ebe goşt ebe roja ebe hefta keno weyê. Her roj jü miyê erzeno hermê xo ser Fate rê ano. Her roj goşto teze werdo Fate biya zê keware. Fate rojê heşi ra vana;" Ez ebe domana nêweşa" Heş kêfara qula xo de ca nêbeno, kaykeno. Rojê Fatê ênê dı domana ana, ju laik ju ki çêneke. Domani doxinera cêr heşê, doxine ra cori ki isan benê. Heş domananê xora zaf heskeno. Heş juya Fate nêkeno dıde. Fate çı wazena heş şono cırê ano. Rojê Ma u piyê Fate zaf kunê viri, nêzana ke heşi se bıxapno. Rojê onci heşi ruşnena caê, qulıke ra niyadana ke, ju şüane hao mali çırayneno. Qêrena, venga şüani dana, şüane êno verê qule, Fate berbena vana "nezdiyê serrêwo ke ez na qule dera, heşi ez pê gureta. Sebeno mı na qule ra raxelesne! Mı rewêna ma u piyê xo nêdiyê, ê zaf kewtê mı viri, ez wazen şori lewê dina". Şüane kemere fekê qula heşira vejeno, Fate qule ra vejina ke şoro, domanê Fate daye dıma berbenê, venga dayê danê. Onci cêrena ra domananê xo lawnena, dolımêna domana cavırdana ebe o hal vejina şona dewe. Ma u piyê Fate çıqa şa benê, se kêf kenê hande vajê. Pılêsinê jubini ro, vırane finê jubini ra, qurbana sarebırnenê. Çand roji ra têpiya kêfê Fate şikino. Halê xo rınd niyo domani kewtê vira Fate.

Ma Onci bêrime Heşi;

Heş nêçir ra cêreno ra êno verê qule ke, kemera ke kerda fekê qule tede niya. Şaş maneno, cendego ke hermi sero gıneno waro. Seke kuno zere, venga Fate dano Fate çina, domani ki haybıro berbenê, biyê vêşan.

Heş qarino. Lortıka erzeno, oreno domana ju cêno vırana xo xecelneno, nafa ki o bin berbeno. Nêşkino domana haştkero. Nafa domana hurdimine keno vırana xo, cêno şono serê ju zınari. Laiki keno vırana xo onci qêreno vano; "Fatê Fatê, çamur çatê, laik berbeno, çıçık wazeno", tey laiki zınar ro erzeno. Nafa ki çêneke cêno vırana xo, Onciya wano; "Fatê Fatê, çamur çatê, çêneke berbena çıçık wazena" aye ki laiki ra dıme zınar ro erzeno. İna ra dıme ki

ebe vengêde berz oreno, u xo dina dıme erzeno.

Fate tebat nêkena, ma u piyê xora vana ke mesela mı niya ra, dıde ki domanê mı heşi ra estê, heqê xo ere mı helal kerê. Ez peyde şon çê xo. Qederê mı ki niya biyo. Ma u pi cêrenê vero, cêrenê sero sekenê Fate nêvındena. Xofê kewto zerê Fate, vana; "Ez şon ke şon". Anê tevdirê Fate vênenê, Fate kuna ra raye şona. Seke şona, zerê qule de ne heşo ne ki domanê, kes çino. Nat u dot niyadana tenêna bota şona lewê zınari ke çı niyado, meyıtê hirêmine ki hawo cêr de. Fate dana çokanê xoro, kena bav u guniyê, pêsirê xo dırnena, porê xo ruçıknena, şin u şiwan kena. Payjo ina dıme xo zınarro erzena. Şanıka ma ita qediye;

Ê nêresti mıradê xo, ma bıresime mıradê xo...

❖❖❖

Xo Vira Nêken

Dewleta Tırku ma qırrkerdime
Êştime têver. welat ra durkerdime
Xo vira nêken
Xo vira nêken
Awa ke ine arda qomê ma ser
Xo vira nêken.

Cor ra varnê bombey ebe têyara
Vato; Dêsım kergana,
ebe na qeyde der bena
Xo vira nêken
Xo vira nêken
Kerdena Mıstê Kori
Xo vira nêken.

Zerzele u laseri rê şıkır kerd
Azeba tersa ra xo kemer ra êşt cer
Xo vira nêken
Xo vira nêken
Kerdena İsê Kheri
Xo vira nêken.

Sungi kerdi, derguşi veti zerê cêniya ra
Ne khokımi verday, ne domani,
kuli kişti raa ra
Xo vira nêken
Xo vira nêken
Fermano ke Çaqmaqi Erzıngani rê do
Xo vira nêken.

Bıra wule xo vira nêken
Waê wule xo vira nêken
Kerdena zalıma xo vira nêken
"Otuz Sekiz"i
Heyan qiyamete xo vira nêken.

Dost asenê, dısmenên kenê
Roc be roc zorbazên ravêr benê
Ebe na qeyde welat talan kenê
Dayde beterê no senê qeydo
Ebe na qeyde qomê ma qırrkerdo.
Xo vira nêken
Xo vira nêken
Ne dosteni, ne ki dısmeneni
Xo vira nêken.

X. Çelker

www.arsivekurdi.org

SEYİDÊ HOVERDAYİŞÊ DÊRSIMİ LEZA MAWA SERBESTİYE, DEMOKRASİ U TÊDUSTİYE DE WEŞİNÊ!

C.T. (Cumhuretê Tırkiya) ke pag u mêresê Osmanij sero saniya pê, qomê ke gureti bınê bandıra xo, serva asimile kerdene, hencnayêna hoverdayişê dine, serva pısknaêna biyayişê dinê milli, siyasetê xuyê inkâr u qırrkerdêne rê bınge guret.
Eve na tore qomê Kırmanc-Zazay, qomê Kırdaşi, Asuri (Süryani-Keldani-Nesturi), Hermeni u Rumi qırrkerdi, surgınê pêyê welatu kerdi, estên u biyêna dine inkâr kerde.
C.T. vırende çım verdayvi Kırmanciye u Zazau. Hona ke C.T. nêameyvi pêsanıtene, 1921´e de eskerê xuyo barbar est´ve Koçgiri u Dêrsım ser. Zaza u Kırdaşi Koçgiri de seveta heqa dina demoqrasi u milli wastene gon u laşer de verday. Dıma sare wedardayêna Zaza-Kırdaşi ya ke eve serveriya Şeyh Saiti biye têra, sare wedardayêna Kırdaş´ya ke 1926e de Ağrı (Ararat) de biye têra eve gon u surgın hencıte.
Dewlete verva gula Dêrsımê Kırmanciya surelae herdem qewete rasnê pê. Sero vınet ke Dêrsım zar u war bo. Ge qewğa wertê aşiru thız kerde, ge ki wast ke alaqa Dêrsımi eve sarê dormi bıbırno. Eve torê "siyasetê işgalê haştên" guriya ke welatê Dêrsımi de mıqerrem bo. 1926´e de kut´ve hetê Qozu, 1930´e de ramıt´ve Pulemoriye ser. 1925´e de Xarpêt (Eleziz) de seveta sare wedardayêna Şeyh Sait´i Hesen Xeyri, 1926´e de seveta hoverdayişê Qozu Nuro eşti dare. Niada ke mıletê ma hao hoverdano, nafa pêyser onciya. 1935´e de namê "Dêrsımi" vurna, kerd´ve "Tunceli". Serva Dêrsımi Mufetişêniya de xususiye amê vırastene. Endi qurlığiya xuya seramayişê Dêrsımi gıra gıra ke diye; 1937´i de eskerê xo çar hetu ra ramıt´ve Dêrsımi ser. Rejimê Kemalisti têde tariberi (gerici) u hatta taê sexte Qomunisti ki guretvi lewê xo, eskerê xuyo barbar est´ve qela Kırmanciya hoverdayişa dêmnêdoğe ser.

Qomê Dêrsımi wertê aşirunê xo de ame hurê u verva eskerê Tırk´i honde hover da. Hama rejimê Tırk´i wastke Dêrsim wertêra tım wedaro. Çı esto ke, duwarêda henene kerde ke, mıletê ma bê serdar u serveru bıverdo. Doz u xayinêna henene fişte zerê Dêrsımi ke, dıma ki sare wedardêna mıletê ma rehet ağme kero. Serdarunê hoverdayêna Dêrsımiya siyasi ra Ali Şêr u Zarife Xanıme 9´ê Temmuze de, Şahan Ağa ki 28´ê Ağuztose de amey kiştêne. Dora-dıme Tırku Seyid Rıza wast´ve Erzıngan ke, eyi de cemat bıkerê. Hama roza 5´ê payiza vırene de eve dubara ame pêguretene/têpiştene. Seveta inkarkerdêna siyasi, rejimê Tırk´i xevera pêgurêtêna Seyid Rızay jür kerde. Hona ki na jüru keno. Hama Seyid Rıza ke Erzıngan de qonağê Hukmati ra vêjiya tever eve vengê xuyo berz; "Hukmato Jürekero bêşeref!" vake. Uzade seveta mazmata têlewe amayêna xo u rejimê Tırk´i kerde eskera. Ey o waxt zona ke hetê rejimê Tırk´i ra amo xapıtene.

Seyid Rıza, Uşenê Seydi u taê serverê Dêrsımiyê bini 18´ê payiza peyêna 1937´e de "Buğday Meydanı"yê Xarpêti de amêy dare estene. Seyid Rıza u Uşenê Seydi ra pia 11 serverê Dêrsım´iyê bini amey darde kerdene. Seyid Rıza ke şi darağaciye eve vengê xuyo berz reyna xof kerd zerê goneweru. Cellad İ. Sabri Çağlayangil na vengberzêna Seyid Rızay vatişêde xo de nia ifade keno: "Evladı Kerbela´yıh, bi hatayıh, ayıptır, zulümdür, cinayettir/Ewladê Kêrbelay me, bêxetay me, ayvo, zulımo, cinayeto". C.T. wast ke tersê xo eve zorbajên u qırkerdene bıtêmno. Meyiti vêsnay, hesavna ke belka dawa Kırmanc-Zazayi ki eve na tore bıvêsno.

Jênosidê Dêrsmi 1937´e de sıfte kerd u hata 1938´e dewam kerd. 70 hazar Dersımij amêy qırrkerdene. 10 hazaru ra Dêrsımiji surginê şiwari (batı) kerdi. Çı esto ke hoverdayişê Dersımiji nêvinet. Cengdarê Dêrsımi ca´ve ca peyê çekunê xo de bi, jêder hetê Demenu de hata 1945´e verva ordiyê Dewlete dapêro.

Dêrsımo ke hoverda çıra cengê xo de ser nêvêjiya?

- Dêrsım qela hoverdayişa peyêne biye coka. Hoverdayişê Kırdaşi, yê Hermeni u Rumi cêvışayvi, Dêrsım têyna mendvi. Qol peyde cırê çinevi. Tawayê çinevi ke dest bıerzora cı. Phoştdariya xo çineviye coka cengê xo de ser nêvêjiya.
- Koma de xuya milli çineviye ke cırê serverên bıkero. Pêsaniyêna Kome eve aşirên biye.
- Wertê qewêta eskerê Dêrsım u yê C.T. de xêyle ferq bi. Dêrsım cengê xuyê verva dewlete kerd vind hama, dawa Dêrsımi ya ke Kırmanc-Zazay rê bıngewa hona wesa, jê roşti bereqina. Qomê ma ewro tarıxê xo ra derse cêno u jubiyêna xuya siyasi ze re de keno mıqerrem u heqa xuya demoqrasi u milli anora ver. Wazeno ke eve qomê Kırdaşiyo ke hao verva dewleta Tırk´i hover dano, u muhalefeto demoqratiko ke Tırkiya dero inu de destpêkero. Serveriya leza serbestiye, demoqrasi u têdustiye oncâ Dêrsım onceno.

Rejimê Tırk´i hona ki tarixi ra derse nêceno. İnkar kerdiş, wertêra wedardayiş u pêrodayişi ra nêvêreno. Verva hoverdayêna qomê Kırdaşi, verva haştiye wastêna dêy eve çek u qırrkerdene cuav dano. 3500 ra jêde dewê Kırdaş u Zazay kerdê tıp-tholi. 10 hazari ra jêde mordem amo kistene. Hona ki welatê Kırmanc-Zazay u Kurdistan boyna yêno rıznayên u vêsnayêne. Beno thol. Hama rejimê Tırk´i ki lerze gureta, rezefino. Besenêkeno ke bınê problemê siyasi, dabariye u eskeriye ra vêjiyo. Sarê Tırk´i ki hao endi wazeno hoverbıdo.

Bextê rejimê C.T. kurro. Verva na rejimê barbari gereke Kırmanc-Zaza, Kırdas, Laz, Ereb u têde qomê ke bınê bandıra derê u emegdarê Tırku pêro-pia bêrê pêser. Irqçiyên, Faşizm u terror gereke bırıjiyo.

- Qomê Kırmanc-Zazay heqa xuya kambiyane wazeno.
- Seyidê Dêrsımi nêmerdoğê.

Tija Sodıri, Ware, KormışkaN, Desmala Sure

Vaqıfê Dêrsım´i Köln de "Sewa Rozê Xızıri" VIRASTE.

Eke dewê Dêrsımi vêsnay, hometa mawa ke Almanya de, a ki hevê amêra ho, Kırmancê ma ameyi pêser, protesto kerd, telqırafi onti, beyannamey kerdi ağme, sewi vıraşti... Ju ki Köln de Vaqıfê Dêrsımi sana pê. .

Çıxaşi ke karê na Vaqıfi hona gıra sono; onca ki hao game've game avêr sono. Karê huyo vıren zonê ma, Kırmanc- ki-Zazaki sero ju seminar bi. Seveta na seminari her kes bi've sa, zof rınd di. Sarê ma wast ke karo de nianen dayma bêro werte, mıletê ma xora xeverdar kero.

Karo de bin ki seveta Xêylaşi/Rozê Xızıri ju sewe viye. Na asme (Çelê 27´ine) de suka Köln de *"Sewa Rozê Xızıri"* vırajiye. Mordemê ke amey, loqme u pêsarê xo tey ardi. Vırende thomırê Heqiye; thomırê Kırmanciyo hirê-telın ame cınıtene. Kılamê Heqiye vajiay. Thomıro hirê-telın Dêrsım ra hona newe ameyvi. Piyê Şêrvani ev destê xo Şêrvani rê vıraşt vi. Şêrvani tenê ke perda dewresu ra şi, thomır dapıro, dıma ki taê kılamê Haqiye vati. Dıma Kadri Karagöz vêjiya, lawıki eve usıl u qeydê xo vati. Tornê Seyid Rızay Rüstem Polat u vaqıf ra ju alvozi Xızıri sero, yitiqatê Kırmanciye sero qesey kerd.

Kırmanciye de hurênda Xızıri çıka? Sarê Dêrsımi Xızıri çıtur vinêno? Yinu çım de Xızır kamo? Şiya Xızıri yitiqat u kulturê dine de çıtur osêna? O çıtur sewlê ho dano´ra lawatiya dinu ser? Qeseykerdoği na persu rê cuavi fêtêliay.

Xeylaşi Yenê!
Bêre Sewa Rozê Xızıri
Bêrime Pêser!

Tomar u Qesê Heqiye
Şerwan u kamko wazeno...

Qesekerdene
Tornê Sey Rızay Rustem Polat

Hunerkari
Serwan
Bedri Bava
Kadri Karagöz
Metin-Kemal Kahraman

Kuratey
Heyder
Roê Dêsimi

Wast: 27.1.1996
Sate: 16-22.00
Ca: Alte Feuerwache Melchiorstraße 3, 50670 Köln

* Uwoke wazeno, lokmê ho tey biare.

VAQIFÊ DÊRSİMİ

Leto peyên de Heyder u Roê Dêsimi kuratey kerdi, mılet fişt huwayis.
Sewe têde eve zonê ma vırajiye; zeke taê vanê, eve "Zonê Xızıri!" qeseykerdiş, kılam u kuratêy têde eve zonê ma bi.
Kılmek ra qeso ke na sewa Xızıri de amera zon nia bi:

"...Ju homete ke zon u zagonê ho kerd vind, roê xo ki kena vindı. Ju mordêmi ke zon u zagonê xo caverda, azê xo bırino, rew bo herey bo beno mêres. Gereke nara têpia ma becêrime ra zon u kulturê xo ser, ey bıseveknime..."

Kırmanci gunê naê odet kerê; Gağan de, Xeylasu de, Qere Çarsemêy de, Rozê Yimamu de, seveta tertelê 38`i, dare estêna Sey Rızay uçb. bêrê pêser, vengê ho vezê. Huzmê ho vêjiyê, zon u kulturê horê wayirên bıkerê.

Gama ke Vaqıfê Dêrsımi suka Köln de este, gama de qışkêke, hama gama de rınde biye. Sarê marê berxudar bo, wes u war bo!

Mehmet Doğan

www.zazaki.org

Sewa Cematê Dêrsımi yê Berlin'i hewl vêrde ra!

Roza 3'ina gujiga '96 ye de seveta naskerdayêna Cematê Dêrsımi yê Berlin'i ju sewe vırajiye. Sewa Cematê Dêrsımi de sarê mara nêjdiyê 750 ra jêder ison ame pêser. Zon u zagonê xo Kırmancki de lawik u kuratey gosday.

Sewe hetê mıletê Kırmac-Zazay ra zaf hewle biye, mılet bi sa u eve hewes gos naro ser. Sarê Dêrsımi, Berlin de sewa nianene sıfte diye u omıd kenê ke, nara têpia ki sewê nianeni herca de bêrê vırastene.

Na sewa şêne de, hetê dayra kulturê senatoê Berlin u hetê Koma Kultur u phoştdariya Tunceli ra (Kültür ve Dayanışma Derneği) phoşt amê cıdayêne. Şinatkaru şinata xo musnê'ra mıleti. Hunerberzu lawıki vati. Sewe de Zılfi, Rençber, Deste Günaydın, Emekçi, Seyfi Doğanay, Enver Çelik u Aline Berthelemey lawiki vati. Heyder u Roê Dêrsımi piya kuratey kerdi. Peyniye de Dêrsım ra Dia musnê mıleti. Gereke Estemol ra Folqlorê Dêrsımi biamene, çı hêf ke dewleta barbare vize cı nêda u besenêkerd bêrê sewe. Qeseykeroğu ra Mustafa Yerlitaş namê Koma Kultur u phoştdariya Tunceli u namê perloda "Dersim"i ra qesey kerd, Dêrsım de na asmunê peyenu de ke çı amo werte, kerd eskera. Bonê Cêncunê Berlin u Merkezê Kulturê Elewiyunê Anadoliye ra grubê Folklori vêjiay werte, reqeşiay.

Partiya Kêwunê (Die Grünen) Berlin ra Milletvekili İsmail Hakkı Koşan sewe de qesê phoştdariye da: "Gereke Dêrsım hetê Siyasi u Kulturi ra, hetê kamiye ra ciabiyayêna xo biaro werte u xorê wayir vêjiyo, wertê qomu de caê xo bijêro!" vake.

Persberê Ğerivunê Berlin ra qesey kerdêna Barbara John'e rê mılet zaf bi sa. Ae vake, "Mı hata nıka qomo nianeno tolerant, qe rastê cı nêbine. Mordem gereke qomê de nianeni bısevekno..." A wazena ke nara têpia ki lewê sarê Dêrsımi de bo. Dıma, Murat Şengül u Özcan Mutlu yê ke azayê Meclisê Belediya Berlin yê, eve İsmail Hakkı Koşan'i Sewa Dêrsımi rê phoştdariya xo rusnê. Zovina ki Partiya Kêwu ra Rıza Baran u Partiya PDS (Partiya Sosyalista Almanya) ra Gıyasettin Sayan phoştdariya xo dê Sewa Dêrsımi. PDS ra temsildarê Eyaleti, Tija Sodıri, Ware, Zaza-Pres, Vakıfê Hollanda, Vakıfê Köln, Dêrsım Spor, Al-Spor sewe rê mesaji rusnay.

Vakıfê Dêrsımi ra ju qesey kerd, va:

Meymanê delali,

Sewa ma, cem u cematê ma xêr bo!

Sıma pêro xêr amê!

Seveta na sewe kamo ke guriyo, emeg u xızmete kerda; inerê , sıma meymanê ke amê ma kerdime sa, sıma pêrune rê namê Cematê Dêrsımi ra mınetdar me, berx u dar bê.

Cematê Dêrsımi serreo ma ard pêser, temel na ro. Meremê ma uyo ke; Tarıx u kulturê hometa Kırmanciye, adet u torunê Kırmanciye, zonê Kırmancki qori keme, biarme'ra ho viri. Domanunê ho tenê Kırmancki salıx dime, va tarıxê ho bımusê, hometa ho nasbıkerê. Zern u şemê hometa Kırmanciye vejime verê çımunê dost u dısmeni.

Ma ewro bınê bandıra u zordariya dısmenu derime. Hazar u newsey hirıs u hêşt (1938) de dısmeni welatê ma Kırmanciye eve çek u topu mara gurete. Hometa Kırmanci jiar u diayru ra, lozın u kounê hora bırnay ra, têde surgınê sukunê düru kerdi. Na qırrkerdene ra têpia, dısmenu name u nisanê ma, san u şêrefê ma guret bınê lıngu, zon u kulturê ma têde inkar kerd. Welatê ma Kırmanciye, zonê ma Kırmancki marê kerd serevde, nêverda ke qimetê homet u isaniya ma vêjiyo werte.

Hometa ma ki jê zovina hometu na dina de eve zonê ho Kırmancki de lawıkonê ho, sanıkunê ho, beyitunê ho vazo, hardê Dêrsımi sero sareberz u zerre wes bo.
Hama oncia ki roze've roze çımê hometa ma benê ra, sarê dormê ho de niadanê, endi besekenê ke haydarê zon u kulturê ho bê. Riyê na dina de hometa Kırmanciye ki zonê Kırmancki de bıvazê, bıwanê, bıreqeşiyê, bınusnê u jê têyr-thurê dina kounê Dêrsımi de, hardê Dêrsımi de bımanê. Jiar u diyarunê ma, kounê ma, hardê Khalık u bawıkê ma bêwayir meverdo.

Cêrime dina ro, bêrê reyê niadime!
Pêro hometu namê hora ceng do, zonê hora ceng do, adet u torunê horê wayir vêjiyê, coka ni avê şiyê, biyê serbest.
Ma çaê zonê hora serm bıkeme?
Ma çaê namê hometa hora xof bıkeme?
Niade! Cêncê ma biyê tezvê destê sarê teveri, nata bota oncinê. Her ke şi cêncê ma hometa hora benê düri. Zonê ma, adet u torunê Dêrsımi hovira kenê. Domanunê horê, cêncunê horê wayir vêjime. Wertê welatê ğeriviye de telef mebê.

Hawa hometa Kırmanciye pey ve pey yêna pêser. Ostomol de, Anqara de, İzmir de, Edene de vakıfê Dêrsımi, vakıfê "Tunceliler" kerdi ra. Teverra ki; Köln de, Hollanda de, İsveç de, İsviçre de vakıfê Dêrsımi biyê ra. Ma ki nao tha Berlin de Cematê Dêrsımi no ro; kerdo ra.
Çiyo ke pi-khalıkunê mara mendo, ya rıznenê, ya ki kenê vindi. Ya bêwayir verdanê, ya ki poynenê. Namê dewê ma, qeza u kowê ma vurnê kerdê tırki. Gereke vıreniya na dısmenayên bêro guretene. Kulturê hometa Kırmanciye gereke na gındelıka şiaye ra bıxeleşiyo ra. Na rae de, eve kami destevere yêna, gereke dırğetiye mekero, emeg u kulturê ced u khalıkunê marê wayir vêjiyo.

•Wastena ma awa ke, pêro hometê ke anadoliye de hazar serru ra na têlewe derê, jumini rê xıravınên mekerê, dısmenên mekerê. Eve haq-huquki, eve serbestên u demoqrasi têlewe de bıweşiyê..

•Wastena ma awa ke, hometa mawa Kırmanciye ki hardê Dêrsımi sero; eve zonê ho, eve kulturê ho, eve adet u torunê ho bımano, -avê bero ke wertera medariyo we.
•Sıma meymanu ra mınete keme ke, zonê ho Kırmancki domanunê ho salıx dê!
•Hometa Kırmanciye ra dür mebê!
•Wertê hometunê binu 'de vıleçewt mefeteliyê!

Ma ke dest da'ra jumini, phoşt sanê've jumini; hetêra avê some, hetêra ki bar beno senık, rew rae cême.

•Sewa ma şên bo!

•Wes u war bımanê!

Cematê Dêrsımi Berlin

Mektuvê Wendoğu

Ma `ve xêr !

Mı ke qezata gurete dê've wendene, zaf bine sa. Werte de Tija Sodıri diye zaf vinetne se rey dê wendene, xo `ve xo mi simarê vake: gıra gıra ma nawo tarıx-kulturê xo sero yême peser.

Biraênê!
Ez wazen ke sıma nasbıkeri. Na pêseroke sero tenê qese bızoni. Zerre weşiye ra bijêr bıwani. Sıma de ke "Tija Sodıri" esta mirê bırusnê, ez panqule-tunê sıma sımarê rusnen. Eke esta telefon ya ki edresa xo ki tey mirê bırusnê. Ju ki, sıma ra çiyê persken: Nıka Ware, Desmala Sure, ju ki nıka hawa Tija Sodıri vejiya. Wertê sıma çutiriyo? Mirê bınusnê. Ez wazen ke, her hetra sıma pêrune nasbıkeri. Ez Dêsımızo, hetê Pulemuriye rawu. Thıka ki azulne. Ne PKK ra, ne ki "Sol" (-Çhep-) ra nine. Yi ma Khurru sero say kenê. Ez van, ma Kırmanc (Zaza, Dımılı) me. Van ke: Xızır bınê perrê sıma kuyo, sıma rê phoştdariye bıkero. Destê Xızır ra dina ma nas-kena. Wes u war bımanê. Rozê yêna, rozê bena Kırmanc pêro piya benê ju, destê juvin de pêcenê, Dêsım xelesnenê.
Rozê Rındi yê sıma vê.

Bıra Momidê Şıxan

Ma `ve Xêr, Olvozenê!

Vırênde, sevêta vetêna perlode niya sıma bımbarek kon. Wazen ke, kar-gurê sıma raver şêro. Vetena perlode de raveri ra xevera mı eşti vi. Kêma-siya mawa gırse; zon u zagonê xo rê wayır nèvejinime. Perlodunê Kırmanc -Zazaki rê motaji me. Ma ki wazême, zonê ma ravêr şêro. Perlodê ke hata nıka vejinê, na persu de zaf rolê xo esto.
Ez ki, perloda niyanene rê alaqadaru. Ez 'be xo ki na mesela ser guriun. Bıngê az u tarıxê Qomê (xelkê) ma, yê cıranê ma ra gore zovina wo. Hata ewro roştiyê nêama wertê ma. Ma hona nêşime zonaisê xuyê milli ser. Sevevê na persu zafo. Naza de, şikime sevevê siyasi u dabari bımori me.

Hondê kemasiya ma esta, onca ki sarewedardayinê qomê ma biyê. Jê sarewedardayina Sêy Rıza u Şêx Said niyarê. Nî ,'ezê gırsê milliyê. Çı hêf ke, seveta bêkombiyayên, bêjubiyayên u hetê poştariye ra kemasiye bi vi, coka besenêkerd ke dısmên welatê xo ra teverkerê. Xo vira mekeme ke, hetê kombiyane ra mordernê ma çine vi.
Taê vanê, "Zazaki feke Kırdaşkio". En-di raştiya na qesu nêmende. Fek na-wo: Ju zon ke zovina caê de, wertê zo-vina şartu de raver şi, tenê vurino. Yani, pêro zoni, zonê mahali. Naza de

www.arsivakurdi.org

ju misal bıdime. Azerki, fekê tırki yo. Hama iyêke tırki zonê, azerki fam kenê. Ju Azeric ve Tırk'i ra amêy têlewe juvin fam kenê. Ez zazaki qesey kon, kırdaşki ke qesey kêrd towa fam nêkon. Zon zonağı vanê, dı mordêmu ke juvin fam nêkerd, nêyra aseno ke no zovina zono. Zazaki u kırdaşki juvin ra ciayê. Ju zon niyê.

Nıka zonê ma de perlod u kıtavi ki vejinê, endê fikro nianêni rê kes inam nêkeno. Sarê ma sero kayê gırşi yênê kaykerdene. Tırki wazenê ke ma Tırk kerê, Kurdi ki wazenê ma Kurd kerê. Na hal de, zonayışi rê motaza mawa gırse esta. İyê ke çewres serre ra jedero xo ra vanê, "Kırmanc yan ki Zaza", hona ki vanê. Ju cênıke mı ra vake, ma qêy zonê xo rê wayırên nêkeme. Hao xort u çênê ma hedê hedê alaqadarê zon u zagonê xuyê, i wazenê ke bımusê. Kıtav u perlodê ke zonê ma de vejiyê u hona ki vejinê, dormê ma de zaf ağme benê. Endi, sarê ma yeno'ra xo ser.

Wertê qomê ma de elevitên u sunnitên gereke zaf ca mecêro. Eke wazeme raver şime u idarê welatê xo biceme xo dest u waxt virende persê milli bêro ver. Mırê ki perlode bırusnê. Destebera mıde ke çı ame, her hetra sıma rê quwete dan.

Wes u war bımanê.

Yêne, 26.10.95

Ferhad.

***

Ma've Xêr, "Tija Sodıri"!

Na rozunê peyênu de pêro mılet u xêlki hetê kambiyêni ra wertê tengederê. Azê isoni na dem de raştiya xora, hetê sınıf u qıymetê xora tım u tım bırino, na hal hona ki dewam keno. Nıka herkes gereke bızonê kotira amê, tarıxê xo çıturiyo, eyra gore ki xorê şekil bıderê cı, no sevata kambiyêni ra zaf muhimo.

Vijer u ewruyê "Zazau" hona nêzonino. "Tija Sodıri" mısawreo ke na mesela de dewam keno, hêni inam ken ke tenêna areze kena. Sımaê ke "Tija Sodıri" de gurinê u can danê, sıma pêroinerê sılam u haskerdêna xo rusnon.

Gurewo ke hata nıka serva zazaki amo werte u nara têpiya ki na rae de ravêr sono, wazeme ke gamêna ravêr şêro u dewam bıkero.

Ma nıka hepıs cerime, dest u bera ma nêna ke sıma rê hetê perey ra êrğatên bıkerime. Ma ke wertê sene hali derime, gereke sıma bızonê. Ma têpiştu (tutsak) rê perloda xo eke bê pere rusnenê zaf beme sa. İnam keme ke, hetê vejiyaişi ra dırğetiya phoştdariye nêkenê. Çımê ma raa perlode dero. Perlode ke bêro bıreso destê ma, zaf rınd beno. Çıke serva ma zaf muhımo.

Pêroinerê reyna sılam vame.. Eve haskerdena ma...

Hepısxanê Buca ra eve namê taê heşiru ra:

29'ê Asma Chıte, 1995

H. Karataş

***

www.arsivakurd.org

Verberê Perlode rê,

Meraba!

Ma Erzıngan de dewa Y... de roniştey me. İlanê perloda sıma (ma) qezeta de ke di, zaf bime sa. Xêyle serruno ke çımê ma gurenayiso de nianen dero, naê ki gereke vajime. Ma, hemberê kıtavxanê sarê dewa Y... têde piya wazeme ke perloda sıma (ma) rê abone bime.
Sıma ke sertunê abonekerdene marê bıweşenê, zaf rınd beno. Eke beno, amorê juyine bırasnê ma.

Weşiyê vêjiayişê sıma de destpêkerdêne, gurê sıma de ki axıriya derge rıza u mıneta ma bo.

Kıtavxanê sarê dewa Y...
Erzıngan

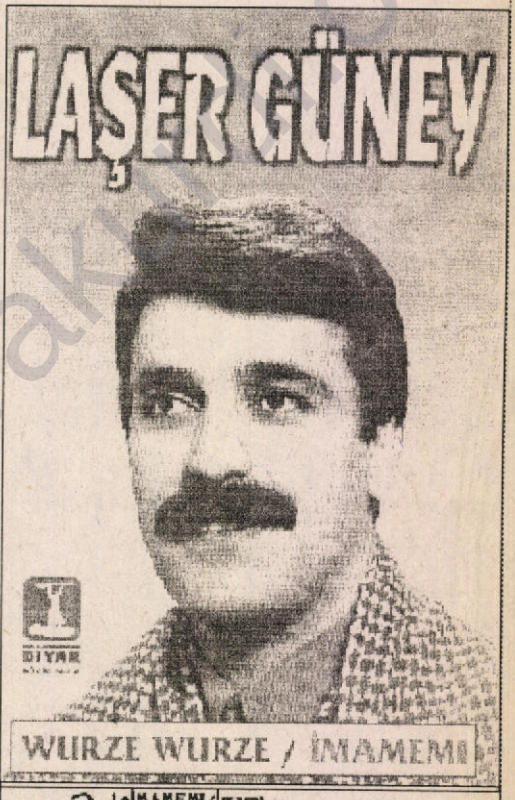
❖❖❖

Emegdarê Tija Sodıri yê delali.
Sımarê, seveta na kulturê ma raver berdene u xızmeta ke sıma qomê marê kenê selam rusneme, zaf zaf teşekur ken. Raa vêjiayişê sıma de serkotene zerê ra wazen.
Mı wastene ke, ez amoro vırende eve sıma pia biêne, hama çı fayde ke perlode (dergi) rew era mı çım nêkote ke bijêri bıwani. Adrese nıka mı doskerde u ezo hona sımarê nusnen. Sıma ke na ra têpia perlode mirê bırusnê, zaf ben sa.

Weşiya sıma wa ke raa vêjiayişi de dewam kena, haq bêaro hurê va derg bo, serkotene yê sıma bo.
Rınd roj!

Y. Alaz
Cenevre-İsviçre

❖❖❖

a
1-İMAMEMİ (İmam)
Söz-Müzik: Laşer Güney
2-CEMO CEMO (Cemil Cemil)
Söz-Müzik: Laşer Güney
3-OY XEZALE (Oy Gazelim)
Söz-Müzik: Laşer Güney
4-WURZE WURZE (Kalk Kalk)
Söz-Müzik: Laşer Güney
5-LE ŞARE (Le Şehriban)
Söz-Müzik: Laşer Güney
6-ZEREMİ TORE WEŞENO (İçim Sana Yanıyor)
Söz-Müzik: Laşer Güney

b
1-BIRA REWURZE (Kalk Kardeşim)
Söz-Müzik: Laşer Güney
2-ROZAMA (Bizim Günümüz)
Söz-Müzik: Laşer Güney
3-BIRAYEMİ (O.İL) (Kardeşim)
Söz-Müzik: Laşer Güney
4-SODIRO (Sabahtır)
Söz-Müzik: Laşer Güney
5-SEKIRNANO (Köy İsmi)
Söz-Müzik: Laşer Güney

www.arsivakurdi.org

	IPA	Zazaki	*Türkçe*
Aa	[a]	**ap**	*amca*
Bb	[b]	**bıze**	*keçi*
Cc	[dz]	**cıle**	*yatak*
	[dʒ]	**ciran**	*komşu*
Çç	[ts^{h}]	**çım**	*göz*
	[tʃ^{h}]	**çite**	*başörtüsü*
Dd	[d]	**dest**	*el*
Ee	[ɛ]	**des**	*on*
Êê	[ʲɛ]	**dês**	*duvar*
	[e]	**çê**	*ev*
Ff	[f]	**fek**	*ağız*
Gg	[g]	**ga**	*öküz*
Ğğ	[ʁ]	**ğezale**	*gazel*
Hh	[h]	**hard**	*yer*
Iı	[ɨ]	**bılbıl**	*bülbül*
İi	[i]	**isot**	*biber*
Jj	[ʒ]	**jil**	*filiz*
Kk	[k^{h}]	**ko**	*dağ*
Ll	[l]	**lınge**	*ayak*
Mm	[m]	**manga**	*inek*
Nn	[n]	**non**	*ekmek*
Oo	[o]	**ostor**	*at*
Pp	[p^{h}]	**puç**	*çorap*
Qq	[q]	**qatır**	*katır*
Rr	[r]	**ri**	*yüz*
	[ɾ]	**her**	*eşek*
Ss	[s]	**soe**	*elma*
Şş	[ʃ]	**şêr**	*aslan*
Tt	[t^{h}]	**tîre**	*oklava*
Uu	[u]	**ustıne**	*direk*
Üü	[y]	**lüye**	*tilki*
Vv	[v]	**verg**	*kurt*
Ww	[w]	**ware**	*yayla*
Xx	[χ]	**xılık**	*çömlek*
Yy	[j]	**yar**	*sevgili*
Zz	[z]	**zarance**	*keklik*

www.zazaivakurdi.org

KIRMANCİYE

Kırmanciye Kırmanciye
Meonce saredejiye
Tıya marê sertajiye
Urze hoser endi bê!

Ju namê to Kırmanciya
Tı Zaza u Dımıliya
Bandıra de pelexiya
Çaê endi hoser niya?

Hewrê tari to sare ra
Kamo vano ke na xêra
Xelasa to, to destdera
Urze sar vazo hêsara

Khırrê torê derman kuyo
Kam huyino dostê tuyo
Sarê torê ferman diyo
Niade halê to sebiyo

Vergi zurrenê gosu benê
Cuanik u xorti çaê mırenê
Jê vılıku permelinê
Roz u roşti nêvinenê

Şervan vano no çı qaro
Şêr lüyerê xızmetkaro
No çı lomo, çı kıvaro
Xızır nae kêşi rê niaro.

Şervan

www.arsivkurdi.org